

'कृषि, पर्यटन, वन र पहुँचयुक्त पूर्वाधार'

“शिक्षा, स्वास्थ्य र समावेशी दिगो विकास समुन्नत सर्केगाडको आधार ”



सर्केगाड गाउँपालिकाको विपद् व्यवस्थापन तथा प्रतिकार्य योजना



सर्केगाड गाउँपालिका

गाउँकार्यपालिकाको कार्यालय

हुम्ला, कर्णाली प्रदेश ।

२०८२



दस्तावेज: सर्केगाड गाउँपालिका, विपद् व्यवस्थापन तथा प्रतिकार्य योजना, २०८२

सर्वाधिकार: © सर्केगाड गाउँपालिका, हुम्ला, कर्णाली प्रदेश।

तयारी तथा प्रकाशनका लागि प्राविधिक सहयोग: एक्सपोजर इन्जिनियरिङ्ग सर्भिसेस प्रा. लि. काठमाडौँ नेपाल

सारांश

सर्केगाड गाउँपालिका, हुम्ला जिल्लाको पूर्वी भागमा अवस्थित, भौगोलिक, भूगर्भीय र सांस्कृतिक दृष्टिले महत्वपूर्ण स्थानीय तह हो। यस गाउँपालिकामा ८ वटा वडाहरू छन्—जैर, रिप, उनापानी, सर्केगाड, गोठी, बराँड, रोडिकोट र राहादेव—जसमा कुल जनसंख्या १०,६८८ रहेको छ। यहाँको लिङ्ग अनुपात लगभग समान छ, जसले लैङ्गिक सन्तुलनलाई देखाउँछ। भूगोलका हिसाबले यो गाउँपालिका समुद्री सतहबाट २,९०० मिटरदेखि ६,००० मिटर उचाइमा फैलिएको उच्च हिमाली क्षेत्र हो, जहाँ समशीतोष्णदेखि उष्णसम्म विभिन्न जलवायु पाइन्छ। हिन्दू धर्मावलम्बीहरूको बहुल्यता रहेको यस क्षेत्रमा प्राकृतिक स्रोत—साधन, जलस्रोत, ताल, धार्मिक तथा सांस्कृतिक स्थलहरू प्रशस्त छन्।

यो योजनाको दीर्घकालीन उद्देश्य गाउँपालिकालाई सम्भावित विपद्को जोखिमबाट सुरक्षित राखी दिगो रूपमा विपद् प्रतिरोधात्मक क्षमता विकास गर्नु हो। यसले प्राकृतिक तथा मानवसिर्जित प्रकोपबाट जनधनको क्षति न्यूनतम गर्न, आपतकालीन अवस्थामा प्रभावकारी प्रतिकार्य गर्न, र प्रभावित समुदायलाई पुनःस्थापित गर्न स्पष्ट कार्यदिशा प्रदान गर्दछ। योजनाका विशिष्ट उद्देश्यहरूमा जोखिम पहिचान र नक्साङ्कन, जनचेतना अभिवृद्धि, सुरक्षित स्थल पहिचान, पूर्वसूचना प्रणाली विकास, उद्धार तथा राहत व्यवस्थापन, पुनःस्थापना र पुनर्निर्माण रणनीति निर्माण, स्रोत र उपकरण परिचालन, तथा बहुआयामिक संस्थागत समन्वय समावेश छन्।

जोखिम मूल्याङ्कनका क्रममा गाउँपालिकामा देखापर्ने मुख्य विपद् प्रकारहरू पहिरो, बाढी, आगलागी, भूकम्प, सरुवा रोग तथा महामारी, हिमपहिरो, चट्याङ, खडेरी र वन्यजन्तुको आक्रमण हुन्। यी विपद्का सम्भावित असर र जोखिम क्षेत्रहरू वडागत स्तरमा नक्साङ्कन गरिएको छ। यसले जोखिम उच्च भएका क्षेत्रहरू पहिचान गरी प्राथमिकता अनुसार न्यूनीकरण, पूर्वतयारी र प्रतिकार्य योजना लागू गर्न आधार प्रदान गर्दछ।

विपद् व्यवस्थापनका रणनीतिहरू चार चरणमा विभाजित छन्—जोखिम न्यूनीकरण, पूर्वतयारी, प्रतिकार्य र पुनःस्थापना। जोखिम न्यूनीकरण अन्तर्गत संवेदनशील क्षेत्रमा संरचनागत उपाय (जस्तै ग्याबियन पर्खाल, ढल निकास) र अ-संरचनागत उपाय (भूमि उपयोग योजना, चेतना कार्यक्रम) लागू गर्ने व्यवस्था गरिएको छ। कृषि, वन र जलस्रोतको दिगो व्यवस्थापनमार्फत वातावरणीय स्थायित्वमा जोड दिइएको छ। पूर्वतयारी चरणमा वडा तथा समुदायस्तरका विपद् व्यवस्थापन समिति गठन, उद्धार टोली निर्माण, आपतकालीन खाद्य, पानी, औषधि, तम्बू तथा वस्त्रको भण्डारण, र पूर्वसूचना प्रणालीको स्थापना कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ।

प्रतिकार्य चरणमा विपद् घट्ने बित्तिकै सक्रिय हुने तत्कालीन प्रतिकार्य टोली परिचालन, प्रभावित क्षेत्रमा उद्धार, उपचार र राहत वितरण, अस्थायी आवास र सरसफाइ व्यवस्थापन, खानेपानी आपूर्ति, तथा यातायात र सञ्चारको निरन्तरता सुनिश्चित गर्ने व्यवस्था छ। पुनःस्थापना तथा पुनर्निर्माण चरणमा प्रभावित संरचना र सेवाको पुनःनिर्माणमा दिगोपनाको सुनिश्चितता, जीविकोपार्जनका स्रोतको पुनःस्थापना, र विद्यालय, मन्दिर, सामुदायिक भवन जस्ता सामाजिक तथा सांस्कृतिक संरचनाको पुनःस्थापना समावेश छन्।

योजनामा विपद्पश्चात देखा पर्न सक्ने समस्याको समाधानका लागि सूचना तथा सञ्चार प्रणाली सुदृढीकरण, खोज तथा उद्धार क्षमताको अभिवृद्धि, दीर्घकालीन खाद्य तथा पोषण भण्डारण र तीव्र वितरण प्रणाली, आपतकालीन स्वास्थ्य सेवा, खानेपानीको शुद्धीकरण, सरसफाइ र फोहोरमैला व्यवस्थापनसमेतका कार्ययोजना समावेश छन्। SWOT विश्लेषणले गाउँपालिकाको सबलता (प्राकृतिक स्रोत, सामुदायिक सहकार्य), कमजोरी (पूर्वाधारको कमी, स्रोतको अभाव), अवसर (पर्यटन, कृषि, वन उपयोग) र चुनौती (जलवायु परिवर्तन, भौगोलिक कठिनाइ) स्पष्ट गरेको छ।

संस्थागत संरचनामा गाउँपालिका, वडा र समुदायस्तरका विपद् व्यवस्थापन समितिहरू, उद्धारका लागि प्राथमिकता प्राप्त उपकरणको सूची, आपतकालीन खाद्य तथा आवास सामग्री सूची, र मानव संसाधन परिचालन तथा तालिम कार्यक्रमको व्यवस्था छ। यसले नीति निर्माण, भौतिक विकास, संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि, मानव स्रोत विकास, जीवनयापन सुधार, सूचना प्रणाली सुदृढीकरण र आपतकालीन कार्ययोजना सबैलाई एकीकृत रूपमा अघि बढाउने आधार तयार गर्दछ।

यसरी, सर्केगाड गाउँपालिकाको विपद् व्यवस्थापन तथा प्रतिकार्य योजना जोखिम मूल्याङ्कन देखि पुनःस्थापनासम्मका सबै चरणलाई व्यवस्थित, समुदायमुखी र दीर्घकालीन दृष्टिकोणमा आधारित बनाइएको छ। यसले स्थानीय सरकार, समुदाय, सरकारी तथा गैरसरकारी संस्थाबीच सहकार्य अभिवृद्धि गर्दै सुरक्षित, समृद्ध र प्रतिरोधक्ष गाउँपालिका निर्माणको मार्ग प्रशस्त गर्नेछ।



सर्केगाड गाउँपालिका गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय



सर्केगाड, हुम्ला
कर्णाली प्रदेश, नेपाल

Website: www.sarkegadmun.gov.np

Email: sarkegadmun.ito@gmail.com

शुभकामना



सर्केगाड गाउँपालिका प्राकृतिक, भौगोलिक, सांस्कृतिक र सामाजिक विविधताले भरिपूर्ण स्थानीय तह हो। यहाँका जनजीवन, परम्परा र प्राकृतिक स्रोत-साधन हाम्रो पहिचान मात्र नभई हाम्रो अस्तित्वको आधार पनि हुन्। यिनै सम्पदाहरूलाई सुरक्षित राख्दै, विपद् जोखिम न्यूनीकरण, प्रतिकार्य र पुनःस्थापनामा सक्षम, दिगो र समुदायमुखी प्रणाली विकास गर्नु हाम्रो साझा जिम्मेवारी हो।

विगतका वर्षहरूमा विभिन्न प्रकारका विपद् जस्तै पहिरो, बाढी, आगलागी, चट्याङ, भूकम्प, महामारी र वन आगलागीले जनधन र पूर्वाधारमा क्षति पुऱ्याएको तथ्य हामी सबैका सामु स्पष्ट छ। यी घटनाबाट सिक्दै, भविष्यमा हुने सम्भावित विपद्लाई कम गर्न र समुदायलाई दिगो सुरक्षा प्रदान गर्न, सर्केगाड गाउँपालिकाले 'विपद् व्यवस्थापन तथा प्रतिकार्य योजना' निर्माण गरेको छ। यो योजना केवल कागजी दस्तावेज नभई, गाउँपालिकाको संकल्प, तयारी र प्रतिवद्धताको प्रतीक हो।

यो योजना तयार पार्ने क्रममा वडास्तरीय बैठक, समुदायका अगुवा र सरोकारवालासँगको परामर्श, तथ्याङ्क संकलन, जोखिम नक्साङ्कन तथा विभिन्न सरकारी र गैरसरकारी संस्थासँगको समन्वय गरिएको छ। यस प्रक्रियामा प्रदान गरिएका सुझाव, अनुभव र सहयोगका लागि सम्पूर्ण सहभागीहरूलाई हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु। सर्केगाड गाउँपालिकाको विपत् व्यवस्थापन तथा प्रतिकार्य योजना निर्माणमा सहयोग पुर्याउने एक्सपोजर इन्जिनियरिङ्ग सर्भिसेस प्रा.लि. काठमाडौं नेपाल, नेपाललाई विशेष धन्यवाद दिन चाहन्छु।

यस योजनामा जोखिम पहिचानदेखि पुनःस्थापनासम्मका सबै चरणहरूलाई समेटिएको छ। जोखिम न्यूनीकरणका लागि संरचनागत र अ-संरचनागत उपाय, पूर्वतयारीका लागि तालिम, पूर्वसूचना प्रणाली र स्रोत परिचालन, प्रतिकार्यका लागि तत्कालीन उद्धार तथा राहत वितरण, र पुनःस्थापनाका लागि जीविकोपार्जन र सामाजिक संरचना पुनर्निर्माणका स्पष्ट कार्यदिशाहरू तय गरिएका छन्। यी सबै कार्यान्वयनमा सफल हुनका लागि स्थानीय सरकार मात्र पर्याप्त हुँदैन, समुदाय, नागरिक समाज, निजी क्षेत्र, युवा, महिला समूह र अन्तर्राष्ट्रिय साझेदारहरूको सक्रिय भूमिका अनिवार्य छ।

अन्त्यमा, सर्केगाड गाउँपालिकाको दिगो सुरक्षा र समृद्धिको यात्रामा सबैको निरन्तर सहयोग, ऐक्यबद्धता र सहभागिता रहने विश्वास व्यक्त गर्दछु। विपद् व्यवस्थापन केवल प्रतिकार्य मात्र होइन, सुरक्षित भविष्यको लागि हाम्रो साझा लगानी हो। यस अवसरमा सम्पूर्ण सर्केगाडवासी दाजुभाइ तथा दिदीबहिनीहरूलाई स्वस्थ, सुरक्षित र समृद्ध जीवनको हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछु।

ठान बहादुर रोकाया
अध्यक्ष

"कृषि, पर्यटन, वन र पहुँचयुक्त पूर्वाधार"

"शिक्षा, स्वास्थ्य र समावेशी दिगो विकास समुन्त सर्केगाडको आधार"



सर्केगाड गाउँपालिका गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय



सर्केगाड, हुम्ला
कर्णाली प्रदेश, नेपाल

Website: www.sarkegadmun.gov.np

Email: sarkegadmun.ito@gmail.com

मेरो भन्नु



सर्केगाड गाउँपालिका प्राकृतिक सौन्दर्य, सांस्कृतिक विविधता र सामाजिक ऐक्यबद्धताले भरिपूर्ण भूमि हो। यद्यपि, यो भूभाग विपद् जोखिमका दृष्टिले संवेदनशील छ। बाढी, पहिरो, आगलागी, चट्याङ, हिमपात, महामारीजस्ता घटनाहरूले समय-समयमा हाम्रो जनजीवन, पूर्वाधार र विकासको गतिको परीक्षा लिएका छन्। यी घटनाहरूले हामीलाई केवल क्षति मात्र गरेनन्, हाम्रो कमजोरी र चुनौतीबारे पनि स्पष्ट संकेत दिए।

त्यसैले, हामीले 'विपद् व्यवस्थापन तथा प्रतिकार्य योजना'लाई केवल एउटा दस्तावेजको रूपमा होइन, हाम्रो सुरक्षा र दिगोपनाको दिशामा अग्रसर गराउने साझा प्रतिवद्धता र कार्य-मार्गदर्शकको रूपमा लिएका छौं। यस योजनाले जोखिम पहिचानदेखि पुनःस्थापनासम्मका सबै चरणलाई समेट्दै, स्थानीय सरकार, वडास्तरीय समिति, समुदाय, नागरिक समाज र विभिन्न साझेदार संस्थाहरूलाई एउटै साझा लक्ष्यमा जोड्ने माध्यमको काम गर्नेछ।

हाम्रो अनुभवले देखाएको छ कि विपद् व्यवस्थापनमा सबैको भूमिका समान रूपमा महत्वपूर्ण हुन्छ। योजनामा उल्लिखित संरचनागत तथा अ-संरचनागत उपाय, पूर्वतयारी, प्रतिकार्य र पुनःस्थापनाका कार्यक्रमहरू सफल बनाउन प्रत्येक नागरिकको सक्रिय सहभागिता अनिवार्य छ। हामी सबै मिलेर अघि बढ्यौं भने मात्र, सर्केगाडलाई सुरक्षित, प्रतिरोधक्षम र समृद्ध गाउँपालिका बनाउने हाम्रो सपना साकार हुनेछ।

यस अवसरमा, यो योजना निर्माणमा प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा संलग्न सबै सरोकारवाला, सरकारी तथा गैरसरकारी संस्था, समुदायका अगुवा, महिला समूह, युवा र स्वयंसेवकहरूलाई हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु। तपाईंहरूको अमूल्य सहयोग र साथकै कारण हामी आज यो महत्वपूर्ण कदम चाल्न सफल भएका छौं। सर्केगाड गाउँपालिकाको विपत्त व्यवस्थापन तथा प्रतिकार्य योजना निर्माणमा सहयोग पुर्याउने एक्सपोजर इन्जिनियरिङ्ग सर्भिसेस प्रा.लि. काठमाडौंनेपाल, नेपाललाई विशेष धन्यवाद दिन चाहन्छु।

हामीले सुरक्षाको भावना र दिगो विकासको बाटो एकसाथ रोजेका छौं। यो हाम्रो साझा यात्रा हो, जसमा सबैको साथ, समर्थन र सहभागिताले मात्र सफलताको गन्तव्यसम्म पुग्न सकिनेछ भन्ने विश्वास लिएको छु।

धन्यवाद।

देवकी तिमलिसना
उपाध्यक्ष

"कृषि, पर्यटन, वन र पहुँचयुक्त पूर्वाधार"
"शिक्षा, स्वास्थ्य र समावेशी दिगो विकास समुन्नत सर्केगाडको आधार"



सर्केगाड गाउँपालिका गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय



सर्केगाड, हुम्ला
कर्णाली प्रदेश, नेपाल

Website: www.sarkegadmun.gov.np

Email: sarkegadmun.ito@gmail.com

दुइ शब्द

नेपाल बाढी, पहिरो, भूकम्प, आगलागी, महामारी, हिमपात, हिमताल विस्फोट, एवं जलवायु परिवर्तन जस्ता विविध प्रकृतिका प्रकोपका घटनाहरूबाट संकटासन्न अवस्थामा रहेको छ। सेन्डाई फ्रेमवर्क (कार्य संरचना) कार्यान्वयन गर्न नेपाल प्रतिबद्ध भएकोले एउटा ठोस, सारभुत एवं एकीकृत योजनाको रूपमा विपद् जोखिम व्यवस्थापन राष्ट्रिय रणनीति, २०६६ तर्जुमा गरी कार्यान्वयन ल्याएको छ, जसले राष्ट्रिय, जिल्ला हुँदै गाँउ तथा समुदाय स्तरसम्म विपद् व्यवस्थापनलाई सम्बोधन गर्ने उल्लेख छ। विपद् जोखिमहरूलाई स्वीकार्य स्तरमा घटाउन संभाव्य पहलहरू सबै तहबाट गर्नु जरुरी छ। यसका लागि प्रतिकूल प्रभावको अल्पीकरण, पूर्वतयारी तथा प्रभावकारी प्रतिकार्य र पुनर्लाभका कार्यमा सबै निकाय तथा व्यक्तिको भूमिका अहम हुन्छ।

विपद् जोखिम व्यवस्थापनका लागि स्थानीय समुदायलाई पहिलो विपद् सामनाकर्ताको रूपमा लिई प्रस्तुत योजना स्थानीय स्तरमै विपद् अल्पीकरण, पूर्वतयारी, सचेतना अभिवृद्धिका उपायहरूलाई प्रभावकारी बनाउन र स्थानीय विकास कार्यमा विपद् जोखिम न्यूनिकरणको अवधारणालाई मूलप्रवाहीकरण गर्न एक कोसेदुङ्गा हुनेछ।

विपद् जोखिम व्यवस्थापन राष्ट्रिय रणनीति, २०६६ र स्थानीय विकास मन्त्रालयबाट जारी भएको स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना तर्जुमा मार्गदर्शन २०६८ अनुसार निर्माण भएको यो दस्तावेज नेपाल सरकार तथा स्थानीय समुदायको साझा सम्पति हो। सर्केगाड गाउँपालिकाको विपत् व्यवस्थापन तथा प्रतिकार्य योजना निर्माणमा सहयोग पुर्याउने एक्सपोजर इन्जिनियरिङ्ग सर्भिसेस प्रा.लि. काठमाडौँ नेपाल, नेपाललाई विशेष धन्यवाद दिन चाहन्छु। साथै यो योजनाको सफल कार्यान्वयनको शुभकामना दिन चाहन्छु।

कृष्ण केशर आचार्य
नि.प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

"कृषि, पर्यटन, वन र पहुँचयुक्त पूर्वाधार"

"शिक्षा, स्वास्थ्य र समावेशी दिगो विकास समुन्नत सर्केगाडको आधार"

विषय सूची

सारांश.....	२
खण्ड १: सर्केगाड गाउँपालिका परिचय	११
१.१ भौगोलिक स्थिति	११
१.२ राजनीतिक अवस्था	१२
१.३ धरातलिय तथा भूगर्भीय अवस्था	१२
१.४ जनसांख्यिकीय विश्लेषण	१३
क. जनसङ्ख्याको लैङ्गिक विवरण	१३
ख. वडागत जनसङ्ख्याको विवरण	१४
ग. उमेरगत जनसङ्ख्याको विवरण	१५
१.५ प्राकृतिक सम्पदा र जलस्रोतहरू	१६
१.६ धार्मिक, सांस्कृतिक एवम् ऐतिहासिक स्थलहरू	१७
१.७ बारुण यन्त्रको ब्यवस्था.....	१७
१.८ सुरक्षा निकायको उपस्थिति	१७
१.९ बस्ती तथा घरको प्रकार.....	१८
खण्ड २: योजनाको उद्देश्य र आवश्यकता	१९
२.१ योजनाको उद्देश्य.....	१९
२.१.१ समष्टिगत उद्देश्य	१९
२.१.२ विशिष्ट उद्देश्यहरू.....	१९
२.२ योजनाको अपेक्षित परिणाम	२१
२.३ योजनाको सीमितता	२२
२.४ सैद्धान्तिक आधार / अवधारणा.....	२२
२.५ योजनाको महत्व.....	२४
२.७ विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धि संवैधानिक कानुनी तथा नीतिगत व्यवस्थाहरू	२६
२.७.१ नेपालको संविधान.....	२६
२.७.२ स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४	२६

२.७.३ विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७४	२७
२.७.४ आवधिक योजना.....	२७
२.७.५ विपद् जोखिम न्यूनीकरण राष्ट्रिय नीति, २०७४	२७
२.७.६ राष्ट्रिय विपद् प्रतिकार्यको कार्यढाँचा, २०७०	२८
२.७.७ दीगो विकास लक्ष्यहरु (२०१५-२०३०)	२८
२.७.८ विपद् जोखिम न्यूनीकरण राष्ट्रिय रणनीतिक कार्ययोजना:२०१७-२०३०	२८
खण्ड ३: सर्केगाड गाउँपालिकाको विपद् जोखिमको अवस्था.....	३०
३.१ भूमिका.....	३०
३.२ सर्केगाड गाउँपालिकामा देखिने मुख्य विपद्हरु	३१
३.२.१ पहिरो.....	३१
३.२.२ बाढी.....	३१
३.२.३ आगोलागी.....	३१
३.२.४ सरुवा रोग तथा महामारी	३१
३.२.५ भूकम्प	३२
३.२.६ हावाहुरी	३२
३.२.७ चट्याड.....	३२
३.२.८ खडेरी	३२
३.२.१० वन्यजन्तुको आक्रमण	३२
३.३ गाँउपालिकामा देखिएका मुख्य विपदका घटनाहरु.....	३३
३.५ सर्केगाड गाँउपालिकाको पहिरो जोखिम क्षेत्रको नक्शा.....	६०
३.६ सर्केगाड गाँउपालिकाको बाढि जोखिम क्षेत्रको नक्शा.....	६०
३.७ सर्केगाड गाँउपालिकाको खडेरि जोखिम क्षेत्रको नक्शा.....	६१
३.८ सर्केगाड गाँउपालिकाको वनडडेलो जोखिम क्षेत्रको नक्शा.....	६२
३.९ प्रकोप पात्रो	६३
खण्ड ४: विपद् जोखिम न्युनिकरण, पुर्वतयारी, प्रतिकार्य तथा पुनःस्थापना योजना.....	६५
४.१ विपद् जोखिम रोकथाम तथा न्युनिकरणका लागि संचालन गर्नुपर्ने गतिविधि	६५

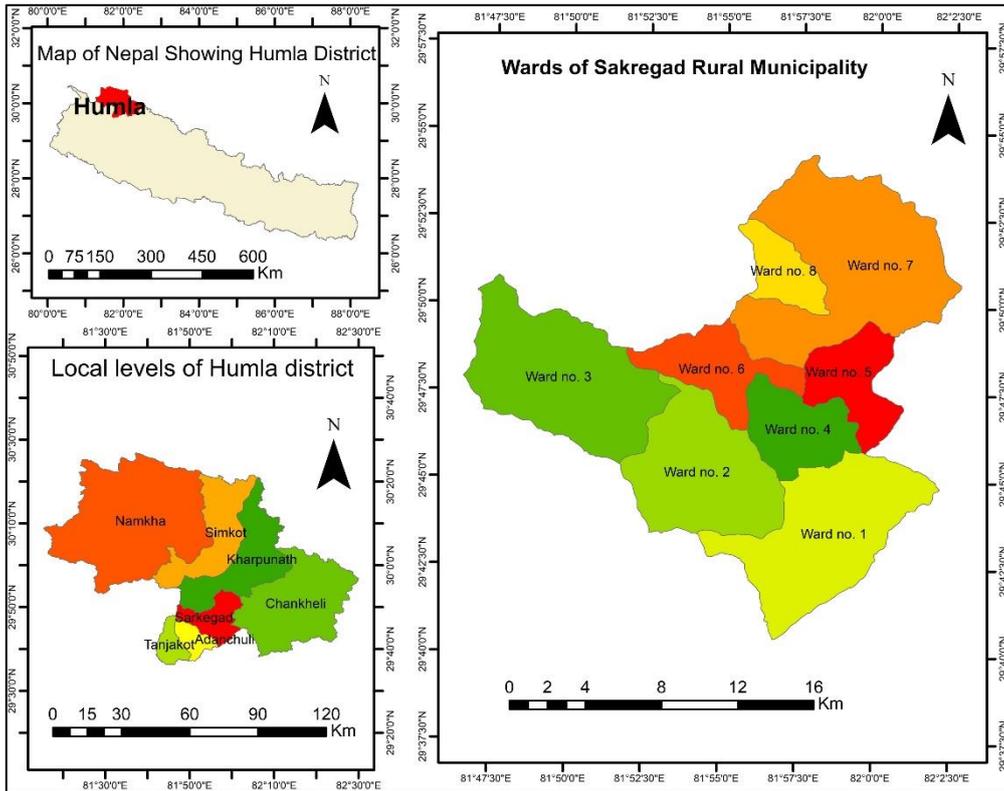
४.२ विपद् पुर्वतयारीका लागि संचालन गर्नुपर्ने गतिविधि.....	७०
४.३ विपद् प्रतिकार्यका लागि संचालन गर्नुपर्ने गतिविधि	७६
४.४ विपद् पुनस्थापनाका लागि संचालन गर्नुपर्ने गतिविधि.....	८०
४.५ विपद् प्रतिकार्य समय तालीका.....	८४
४.६ विपद् पश्चात देखापर्ने समस्या तथा गर्नुपर्ने विषयगत कार्य योजना	८६
४.६.१ सूचना तथा समन्वय	८६
४.६.२ खोज तथा उद्धार व्यवस्थापन.....	८८
४.६.३ आपतकालीन खाद्य सामाग्री व्यवस्थापन	८९
४.६.४ पोषण, उपचार र औषधी व्यवस्थापन.....	९०
४.६.५ संरक्षण व्यवस्थापन	९१
४.६.६ खानेपानी तथा सरसफाई व्यवस्थापन	९३
४.६.७ शव व्यवस्थापन.....	९५
४.६.८ आपत्कालिन शिक्षा.....	९५
४.६.९ फोहोरमैला व्यवस्थापन.....	९७
४.७ कार्य विभाजन	९७
४.८ हदरू विश्लेषण	९८
सबल पक्षहरू	९८
दुर्बल पक्षहरू	९९
सम्भावना र अवसरहरू.....	९९
चुनौती तथा जोखिमहरू	१००
खण्ड ५: विपद् जोखिम न्युनिकरण तथा व्यवस्थापनका लागि आवश्यक अन्य विषयहरू	१०१
५.१ विपद् न्युनिकरण तथा व्यवस्थापन कोष.....	१०१
५.२ विपद् व्यवस्थापन समिति	१०३
५.२.२ वडा विपद् व्यवस्थापन समिति.....	१०५
५.२.३ समुदाय विपद् व्यवस्थापन समिति.....	१०५
५.३ विपत् उद्धारका लागि आवश्यक पर्ने सामाग्रीहरू.....	१०५

५.४ प्रभावित व्यक्तिहरूका लागि तत्काल आवश्यक खाद्य सामग्रीको विवरण	१०९
५.५ गाँउपालिका, गाँउ कार्यपालिकाका जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीहरूको विवरण.....	११०
५.६ विपद व्यवस्थापनका लागि तार्किक फ्रेमवर्क दृष्टिकोण (त्छक्क)	११२
५.६.१ नीतिगत तयारी	११२
५.७.२ भौतिक विकास तथा निर्माण.....	११३
५.७.३ संस्थागत क्षमता विकास.....	११८
५.७.४ मानव संसाधन विकास.....	११९
५.७.५ प्राकृतिक स्रोत व्यवस्थापन.....	१२२
५.७.६ जीवनयापन विकास (Livelihood Development)	१२४
५.७.७ पूर्व सुचना जानकारी प्रणाली	१२६
५.७.८ आपत्कालीन विपद् प्रतिकार्य योजना.....	१२७
५.७.९ पुर्नस्थापना तथा पुर्ननिर्माण	१२९
संक्षेपीकरण	१३२
अनुसूचीहरू.....	१३३
अनुसूची १: विपद् प्रारम्भिक दर्ता लेखाजोखा फाराम.....	१३३
अनुसूची २: वडा स्तरीय भेलाका फोटोहरू.....	१४४
अनुसूची ३: फिल्ड अवलोकनका फोटोहरू.....	१४५
अनुसूची ४: गाँउपालिका छलफलका फोटोहरू.....	१४६
अनुसूची ५: वडामा सुचना संकलन गर्दाको माइनुटहरू	१४७

खण्ड १: सर्केगाड गाउँपालिका परिचय

१.१ भौगोलिक स्थिति

सर्केगाड गाउँपालिका २९°४६'४९" उत्तर अक्षांश र ८१°५६'५५" पूर्व देशान्तरमा अवस्थित छ। यस पालिकाको पूर्वमा चङ्खेली गाउँपालिका र मुगु जिल्लाको सोरु गाउँपालिका, उत्तरमा खार्पुनाथ गाउँपालिका, पश्चिममा खार्पुनाथ गाउँपालिका तथा दक्षिणमा अदानचुली गाउँपालिका र ताँजाकोट गाउँपालिका पर्दछन्। गाउँपालिकाको प्रशासनिक केन्द्र सर्केगाड हो, जुन हुम्ला जिल्लाको सदरमुकाम सिमीकोटबाट करिब १०० किलोमिटर पूर्व दूरीमा अवस्थित छ। यो पालिका सिमीकोटबाट करिब १०० किलोमिटर पूर्वतिर अवस्थित जिल्ला सीमाको आसपास पर्दछ, जहाँ सर्केगाडको प्रशासनिक कार्यालय अवस्थित रहेको छ। सर्केगाड गाउँपालिकामा हाल ८ वटा वडा रहेका छन्, जसमा क्रमशः १ नं. वडामा जैर, २ मा रिप, ३ मा उनापानी, ४ मा सर्केगाड, ५ मा गोठी, ६ मा वराई, ७ मा रोडिकोट र ८ मा राहादेव पर्दछन्। सर्केगाड ऐतिहासिक तथा सांस्कृतिक महत्व बोकेको पालिका हो, जहाँ परम्परागत बस्ती, धार्मिक स्थलहरू, र पुरातात्विक सम्पदाहरूको उपस्थिति पाइन्छ। प्रत्येक वडामा वडा कार्यालयहरू सम्बन्धित बस्तीमा स्थापना गरिएका छन्, जसले स्थानीय सेवा प्रवाह र विकास योजनामा सहजता ल्याएको छ।



चित्र १: हुम्ला जिल्ला र सर्केगाड गाउँपालिकाको अवस्थिति

१.२ राजनीतिक अवस्था

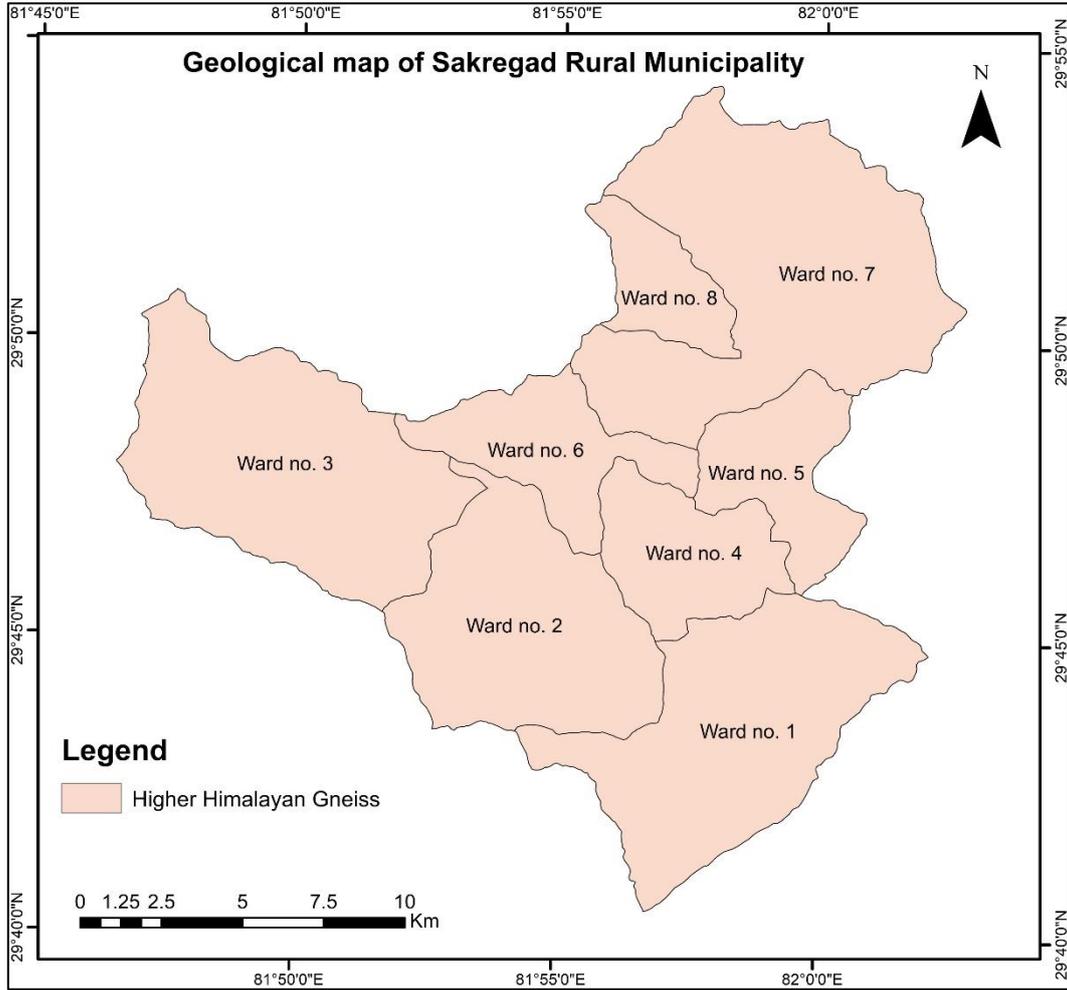
नेपालको संविधानअनुसार सर्केगाड गाउँपालिका कर्णाली प्रदेश अन्तर्गत पर्ने हुम्ला जिल्लाको एक स्थानीय तह हो। हुम्ला जिल्लामा हाल नाम्खा, सिमकोट, खार्पुनाथ, सर्केगाड, चङ्खेली, ताँजाकोट र अदानचुली गरी सातवटा गाउँपालिकाहरू रहेका छन्। तीमध्ये सर्केगाड गाउँपालिका एक महत्वपूर्ण स्थानीय तह हो। सर्केगाड गाउँपालिकामा ८ वटा वडा रहेका छन्, जसमा जैर, रिप, उनापानी, सर्केगाड, गोठी, वराई, रोडिकोट र राहादेव रहेका छन्। यस गाउँपालिकाको कुल क्षेत्रफल ३०६.७ वर्ग किलोमिटर रहेको छ। गाउँपालिकाको प्रशासकीय कार्यालय वडा नं. ४ अन्तर्गत पर्ने सर्केगाडमा अवस्थित रहेको छ, जहाँबाट गाउँपालिकाको प्रशासनिक कार्य सञ्चालन भइरहेको छ।

१.३ धरातलिय तथा भूगर्भीय अवस्था

सर्केगाड गाउँपालिकाको भौगोलिक अवस्था विविधतापूर्ण रहेको छ। यस क्षेत्रको उचाई समुद्र सतहबाट लगभग २ हजार ९ सय मिटरदेखि ६ हजार मिटरसम्म फैलिएको छ, जसले गर्दा यहाँको जलवायु र प्राकृतिक विविधता मध्ये उल्लेख्य भिन्नता पाइन्छ। न्यूनतम तापक्रम १७ डिग्री सेल्सियसदेखि अधिकतम तापक्रम ३० डिग्री सेल्सियससम्म रहने यस क्षेत्रमा समशीतोष्ण, उपशीतोष्ण र उष्ण प्रकारको हावापानी पाइन्छ। यस गाउँपालिकामा ५ हजार ३ सय ६४ फिट (लगभग १,६३५ मिटर) उचाइ भएको उच्च पहाडी क्षेत्र पनि समावेश छ, जसले यस क्षेत्रको भौगोलिक विविधतालाई अझ बढाएको छ। यस्तो भू-बनोटले नै यहाँको कृषि, वनजंगल र जैविक विविधतामा विशेष प्रभाव पारेको देखिन्छ। सामान्यतया, यस प्रकारको भौगोलिक र जलवायुगत विविधता भएका क्षेत्रहरूमा प्राकृतिक स्रोतहरूको प्रचुरता रहेको हुन्छ भने स्थानीय जनताको जीवनशैलीमा पनि यसको स्पष्ट प्रभाव परेको हुन्छ। सर्केगाड गाउँपालिकाको भू-प्रकृति र हावापानीले यसलाई एक विशिष्ट भौगोलिक पहिचान दिएको छ।

मर्फि र कोपल्यान्डले २००५ मा गरेको अध्ययन अनुसार हुम्ला जिल्लाको भूगर्भशास्त्रीय बनावट जटिल र विविध प्रकारका चट्टान तथा संरचनात्मक प्रणालीहरूबाट बनेको छ, जुन हिमालय पर्वतश्रृङ्खलाको केन्द्रीय भागमा पर्दछ। यस जिल्लामा मुख्यतः चारवटा भूगर्भिक एकाइहरू पाइन्छन्: टेथियन फोल्ड-थ्रस्ट बेल्ट, ग्रेटर हिमालयन क्रिस्टालाइन कम्प्लेक्स (GHC), मेन सेन्ट्रल थ्रस्ट (MCT) क्षेत्र, र लेसर हिमालयन इम्ब्रिकेट थ्रस्ट बेल्ट। ग्रेटर हिमालयन क्षेत्रमा उच्च ग्रेडको रूपान्तरण प्राप्त गरेका पेलेटिक शिस्ट, क्वार्टजोफेल्डस्पाथिक ग्नाइस, क्याल्सिलिकेट शिस्ट, मिग्माटाइट, र लिउकोग्रेनाइटहरू पाइन्छन्। लेसर हिमालय क्षेत्रमा कुश्मा र रानीमाटा नामका युनिटहरू अन्तर्गत क्लोराइटिक शिस्ट, गार्नेट शिस्ट, मेटाक्वार्टजाइट, अम्फिबोलाइट, र मार्बल जस्ता चट्टानहरू देखिन्छन्। टेथियन अनुक्रममा मुख्यतः क्याम्ब्रियनदेखि मेसोजोइककालसम्मका अवसादी र सानोतिनो रूपान्तरण भएका चट्टानहरू समावेश छन्। यस क्षेत्रमा गुर्ला मन्दाता-हुम्ला भ्रंश प्रणाली (GMH) नामक प्रमुख भ्रंश संरचना विकास भएको छ, जसले पूर्व-पश्चिम दिशामा तानेजस्तो विकृति (transtensional deformation) सिर्जना गर्दै ग्रेटर हिमालय र टेथियन अनुक्रमका चट्टानहरूलाई अनुशरण गरेको छ। GMH प्रणालीमा डक्टाइल र ब्रिटल श्रेणीका तीनवटा प्रमुख शियर जोनहरू (SZ1, SZ2, SZ3) छन्, जसले विभिन्न चट्टान र समयका

आधारमा फरक-फरक विकृति अभिलेख गरेका छन्। यी संरचनात्मक र चट्टानी विशेषताहरूले हुम्ला जिल्लालाई हिमालयन भूगर्भशास्त्रीय अध्ययनका लागि विशेष महत्व दिएको छ।



चित्र २: सर्केगाड गाउँपालिकाको भूगर्भिक नक्सा

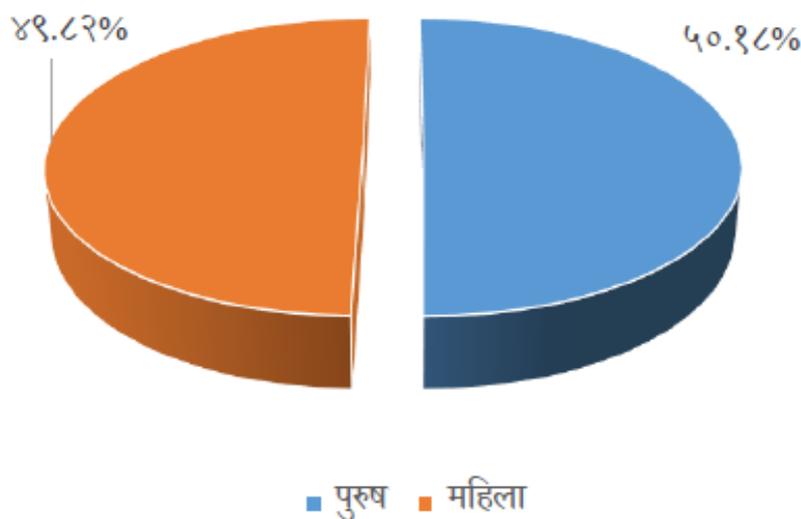
सर्केगाड गाउँपालिकाको भूगर्भिक नक्सा अनुसार सम्पूर्ण क्षेत्र उच्च हिमालयन ग्नाइस (Higher Himalayan Gneiss) चट्टानले ढाकिएको देखिन्छ। नक्सामा वडा नं. १ देखि ८ सम्मका सबै वडाहरू एकै भूगर्भिक युनिट अन्तर्गत पर्दछन्, जुन उच्च श्रेणीको रूपान्तरण चट्टान हो।

१.४ जनसांख्यिकीय विश्लेषण

क. जनसङ्ख्याको लैङ्गिक विवरण

सर्केगाड गाउँपालिकामा कुल १०,६८८ जनसङ्ख्या रहेको छ, जसमा पुरुषको सङ्ख्या ५,३६३ (५०.१८%) र महिलाको सङ्ख्या ५,३२३ (४९.८२%) छन्। यसले गाउँपालिकामा लिङ्गगत अनुपात लगभग समान रहेको देखाउँछ, जसले सामाजिक सन्तुलनको सकारात्मक तस्वीर प्रस्तुत गर्दछ। जनसङ्ख्या वितरण हेर्दा वडागत विषमता स्पष्ट देखिन्छ। वडा नम्बर १ सबैभन्दा बढी २,१५८ जनसङ्ख्या भएको प्रमुख केन्द्र हो, जसले यसलाई गाउँपालिकाको सामाजिक र आर्थिक गतिविधिको केन्द्र बनाउँछ। वडा नम्बर ७ (१,५९४ जना), वडा नम्बर ६

(१,३६६ जना) र वडा नम्बर ८ (१,३२७ जना) ले मध्यम जनसङ्ख्या घनत्व देखाउँदै मध्यवर्ती स्थान ओगटेका छन्। यी क्षेत्रहरूमा पनि विकासको सम्भावना रहेको देखिन्छ।

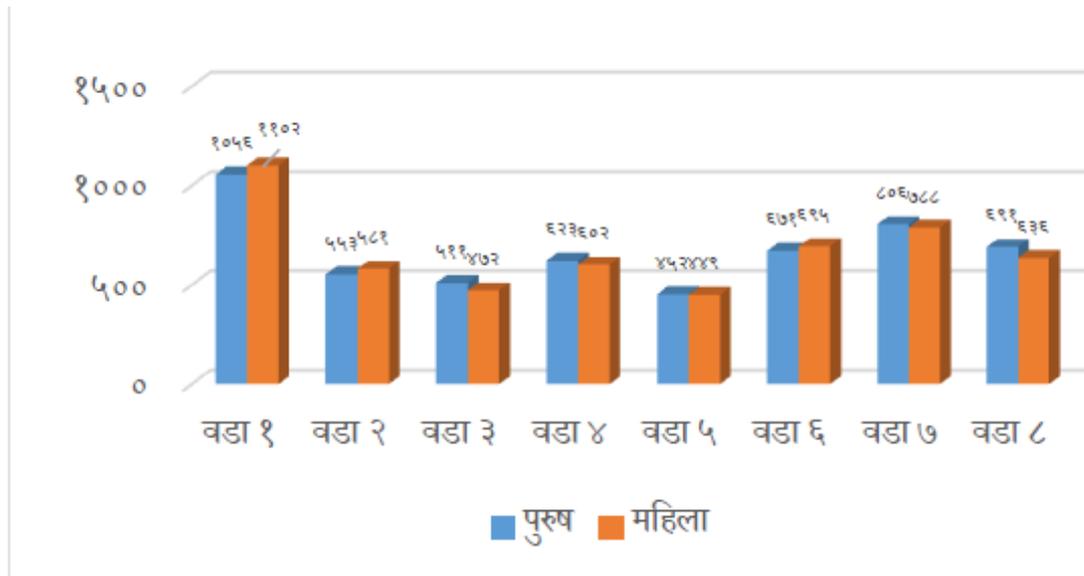


चित्र ३: सर्केगाड गाउँपालिकाको जनसङ्ख्याको लैङ्गिक विवरण

(स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना, २०७८)

ख. वडागत जनसङ्ख्याको विवरण

तुलनात्मक रूपमा कम जनसङ्ख्या भएका वडाहरूमा वडा नम्बर ४ (१,२२५ जना), वडा नम्बर २ (१,१३४ जना) र वडा नम्बर ३ (९८३ जना) पर्छन्। विशेषगरी वडा नम्बर ५ मा मात्र ९०१ जना बसोबास गर्छन्, जसले यसलाई गाउँपालिकाको सबैभन्दा कम जनघनत्व भएको क्षेत्र बनाउँछ। यसले यो क्षेत्र दुर्गम भौगोलिक अवस्था, सुविधाको अभाव वा रोजगारीको सीमित अवसर जस्ता चुनौतीहरू भोगिरहेको संकेत गर्दछ। यस जनसङ्ख्या विश्लेषणले गाउँपालिकाको विकास योजना तर्जुमा गर्दा महत्त्वपूर्ण आधार प्रदान गर्दछ। जनसङ्ख्या घनत्व अनुसारको यो विविधताले विभिन्न वडाहरूमा भिन्न-भिन्न विकास रणनीति अपनाउन आवश्यकता देखाउँछ। जनसङ्ख्या बढी भएका क्षेत्रहरूमा आधारभूत संरचनाको विस्तार र सुविधा थप गर्नुपर्छ भने कम जनसङ्ख्या भएका क्षेत्रहरूमा बसाइँ सुरुवा, रोजगारी सिर्जना र पहुँच सुगम बनाउने कार्यक्रमहरू प्राथमिकतामा राख्नुपर्ने आवश्यकता देखिन्छ।

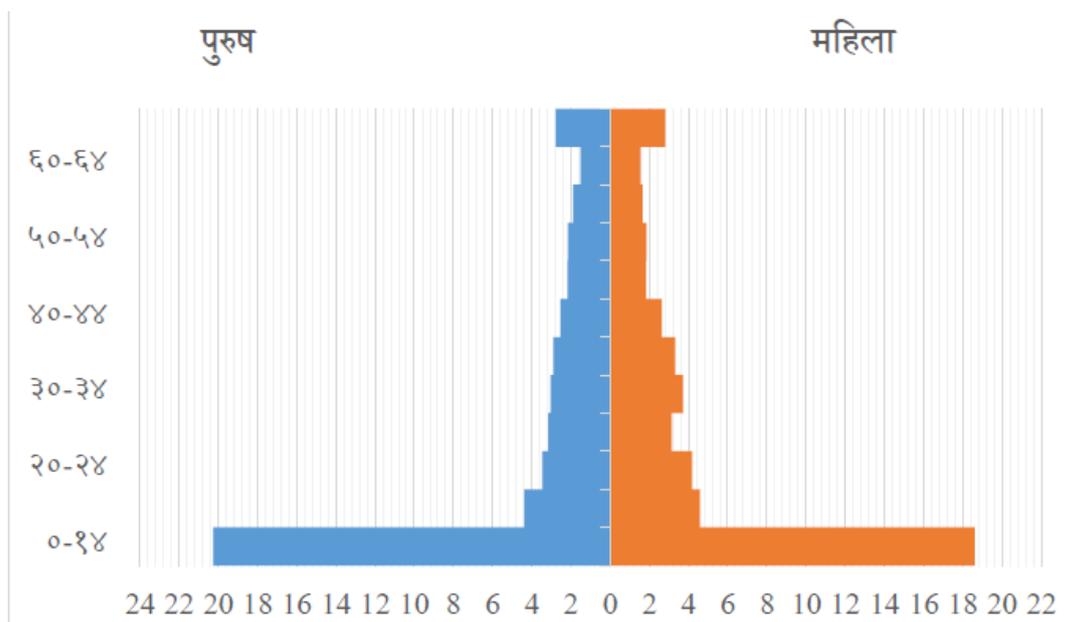


चित्र ४: सर्केगाड गाउँपालिकाको वडागत जनसङ्ख्याको विवरण

(स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना, २०७८)

ग. उमेरगत जनसङ्ख्याको विवरण

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को अन्तिम प्रतिवेदनका उपलब्ध आँकडाका अनुसार सर्केगाड गाउँपालिकाको उमेर समूहगत तथ्यांकको विश्लेषण गर्दा १० वर्षदेखि १४ वर्षको उमेर समूहमा सबैभन्दा धेरै अर्थात् १,४०२ जना बालबालिका रहेका छन्। यसले यस उमेर समूहलाई गाउँपालिकाको सबैभन्दा ठूलो बाल जनसङ्ख्या समूह बनाउँछ। यसपछिको स्थानमा ५ वर्षदेखि ९ वर्षको उमेर समूहमा १,३८२ जना र जन्मेदेखि ४ वर्ष उमेर समूहमा १,३६९ जना बालबालिका रहेका छन्। विपरीततर्फ, सबैभन्दा कम जनसङ्ख्या भन्ने उच्च उमेर समूहहरूमा पाइन्छ। ९५ वर्ष र सोभन्दा माथिको उमेर समूहमा जम्मा २ जना मात्र जेष्ठ नागरिक रहेका छन्। यसैगरी ९० वर्षदेखि ९४ वर्ष उमेर समूहमा ५ जना र ८५ वर्षदेखि ८९ वर्ष उमेर समूहमा १८ जना जेष्ठ नागरिकहरू बसोबास गर्छन्।



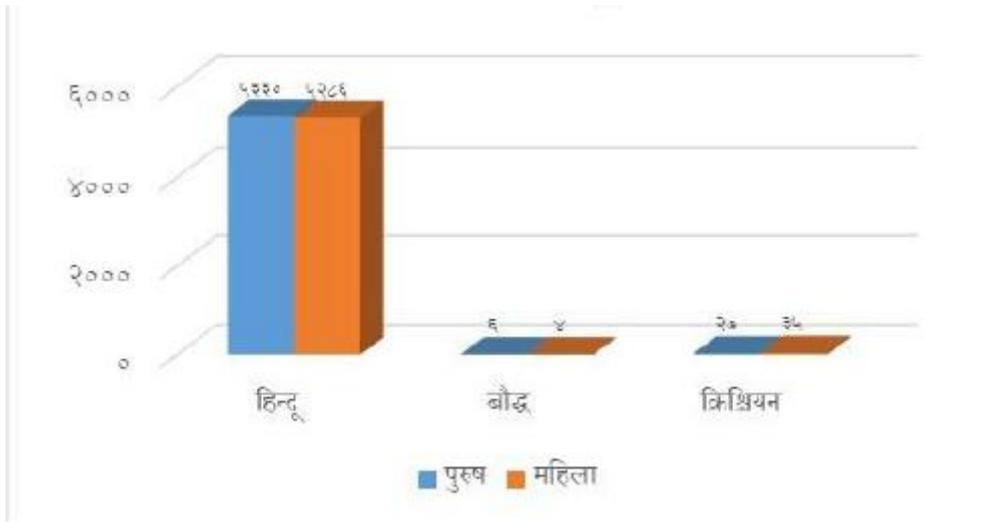
चित्र ५: सर्केगाड गाउँपालिकाको उमेरगत जनसङ्ख्याको विवरण

(स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना, २०७८)

सर्केगाड गाउँपालिकाको जनसङ्ख्याको सबैभन्दा ठूलो हिस्सा १५ वर्षदेखि ६४ वर्ष उमेर समूहका युवा तथा कार्यशील व्यक्तिहरू रहेका छन्। यो जनसङ्ख्या आर्थिक रूपमा क्रियाशील हुने उत्पादनशील जनशक्ति हो, जसले गाउँपालिकाको आर्थिक विकासमा प्रत्यक्ष योगदान पुर्याउने अपेक्षा गरिन्छ। यस उमेर समूहको ठूलो आकारले गाउँपालिकाको जनशक्तिको राम्रो संभावना देखाउँदै, रोजगारी र आर्थिक अवसरहरू सिर्जना गर्न आवश्यकता जनाउँछ।

घ. धर्म अनुसार जनसङ्ख्याको विवरण

राष्ट्रिय तथ्यांक कार्यालय, काठमाडौँद्वारा हालै प्रकाशन गरेको तथ्यांकीय विवरण अनुसार सर्केगाड गाउँपालिकाका १०,६८८ जना नागरिकहरूमध्ये हिन्दू धर्ममा आस्था राख्ने नागरिकहरूको सङ्ख्या १०,६१६ जना रहेको छ, जुन कुल जनसङ्ख्याको ९९.३३ प्रतिशत हुन आउँछ। यसले गाउँपालिकामा हिन्दू धर्म प्रभुत्व रहेको स्पष्ट संकेत दिन्छ। यसैगरी, क्रिश्चियन धर्म र बौद्ध धर्ममा आस्था राख्ने नागरिकहरूको सङ्ख्या क्रमशः ६२ जना (०.५८ प्रतिशत) र १० जना (०.०९ प्रतिशत) रहेको छ। यी आँकडाहरूले गाउँपालिकामा अल्पसङ्ख्यक धार्मिक समुदायहरूको उपस्थिति न्यून रहेको देखाउँछ।



चित्र ६: सर्केगाड गाउँपालिकाको धर्म अनुसार जनसङ्ख्याको विवरण

(स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना, २०७८)

१.५ प्राकृतिक सम्पदा र जलस्रोतहरू

सर्केगाड गाउँपालिका प्राकृतिक सम्पदाले भरिपूर्ण एक मनोरम क्षेत्र हो। यहाँको मुख्य जीवनरेखा कर्णाली नदीले वडा नं. १ देखि ६ सम्मको क्षेत्रलाई सिंचित गरेको छ। यस नदीले मात्र नभएर राहादेव खोला, घट्टे खोला, सर्केगाड

खोलाजस्ता साना झरनाहरूले पनि यस क्षेत्रको जलसंचयमा महत्त्वपूर्ण भूमिका खेल्दछन्। वडा नं. ८ मा अवस्थित दुधे दह जस्ता स्थायी तालहरूले क्षेत्रको प्राकृतिक सौन्दर्य बढाउँदै वर्षभरि जलस्रोत उपलब्ध गराउँछन्।

यस गाउँपालिकाको प्राकृतिक विविधताले यसलाई अद्वितीय बनाएको छ। वडा नं. १ मा मेथा, वडा नं. २ मा मालिका तिर्थस्थल र जडीबुटी उत्पादन क्षेत्र, वडा नं. ३ मा पान्चौर, खुगाड छहरा र खाँडालेख जस्ता प्राकृतिक स्थलहरू रहेका छन्। वडा नं. ४ को बारे सर्कगाड, ७ को सिमाली लेख र वडा नं. ८ का दुधेताल, सेरीगुफा जस्ता प्राकृतिक सम्पदाहरूले यस क्षेत्रलाई पर्यटकीय दृष्टिले महत्त्वपूर्ण बनाएका छन्।

यी सम्पदाहरू न केवल क्षेत्रको प्राकृतिक सुन्दरताको प्रतिनिधित्व गर्छन्, तर सिंचाइ, जलविद्युत उत्पादन र पर्यटन विकास जस्ता क्षेत्रहरूमा पनि ठूलो सम्भावना बोकेका छन्। यसैले यी प्राकृतिक सम्पदाहरूको संरक्षण र सतत उपयोग गर्ने दिशामा स्थानीय, प्रादेशिक र राष्ट्रिय स्तरमा समन्वित प्रयास आवश्यक छ। यी सम्पदाहरूको उचित व्यवस्थापनले सर्केगाड गाउँपालिकालाई एक आदर्श ग्रामीण पर्यटन स्थलको रूपमा विकास गर्न महत्त्वपूर्ण भूमिका खेल्न सक्छ।

१.६ धार्मिक, सांस्कृतिक एवम् ऐतिहासिक स्थलहरू

सर्केगाड गाउँपालिका विभिन्न धार्मिक संस्कृति, रीतिरिवाज र जातिगत परम्पराअनुसार प्राचीन चाडपर्व मनाउने गर्दछ। यहाँको मुख्य चाडहरूमा दशहरा, भुओ पर्व, गौरा पर्व र चोर्या पूजा उल्लेखनीय छन्। दशहरा पर्व राम र रावणको युद्धको स्मरणमा मनाइन्छ भने भुओ पर्व कर्णाली क्षेत्रको विशेष पर्व हो जसले प्रकृतिपूजा र सामुदायिक एकतालाई प्रतिनिधित्व गर्दछ। गौरा पर्व विवाहित महिलाहरूले गौरी-महेश्वरको पूजा गरी मनाउने चाड हो भने चोर्या पूजा राहदेव र फूचा गाउँमा प्रचलित अनौठो परम्परा हो जसले सामाजिक सद्भाव र रोगनिवारणको प्रतीक हो। यी चाडपर्वहरू स्थानीय संस्कृति, धार्मिक आस्था र सामुदायिक सहकार्यको प्रतिबिम्ब हुन्। गाउँपालिकाका विभिन्न वडाहरूमा यी पर्वहरू भव्यताका साथ मनाइन्छन् र स्थानीय नाचगान, देउडा खेल, र भजनकीर्तनले यसलाई अझै बढी रमाइलो बनाउँछन्। यी सांस्कृतिक परम्पराहरूले सर्केगाड गाउँपालिकाको पहिचान कायम राख्दै सामाजिक एकतालाई अझ सुदृढ बनाउने भूमिका खेल्दछन्।

१.७ बारुण यन्त्रको व्यवस्था

मानवीय, वातावरणीयरूपमा आइपर्ने विपद्लाई न्यूनिकरण गरी त्यसको उचित व्यवस्थापनबाट संभावित जनधनको क्षति रोक्न विभिन्न क्रियाकलापबाट यसको न्यूनिकरण गर्न सकिन्छ। आगलागी हुनु पनि एक मानवीय विपद्को अवस्था हो। यसबाट बच्नुको निम्ति समयमै व्यवस्थापनको क्रियाकलापहरू गर्नुपर्ने हुन्छ। सर्केगाड गाउँपालिकामा बारुण यन्त्रको व्यवस्था गरिएको छैन।

१.८ सुरक्षा निकायको उपस्थिति

शान्ति र सुरक्षा कुनै पनि क्षेत्रको विकासको लागि अत्यावश्यक पूर्वाधार हो। स्थानीय बासिन्दाहरूले आफूलाई सुरक्षित महसुस नगरेमा त्यस क्षेत्रको आर्थिक, सामाजिक र भौतिक विकास अवरुद्ध हुन्छ। प्रभावकारी सुरक्षा व्यवस्था भएमा मात्र नागरिकहरू निर्भय भएर आफ्नो दैनिक आर्थिक गतिविधि सम्पादन गर्न सक्छन् र ठूला

लगानीका परियोजनाहरू सञ्चालन गर्न सकछन्। आपद् व्यवस्थापनको दृष्टिकोणबाट हेर्दा सुरक्षा निकायहरू (प्रहरी, सुरक्षा कर्मी) को भूमिका अत्यन्त महत्त्वपूर्ण हुन्छ किनभने उनीहरू नै आपत्कालीन अवस्थामा प्रथम प्रतिक्रियाकर्ता (First Responder) को रूपमा कार्य गर्छन्। यसका लागि उनीहरूमा पर्याप्त जनशक्ति, शारीरिक क्षमता, साहस र विशेष प्रविधिको ज्ञान हुनु आवश्यक छ। गाँउपालिकाका आवासीय क्षेत्रहरूमा प्रहरी चौकीको स्थापनाले सामुदायिक सुरक्षा व्यवस्थालाई मजबुत बनाउँछ भने सामुदायिक सुरक्षा जागरूकता कार्यक्रमहरूले जनचेतना अभिवृद्धि गर्छ। सारांशमा भन्नुपर्दा, शान्तिपूर्ण वातावरण र प्रभावकारी सुरक्षा व्यवस्था नै कुनै पनि क्षेत्रको समग्र विकासको आधारस्तम्भ हो जसले नागरिकहरूलाई आफ्नो पूर्ण क्षमता विकास गर्न अनुकूल वातावरण प्रदान गर्दछ।

१.९ बस्ती तथा घरको प्रकार

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ का अनुसार सर्केगाड गाउँपालिकामा रहेका अधिकांश घरहरू ढुङ्गा, माटो र काठले बनेका छन्। तर केही संख्यामा नया वनेका घरहरू सिमेन्ट, छड प्रयोग गरियका छन् ।

खण्ड २: योजनाको उद्देश्य र आवश्यकता

२.१ योजनाको उद्देश्य

२.१.१ समष्टिगत उद्देश्य

२.१.१.१ सोच

सर्केगाड गाउँपालिकालाई विपद् जोखिमबाट सुरक्षित बनाउन, विपद्को सम्भावना कम गर्ने र आपत्कालीन अवस्थामा प्रभावकारी ढंगले सामना गर्न सक्षम बनाउने उद्देश्यले यो योजना तयार पारिएको हो। यसले सर्केगाड गाउँपालिकालाई विपद् प्रतिरोधी रूपमा विकास गर्ने दीर्घकालीन दृष्टिकोण राख्दछ।

२.१.१.२ लक्ष्य

यो योजनाले विभिन्न समयमा आउन सक्ने प्राकृतिक प्रकोपले जनता र सम्पत्तिमा पार्न सक्ने क्षतिलाई न्यूनीकरण गर्ने, साथै आवश्यक भौतिक पूर्वाधारहरू जस्तै आवास, यातायात, सञ्चार, खानेपानी, शिक्षा, स्वास्थ्य सेवा र अन्य मूलभूत सुविधाहरूमा पर्न सक्ने नकारात्मक प्रभावलाई कम गरी सम्पूर्ण क्षेत्रलाई सुरक्षित बनाउने लक्ष्य राख्दछ।

२.१.२ विशिष्ट उद्देश्यहरू

प्राकृतिक प्रकोपहरूबाट व्यक्तिगत जीवन र सम्पत्ति, स्वास्थ्य सेवा र जीविकोपार्जनका साधनहरू, सांस्कृतिक मूल्यमान्यता, सामाजिक संरचना एवं भौतिक पूर्वाधार तथा अमूल्य सम्पदाहरूको संरक्षण गर्नु यस योजनाको मौलिक उद्देश्य हो। यसका अतिरिक्त निम्नलिखित विशिष्ट उद्देश्यहरू निर्धारण गरिएका छन्:

- जोखिम मूल्याङ्कन: गाउँपालिका भित्रका विपद् जोखिमका अवस्थाहरूको विस्तृत सूचना संकलन र विश्लेषण गर्नु।
- खतरा पहिचान: गाउँपालिकामा आउन सक्ने विभिन्न प्रकारका विपद्हरूको प्रकृति, तीव्रता तथा प्रभावक्षेत्रको गहन अध्ययन सञ्चालन गर्नु।
- जोखिम सर्वेक्षण: गाउँपालिकाभित्र देखा पर्न सक्ने प्रमुख विपद् जोखिमहरूको व्यापक सर्वेक्षण र लेखाजोखा गर्नु।
- जन-चेतना अभिवृद्धि: विपद् जोखिम बृद्धि गर्ने मानवीय गतिविधिहरूका सम्बन्धमा आम नागरिकहरूलाई सचेत र जानकार बनाउनु।
- जोखिम नक्शाङ्कन: गाउँपालिकाको वैज्ञानिक विपद् जोखिम नक्शा निर्माण गर्नु।
- स्रोत परिचालन: विपद् व्यवस्थापनमा स्थानीय स्रोत, साधन, समुदायिक सहभागिता तथा सीपको अधिकतम उपयोगका लागि प्रेरणा प्रदान गर्नु।

- सुरक्षित स्थान पहिचान: आपतकालीन अवस्थामा प्रयोग गर्न सकिने खुला एवं सुरक्षित स्थानहरूको वैज्ञानिक पहिचान गर्नु।
- सामुदायिक सचेतना: जनसमुदायमा विपद्का विषयहरूमा व्यापक सचेतना प्रसार गर्नु।
- कार्ययोजना निर्माण: गाउँपालिकामा सम्भावित विपद्हरूको जोखिम न्यूनीकरण, पूर्वतयारी, प्रतिकार्य तथा पुनर्लाभका लागि विस्तृत कार्ययोजना तयार गर्नु।
- प्रभाव मूल्याङ्कन: मानवीय गतिविधि तथा विकास निर्माणका कार्यहरूले विपद्मा पार्न सक्ने प्रभावको मूल्याङ्कन र सोका लागि आवश्यक सावधानीका उपायहरूको जानकारी प्रदान गर्नु।
- संस्थागत व्यवस्थापन: विपद् व्यवस्थापनका लागि कार्य विभाजन, जिम्मेवारी वितरण, कोष स्थापना र उद्धार टोली तथा उपकरण व्यवस्थापनको संरचनागत खाका तैयार गर्नु।
- सहभागिता प्रवर्द्धन: स्थानीय जनता, जनप्रतिनिधि, संघसंस्था तथा सम्पूर्ण सरोकारवालाहरूलाई विपद् व्यवस्थापनका कार्यक्रमहरूमा सक्रिय सहभागिताका लागि प्रोत्साहन प्रदान गर्नु।
- सूचना प्रवाह: प्रकोप, जोखिम तथा सम्भावित विपद्का विषयमा प्रचार, प्रसार तथा सूचना प्रवाहलाई थप प्रभावकारी बनाउनु।
- समन्वय संयन्त्र: विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनमा संलग्न सरकारी निकाय, गैरसरकारी एवं सामुदायिक संस्था र निजी क्षेत्रको भूमिकालाई स्पष्ट परिभाषित गरी समन्वयात्मक कार्यसम्पादन सुनिश्चित गर्नु।
- एकीकृत दृष्टिकोण: विपद् जोखिम न्यूनीकरणलाई जलवायु परिवर्तन अनुकूलन कार्यक्रम, दिगो विकास लक्ष्य तथा विकासमूलक गतिविधिहरूसँग एकीकरण तथा मूलप्रवाहीकरण गर्नु।
- लगानी प्रवर्द्धन: विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि सार्वजनिक तथा निजी लगानी वृद्धि गरी उत्थानशीलता संवर्द्धन गर्नु।
- भूउपयोग व्यवस्थापन: विपद् जोखिमको सर्वेक्षण, नक्शाङ्कन तथा राष्ट्रिय भूउपयोग नीतिको आधारमा भूमिको वैज्ञानिक वर्गीकरण गरी उचित उपयोग सुनिश्चित गर्नु।
- पूर्व चेतावनी प्रणाली: विपद् प्रभावमा आधारित बहुआयामिक पूर्व सूचना प्रणालीको विकास गरी प्रभावकारी पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यका माध्यमबाट क्षतिलाई न्यूनीकरण गर्नु।
- राहत व्यवस्थापन: विपद्बाट प्रभावित व्यक्ति, परिवार र समुदायलाई समयमै उपयुक्त राहतको व्यवस्था सुनिश्चित गर्नु।
- पुनर्निर्माण रणनीति: विपद् पश्चात् पुनर्लाभ, पुनर्स्थापना र पुनर्निर्माणमा उत्थानशील संरचना विकास र निर्माण गर्नु।

- नीति कार्यान्वयन: उपलब्ध सीमित साधन स्रोतको अधिकतम परिचालन गर्दै विपद् राहत, उद्धार र प्रतिकार्यका विषयमा नेपाल सरकारका निर्णयहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नु।
- सम्पदा संरक्षण: प्राकृतिक वा अप्राकृतिक विपद्को जोखिमलाई न्यूनीकरण गर्न उचित व्यवस्थापन पद्धति अवलम्बन गरी मानवीय, भौतिक र प्राकृतिक सम्पदा एवं संरचनाको संरक्षण तथा प्रवर्द्धन गर्नु।

२.२ योजनाको अपेक्षित परिणाम

यस योजनाबाट प्राप्त हुने मुख्य परिणामहरू निम्नलिखित रूपमा अपेक्षा गरिएका छन्:

- समग्र डाटाबेस निर्माण: गाउँपालिकाको सम्पूर्ण भौतिक अवस्थाको विस्तृत विवरण र डाटाबेस तयार हुनेछ।
- प्रभावित क्षेत्र पहिचान: विपद्बाट प्रभावित हुन सक्ने भौगोलिक क्षेत्र एवं समुदायको संख्या र अवस्थितिको सटीक जानकारी प्राप्त हुनेछ।
- जोखिम विश्लेषण: विपद् जोखिम र संकटग्रस्तताको अवस्थाको आधारमा वैज्ञानिक जोखिम विश्लेषण सम्पन्न हुनेछ।
- पूर्व चेतावनी सुविधा: अत्याधुनिक पूर्व चेतावनी प्रणाली स्थापना गर्न सहज वातावरण तयार हुनेछ।
- सामुदायिक सचेतना: विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि स्थानीय समुदायहरू पूर्ण रूपमा सचेत र तयार हुनेछन्।
- संस्थागत सहयोग: विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनका लागि संलग्न सरोकारवाला निकाय तथा संस्थाहरूसँग प्रभावकारी सहयोग, समन्वय र सहकार्य स्थापना हुनेछ।
- बहुआयामिक सहयोग: विपद् व्यवस्थापनका लागि गाउँपालिकामा कार्यरत सबै गैरसरकारी संस्था, आयोजना र निजी क्षेत्रहरूबाट समग्र सहयोग उपलब्ध हुनेछ।
- दक्ष जनशक्ति: विपद् प्रतिकार्यका सन्दर्भमा खोज तथा उद्धारका लागि आवश्यक दक्ष जनशक्तिको तयारी हुनेछ।
- क्षेत्रगत कार्यसम्पादन: विपद् पूर्वतयारी, प्रतिकार्य तथा पुनर्लाभका लागि विभिन्न सरकारी, गैरसरकारी तथा निजी क्षेत्रको सहभागितामा गठित विषयगत समूहहरूबाट विशिष्ट तथा प्रभावकारी कार्यसम्पादन हुनेछ।
- व्यवस्थित कार्यान्वयन: विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनका लागि पूर्वतयारी, प्रतिकार्य तथा पुनर्लाभका गतिविधिहरू समयमै व्यवस्थित एवं कुशल तरिकाले सम्पन्न हुनेछन्।
- तत्काल उद्धार सुविधा: विपद्को समयमा प्रभावित समुदायलाई तत्काल उद्धार गर्ने व्यवस्था सहज हुनेछ।
- राहत सेवा: विपद् प्रभावितहरूलाई सहज र सुगम माध्यमबाट तुरुन्त राहत सेवा उपलब्ध गराउने व्यवस्था सरल हुनेछ।

- समन्वयात्मक संयन्त्र: विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि सरोकारवालाहरूबीच समन्वयात्मक संयन्त्रको स्थापना भई विपद्को समय र त्यसपछिको अवधिमा प्रतिकार्य गर्न सुविधाजनक वातावरण तयार हुनेछ।

२.३ योजनाको सीमितता

सर्केगाड गाउँपालिकाका सम्पूर्ण वडा कार्यालयहरूमा वडाका जनप्रतिनिधिहरू, सामाजिक परिचालकहरू, राजनीतिक दलका प्रतिनिधि तथा समाजसेवीहरू, विभिन्न गैरसरकारी संस्थाका कर्मचारीहरूसँग वडा स्तरीय व्यापक छलफल र विस्तृत स्थलगत भ्रमणपछि विपद्को वास्तविक अवस्था, संकटाभिमुखता, जोखिम र क्षमताको मूल्याङ्कनका विविध उपकरणहरूको प्रयोग गरी छलफल तथा अन्तरक्रिया सञ्चालन गरिएको थियो। संकटग्रस्तता तथा क्षमताको पहिचान प्रत्येक वडाका विभिन्न स्थानहरूमा सम्पन्न गरिएको थियो।

यस गाउँपालिकाको विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजनाको कार्यक्षेत्र गाउँपालिकाभित्र आइपर्न सक्ने साना तथा मध्यम स्तरीय विपद् जोखिम न्यूनीकरण, पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यका गतिविधिहरूमा केन्द्रित रहनेछ। विपद्का घटनाहरू राजनीतिक वा प्रशासनिक सीमानाभित्र सीमित नहुने प्रकृतिका कारणले यस योजनाको कार्यान्वयनको क्रममा छिमेकी स्थानीय निकायहरूसँग आवश्यक समन्वय स्थापना गरिनेछ।

यस योजनामा समावेश गरिएका विपद् जोखिम व्यवस्थापनका गतिविधिहरूका लागि आवश्यक आर्थिक स्रोत, साधन र जनशक्ति मुख्यतः गाउँपालिकाको आन्तरिक स्रोतसाधनबाट व्यवस्था गरिनेछ। यसका लागि गाउँपालिकाभित्र कार्यरत विभिन्न दातृ निकाय र गैरसरकारी संस्थाहरूको सहयोग समेत प्राप्त गरिनेछ। यस योजनाले गाउँपालिकाभित्रका विकास निर्माणका योजना निर्माण तथा कार्यान्वयनको प्रक्रियामा विपद् जोखिम न्यूनीकरणका पद्धतिहरूलाई समाहित गर्न सहयोग पुर्याउनेछ।

२.४ सैद्धान्तिक आधार / अवधारणा

नेपाल प्राकृतिक तथा मानवजन्य प्रकोपहरूको गम्भीर जोखिममा रहेको तथ्यलाई विभिन्न अनुसन्धानहरूले पुष्टि गरेका छन्। यसमा मुख्यतः भूकम्प, बाढी, पहिरो, मौसमजन्य प्रकोप, यातायात दुर्घटना जस्ता प्रकोपहरू सम्मिलित छन्। प्राकृतिक तथा मानवजन्य जोखिमहरूले कुनै पनि अवस्थामा प्रकोप तथा विपद् निम्त्याउन सक्ने सम्भावनाका कारणले यस्ता जोखिमहरूलाई नियन्त्रण गरी यससम्बन्धी एकीकृत, समावेशी र समयसापेक्ष विपद् व्यवस्थापन नीति तथा कार्यान्वयन वर्तमान परिस्थितिमा अपरिहार्य देखिन्छ।

संयुक्त राष्ट्र संघले निर्धारण गरेको दिगो विकासको लक्ष्यले तोकेअनुसारका सामाजिक, आर्थिक, राजनीतिक र सांस्कृतिक विकासलाई बाधा पुर्याउन सक्ने सबै प्रकारका विपद्हरूलाई व्यवस्थापन गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ। १८७ देशहरूको सहभागितामा संयुक्त राष्ट्र संघले सन् २०१५ मा जारी गरेको विश्वव्यापी विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि सेन्डाई कार्यढाँचा २०१५ – २०३० अनुसार प्राकृतिक वा मानवजन्य प्रकोपहरूका साथै वातावरणीय, प्राविधिक र जैविक प्रकोप तथा जोखिमबाट उत्पन्न साना तथा ठूला स्तरका, नियमित तथा अनियमित, आकस्मिक तथा क्रमिक रूपमा हुने सबै प्रकारका विपद् जोखिमलाई सम्बोधन गरिनेछ।

यसले सबै तहमा सञ्चालित सबै क्षेत्रका विकासका अन्तर्निहित एवं परस्पर सम्बन्धित विपद् जोखिमको बहुआयामिक व्यवस्थापनमा मार्गदर्शन गर्ने उद्देश्य राखेको छ। विश्वव्यापी रूपमा विभिन्न प्रकोपहरूबाट विपद् घटनाहरू वृद्धि भई ठूलो मात्रामा जनधनको क्षति भइरहेको र विपद् व्यवस्थापनलाई उच्च प्राथमिकतामा राखी कार्यहरू भइरहेको सन्दर्भमा नेपालले पनि प्राकृतिक तथा मानवजन्य प्रकोपहरूको प्रभावहरूलाई न्यूनीकरण गर्ने उद्देश्यलाई प्राथमिकतामा राखेको छ।

कमजोर भौगोलिक संरचना, मौसमी घटनाहरू, तीव्र जनसंख्या वृद्धि, अव्यवस्थित बसोबास तथा विकास गतिविधिहरूका कारणले नेपाल प्राकृतिक प्रकोपहरूको उच्च जोखिममा अवस्थित छ। यस प्रकारको विषम परिस्थितिमा सम्भावित विपद्को व्यवस्थापन गरी क्षति न्यूनीकरणका लागि देशका विभिन्न तहदेखि समुदाय स्तरसम्म प्रयासहरू हुनु आवश्यक छ।

विगतका अनुभवहरू तथा विपद् व्यवस्थापनको क्षेत्रमा विकसित नीति र सिद्धान्तहरूको आधारमा विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजनाको महत्त्व तथा आवश्यकता अपरिहार्य भएको कुरा अनुभव गरिएको छ। मानवीय दुर्घटनाहरूमा कमी ल्याउने र प्राकृतिक प्रकोपका प्रभावहरू न्यूनीकरण गर्ने विभिन्न गतिविधिहरूमध्ये विपद् पूर्वतयारी एक महत्त्वपूर्ण गतिविधि हो।

यस सन्दर्भमा नेपाल सरकार, संयुक्त राष्ट्र संघका निकायहरू, राष्ट्रिय, अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्थाहरू तथा रेडक्रस अभियानले विगत वर्षहरूदेखि देशका सम्पूर्ण जिल्ला तथा स्थानीय निकायमा आपतकालीन योजना सहित विपद् पूर्वतयारी योजना निर्माणका लागि आपसमा समन्वय गर्दै आएका छन्।

हालको दशकमा जलवायु परिवर्तनका प्रभावहरू तीव्र रूपमा देखा पर्न थालेका छन् जसले बाढी, पहिरो, खडेरी, आगलागी लगायतका प्राकृतिक प्रकोपहरूलाई उत्प्रेरणा प्रदान गरेको छ। सर्केगाड गाँउपालिकाको भौगोलिक अवस्था तथा मौसमी विशेषताअनुसार जलवायु परिवर्तनले विपद् जोखिमलाई थप गम्भीर बनाएको छ। यसको प्रभाव न्यूनीकरणका लागि जलवायु अनुकूलन रणनीति तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण कार्यक्रमलाई समन्वयात्मक रूपमा कार्यान्वयन गर्नु अत्यन्त आवश्यक छ। विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन योजना देहाय बमोजिमको अवधारणामा आधारित रहेको छः

- विपद् जोखिम न्यूनीकरण, नियन्त्रण तथा व्यवस्थापनमा नेपालको संविधान २०७२ ले निर्दिष्ट गरे बमोजिम संघीय शासन प्रणाली अनुरूपको अवधारणा अवलम्बन गर्ने ।
- विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनमा व्यापक जनसहभागिता सुनिश्चित गर्ने ।
- विपद् जोखिमका कारक तत्वहरूको निराकरणको लागि विपद् जोखिम न्यूनीकरणमा केन्द्रित अभियानहरू संचालन गर्ने ।
- जोखिम सम्बन्धी पूर्व जानकारीका आधारमा विपद् जोखिम न्यूनीकरणका कार्यहरू गर्ने।
- विपद् जोखिम न्यूनीकरण, नियन्त्रण तथा व्यवस्थापनमा बहु प्रकोप विपद् जोखिम व्यवस्थापनको अवधारणा अवलम्बन गर्ने ।

- विपद् जोखिम न्यूनीकरणका कार्यहरूलाई क्षेत्रगत नीति र योजनाहरूमा मूलप्रवाहीकरण गर्ने ।
- दिगो विकास लक्ष्य, खाद्य सुरक्षा, स्वास्थ्य सुरक्षा, जलवायु परिवर्तन अनुकूलन, वातावरण व्यवस्थापन र विपद् जोखिम न्यूनीकरण बीच सामञ्जस्यता कायम गर्ने ।
- विपद् जोखिमका स्थानीय तथा विशिष्ट विशेषतालाई बुझी जोखिम न्यूनीकरणका उपायहरू अवलम्बन गर्ने ।
- विपद् जोखिम न्यूनीकरणमा सार्वजनिक, सहकारी तथा निजी क्षेत्रको संलग्नता वृद्धि गर्ने ।
- विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनमा विज्ञान तथा प्रविधिको प्रयोगलाई प्रोत्साहन गर्नुका साथै स्थानीय श्रोत, साधन, ज्ञान, सीप तथा श्रमलाई अत्यधिक उपयोग गर्ने ।

२.५ योजनाको महत्व

समसामयिक विश्वव्यापी परिस्थितिमा भूमण्डलीकरणका कारणले उत्पन्न भएका विविध समस्याहरूले प्राकृतिक विपद्का घटनाहरूमा उल्लेखनीय वृद्धि भएको देखिन्छ। भूमण्डलीय तापक्रम वृद्धि, वातावरणीय प्रदूषण, पारिस्थितिक असंतुलन, अनियन्त्रित जनसंख्या वृद्धि, अनियोजित शहरीकरण प्रक्रिया, वन विनाश तथा जलवायु परिवर्तनजस्ता कारकहरूले विगतको तुलनामा प्राकृतिक विपद्का घटनाहरू र ती घटनाहरूबाट हुने क्षतिमा निरन्तर वृद्धि भइरहेको अवस्था रहेको छ।

विकासका आधारभूत भौतिक पूर्वाधारहरूलाई भूकम्प, बाढी, पहिरो तथा अन्य प्राकृतिक विपद्हरूले अत्यन्त छोटो समयमा सम्पूर्ण रूपमा ध्वंस पार्ने गरेका वास्तविकताहरू देखिएका छन्। प्राकृतिक विपद्का घटनाहरूलाई पूर्ण रूपमा रोक्न असम्भव भएपनि व्यवस्थित जोखिम व्यवस्थापन र पूर्वतयारी योजनाको माध्यमबाट क्रमबद्ध कार्यान्वयन गरिएको अवस्थामा त्यस्ता विपद्हरूबाट हुने जनधनको क्षतिलाई महत्वपूर्ण रूपमा न्यूनीकरण गर्न सकिने तथ्य स्थापित भएको छ।

विकास निर्माण प्रक्रियामा विपद् जोखिम न्यूनीकरणका उपायहरूलाई समावेश गरिएको अवस्थामा विकास निर्माणबाट प्राप्त प्रतिफलहरूको सुरक्षा सुनिश्चित हुने र संकटकालीन अवस्थाहरूमा कमी ल्याएर विपद् सहनशील समुदाय निर्माण गर्न सकिने धारणा व्यापक रूपमा स्वीकृत हुँदै गएको छ। यसैले सर्केगाड गाँउपालिकालाई विपद् व्यवस्थापन कार्यक्रमहरूमा सक्षम र स्वावलम्बी बनाउनका लागि प्रस्तुत योजनाको निर्माण गरिएको विशेष महत्व रहेको छ।

विपद्का कारणले प्रभावित समुदायहरूलाई तत्काल सहायताको आवश्यकता पर्ने हुन्छ र यस्तो सहायता कार्यलाई यथासम्भव शीघ्र र प्रभावकारी रूपमा सम्पन्न गराउनुपर्ने आवश्यकता रहन्छ। यसरी प्रदान गरिने सेवाहरूले थप क्षतिका सम्भावनाहरूलाई रोक्न महत्वपूर्ण भूमिका खेल्छ।

विपद् व्यवस्थापन प्रक्रियालाई तीन मुख्य चरणहरूमा विभाजन गरिएको छ। प्रथम चरणमा विपद्पूर्व व्यवस्थापनका रूपमा तयारी र क्षति न्यूनीकरणका कार्यक्रमहरू समावेश छन्। द्वितीय चरणमा विपद्कालीन खोजी

उद्धार, आपतकालीन आवास र राहत वितरणका गतिविधिहरू रहेका छन्। तृतीय चरणमा विपद्पश्चात् उद्धार तथा राहत, पुनर्स्थापना र पुनर्निर्माणका गतिविधिहरू सम्पन्न गरिन्छ।

अनुसन्धानमूलक अध्ययनहरूले देखाएको छ कि राहत र प्रतिकार्यमा गरिने लगानी र प्राप्त प्रतिफलको तुलनामा विपद्पूर्व न्यूनीकरण र पूर्वतयारीका गतिविधिहरू सञ्चालन गरिएको अवस्थामा विपद्पश्चात् हुने नकारात्मक प्रभावहरूमा छ गुणाले कमी आउन सक्छ। यद्यपि विपद्लाई पूर्ण रूपमा जोखिममुक्त बनाउन कुनै पनि सावधानी वा लगानीले सम्भव नभएपनि विपद्पूर्व सञ्चालन गरिने न्यूनीकरण र पूर्वतयारीका कार्यक्रमहरूलाई उच्च प्राथमिकताका साथ कार्यान्वयन गरिनुपर्ने आवश्यकता रहेको छ।

प्रस्तुत कार्ययोजनाको मुख्य उद्देश्य सर्केगाड गाँउपालिकामा वार्षिक रूपमा हुने बाढी र आगलागीका कारणले प्रभावित समुदायहरूमा न्यूनतम मानवीय सहायताको आपूर्ति गर्न समयमै र समन्वयात्मक ढंगले मानवीय सहयोग उपलब्ध गराई विपद्बाट हुने तत्कालीन नकारात्मक प्रभावहरूको न्यूनीकरण गर्ने औचित्यलाई आधार बनाएर तयार गरिएको छ।

यस योजनाले विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा विपद् व्यवस्थापन प्रक्रियालाई सहज, योजनाबद्ध र प्रभावकारी बनाउन सहयोग प्रदान गर्नेछ। जसरी रोग निदान पश्चात् उपचार गर्नुभन्दा रोग लाग्न नदिने निवारणात्मक उपायहरू अपनाउनु अधिक महत्वपूर्ण हुन्छ, त्यसैगरी विपद् आइसकेपछि व्यवस्थापन गर्नुभन्दा विपद्का जोखिमहरूलाई न्यूनीकरण गरेर विपद्का घटनाहरूलाई रोक्ने वा तिनका प्रभावहरूलाई कम गर्ने रणनीति अपनाउनु अधिक बुद्धिमत्तापूर्ण हुन्छ। यद्यपि सम्पूर्ण प्रकारका विपद्हरूलाई पूर्ण रूपमा नियन्त्रण गर्न सम्भव नभएपनि सबै प्रकारका विपद्का प्रभावहरूलाई व्यापक रूपमा न्यूनीकरण गर्न सकिने सम्भावना रहेको छ।

२.६ योजना कार्यान्वयन रणनीति

प्रस्तुत योजनालाई गाँउपालिकाको आधिकारिक पारितपश्चात् कार्यान्वयन प्रक्रिया सुरु गरिनेछ। यसका लागि गाँउपालिकाले वार्षिक कार्यक्रम अन्तर्गत जिल्ला विपद् जोखिम व्यवस्थापन समिति, जिल्ला समन्वय समिति, विषयगत कार्यालयहरू, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्थाहरू र दाताहरूको समन्वयात्मक सहयोगमा आवश्यक बजेटको व्यवस्था गर्नेछ।

यसका अतिरिक्त योजनाका प्रावधान अनुसार समुदाय र सरोकारवाला निकायहरूलाई परिचालन गर्ने व्यवस्था गरिनेछ। गाँउपालिका क्षेत्रभित्र विपद् जोखिम व्यवस्थापनका विषयमा कार्य सञ्चालन गर्न इच्छुक सरकारी, गैरसरकारी निकायहरू वा अन्य संघसंस्थाहरूलाई सहयोग प्रदान गर्ने उद्देश्यले कार्ययोजनाको अनुवाद र कार्यान्वयन गराइनेछ।

यसरी सञ्चालन गरिने कार्यक्रमहरूले यस योजनाका उद्देश्यहरू अनुरूप विपद् जोखिम व्यवस्थापन क्षेत्रमा सहयोग प्रदान गर्ने सीमासम्म त्यस्ता कार्यक्रमहरूलाई योजनामा समावेश गरी सञ्चालन गरिनेछ। स्थानीय स्तरमा विपद् जोखिम व्यवस्थापनलाई व्यावहारिक रूप प्रदान गर्नका लागि यस योजनाले संस्थागत विकास, क्षमता अभिवृद्धि र आदर्श योजना निर्माणको रणनीति अपनाएको छ।

गाँउपालिका क्षेत्रका सम्पूर्ण वडाहरूमा नेपाल सरकार संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले कार्यान्वयन गरेको स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना निर्माण निर्देशिका २०६८ तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण राष्ट्रिय नीति २०७४ को प्रावधान अनुसार आवश्यक समितिहरूको गठन गरी नगरस्तरीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन समितिको संयोजनमा वडास्तरीय समितिहरूको सञ्चालन गरिनेछ।

संस्थागत विकास कार्यक्रम अन्तर्गत गठित नगर तथा वडास्तरीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन समितिका सदस्यहरूलाई विपद् जोखिम व्यवस्थापन र अन्य सम्बन्धित विषयहरूमा दक्षता अभिवृद्धिका लागि सैद्धान्तिक ज्ञान र व्यावहारिक सीप प्रदानका उद्देश्यले विविध प्रकारका तालिम कार्यक्रमहरूको आयोजना गरिनेछ।

२.७ विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धि संबैधानिक कानुनी तथा नीतिगत व्यवस्थाहरू

२.७.१ नेपालको संविधान

नेपालको संविधान २०७२ अनुसूची ८ को बुँदा नं. २० मा उल्लेख भए अनुसार स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को परिच्छेद-३, दफा ११, उपदफा २ को(न) बमोजिम विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी स्थानीय नीति, कानून, मापदण्ड, योजना कार्यान्वयन र नियमनको जिम्मेवारी स्थानीय सरकारको भएको सद्भ्रममा यस सर्केगाड गाँउपालिकाको व्यवस्थापन तथा प्रतिकार्य योजना २०८१ निर्माण गरिएको हो। प्राकृतिक प्रकोपबाट हुने जोखिम न्यूनीकरण गर्न पूर्व सूचना, तयारी, उद्धार राहात एवम् पुनस्थापना गर्नेकार्यलाई प्राकृतिक साधन स्रोतको संरक्षण संवर्द्धन र उपयोग सम्बन्धी नीति मा समावेश गर्नुका साथै प्राकृतिक तथा गैर प्राकृतिक विपद् पूर्व तयारी उद्धार तथा राहात र पुनर्लाभ संघ र प्रदेशको साझा अधिकारको रूपमा परिभाषित गरिनुका साथै विपद् व्यवस्थापन संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको साझा अधिकार तथा स्थानीय तहको अधिकार सुचीमा समेत समावेश गरी विपद् व्यवस्थापन कार्यलाई संबैधानिक रूपमा नै सुनिश्चित गरेको छ।

२.७.२ स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४

यस ऐन अनुसार स्थानीय तहलाई विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धीदेहाय बमोजिमको विभिन्न जिम्मेवारी निर्धारण गरेको छः

- विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी स्थानीय नीति कानून मापदण्ड योजनाको कार्यान्वयन अनुगमन र नियमन गर्ने,
- स्थानीय स्तरमा विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना पूर्व सूचना प्रणाली खोज तथा उद्धार राहत सामाग्रीको पूर्व भण्डारण वितरण र समन्वय गर्ने,
- स्थानीय तटवन्ध नदी र पहिरोको नियन्त्रण तथा नदीको व्यवस्थापन र नियमन गर्ने,
- विपद् जोखिम क्षेत्रको नक्सांकन तथा वस्तीहरूको पहिचान र स्थानान्तरण गर्ने
- विपद् व्यवस्थापनमा संघ प्रदेश र स्थानीय समुदाय सङ्घ संस्था तथा नीजि क्षेत्रसंगको सहयोग समन्वय र सहकार्य गर्ने,

- विपद् व्यवस्थापन कोषको स्थापना तथा सञ्चालन र स्रोत साधनको परिचालन गर्ने,
- विपद् जोखिम न्यूनीकरण सम्बन्धी स्थानीय स्तरका आयोजनाको तर्जुमा कार्यान्वयन अनुगमन र मूल्याङ्कन गर्ने,
- विपद् पश्चात स्थानीय स्तरको पुनर्स्थापना र पुनर्निर्माण,
- स्थानीय स्तरको विपद् सम्बन्धी तथ्याङ्क व्यवस्थापन र अध्ययन अनुसन्धान गर्ने
- स्थानीय आपतकालीन कार्य सञ्चालन,
- समुदायमा आधारित विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यक्रमको सञ्चालन लगायत विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी अन्य कार्य गर्ने ।

२.७.३ विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७४

जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति तथा स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिको व्यवस्था गरी विपद् व्यवस्थापनका सम्बन्धमा तयारी, प्रतिकार्य तथा पुनर्लाभका विभिन्न जिम्मेवारी तोकिएको छ ।

२.७.४ आवधिक योजना

- विपद्बाट हुने मानवीय, भौतिक, आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक र पर्यावरणीय क्षतिमा कमी ल्याउन विभिन्न निकायहरुबाट हुने विपद् व्यवस्थापनको कार्यलाई समन्वय गरी एकीकृत रुपमा सञ्चालन गर्ने,
- एकीकृत सूचना केन्द्र स्थापना गर्ने,
- आपतकालीन कार्य सञ्चालन केन्द्रहरुमा अत्याधुनिक यन्त्र उपकरणहरुको उपयोग बढाउने,
- संघ संस्थाहरुको समन्वय र सहकार्यमा विपद् जोखिम न्यूनीकरण र अल्पीकरणका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने,
- बस्ती/समुदाय स्तरसम्म विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य क्षमता विकासका लागि गाउँपालिका/गाउँपालिकाको वडा तहसम्म जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,
- जलवायु परिवर्तनको नकारात्मक असरहरु न्यूनीकरण गर्न विशेष कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने ।

२.७.५ विपद् जोखिम न्यूनीकरण राष्ट्रिय नीति, २०७४

- पुनर्स्थापना र पुनर्निर्माणमा अझै राम्रो र अझै बलियो बनाऔं (Build Back Better) भन्ने अवधारणा अबलम्बन गर्ने,
- संघ प्रदेश स्थानीय र समुदाय स्तरमा विपद् व्यवस्थापन कोषको व्यवस्था गर्ने,
- संघ देखि स्थानीय तहसम्म उद्धार टोली स्थापना गर्ने,
- विकास सँग सम्बन्धित प्रत्येक सार्वजनिक संस्थाहरुले कम्तिमा पाँच प्रतिशत वार्षिक बजेट स्थानीय विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि छुट्याउनु पर्ने,

- बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट विपद् प्रभावित समुदायलाई सहूलियत कर्जाको व्यवस्था गर्ने,
- विपद्का कारण पर्न सक्ने क्षतिलाई सम्बोधन गर्न जीवन र गैर जीवन बीमा योजनाहरू प्रवर्द्धन गर्ने,
- स्थानीय तह समुदाय सामुदायिक संस्था विद्यालय तथा अस्पतालहरूमा समावेशी विपद् जोखिमल व्यवस्थापन समितिहरू गठन गर्ने,
- असुरक्षित स्थानहरूमा बस्ती विस्तार नियन्त्रण गर्ने तथा असुरक्षित वस्तीहरूलाई सुरक्षित स्थानमा स्थानान्तरणका लागि प्रोत्साहन गर्ने लगायतका नीतिहरू समावेश गरेको ।

२.७.६ राष्ट्रिय विपद् प्रतिकार्यको कार्यढाँचा, २०७०

राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय सहायता तथा समन्वयको ढाँचा उल्लेख गर्नुका साथै विपद् प्रतिकार्यका लागि तोकिएको जिम्मेवार नेतृत्वदायी निकायहरूले तोकिएको समयबधिभित्र सञ्चालन गर्नुपर्ने गतिविधिहरू समेत उल्लेख गरेको छ ।

२.७.७ दीगो विकास लक्ष्यहरू (२०१५-२०३०)

सुरक्षित पूर्वाधार निर्माण गर्ने, जलवायु परिवर्तन र यसका प्रभावको न्यूनीकरण गर्ने, समावेशी सुरक्षित दीगो सहरीकरण र बस्ती विकास गर्ने जस्ता लक्ष्यहरू समावेश गरेको छ ।

२.७.८ विपद् जोखिम न्यूनीकरण राष्ट्रिय रणनीतिक कार्ययोजना: २०१७-२०३०

प्राकृतिक तथा गैर प्राकृतिक विपद् वाट जीवन तथा सम्पत्ति, स्वास्थ्य, जीविकोपार्जन तथा उत्पादनका साधनहरू, भौतिक एवं सामाजिक पूर्वाधार, सांस्कृतिक एवं वातावरणीय सम्पदामा हुने क्षतिको उल्लेख्य रूपमा न्यूनीकरण गर्न विभिन्न रणनीतिक क्रियाकलापहरूको पहिचान गरी आवधिक तथा वार्षिक योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्दै विपद् जोखिम रोकथाम, पूर्वतयारी, प्रतिकार्य एवं पुनस्थापना तथा पुन निर्माणको सुदृढीकरण र उत्थानशीलता अभिवृद्धि गरी विद्यमान विपद् जोखिम तथा क्षतिको न्यूनीकरण र नयाँ जोखिमको रोकथाम गर्नु यो रणनीतिक कार्ययोजनाको उद्देश्य रहेको छ ।

प्रकोप र यसबाट उत्पन्न विपद् लाई भाग्यवादी चिन्तनबाट हेर्ने सामाजिक परम्पराका कारण विपद् जोखिम न्यूनीकरण नेपालमा प्रभावकारीरूपमा हुन सकिरहेको छैन । यस अवस्थालाई जनचेतनाको कमी, अन्धविश्वास र भौगोलिक विकटताले पनि साथ दिईरहेको छ । पछिल्लो समयमा विश्वव्यापी रूपमा बढ्दै गएको विपद्को जोखिम कम नगरिएसम्म दिगो विकासको लक्ष्य प्राप्त हुन नसक्ने देखिएका कारण पनि यसको व्यवस्थापनका विभिन्न पक्षमा काम गर्नुपर्नेमा विश्व जनमत एक रहेको छ । यस सन्दर्भमा विपद् व्यवस्थापन र जोखिम न्यूनीकरणको पद्धतिलाई दैनिक व्यवहारमा नै अवलम्बन गर्ने परम्पराको विकास गर्न सघाउनु आजको आवश्यकता हो ।

साविकको स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन २०५५, सरकारबाट स्वीकृत विपद् जोखिम व्यवस्थापन राष्ट्रिय रणनीति २०६६ र गृह मन्त्रालयबाट जारी भएको विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा मार्गदर्शन २०६७ साथै

नेपाल सरकारको मिति २०७४ कात्तिक ०५ गतेको मन्त्री परिषदको बैठकको निर्णय अनुसार परिमार्जित विपद् जोखिम न्यूनिकरण तथा व्यवस्थापन ऐन २०७४ जस्ता दस्तावेजहरूका मार्गदर्शन तथा स्थलगत अध्ययनको शिलशिलामा संकलित सूचनाको समेत आधारमा यो दस्तावेज तयार गरिएको हो ।

खण्ड ३: सर्केगाड गाउँपालिकाको विपद् जोखिमको अवस्था

३.१ भूमिका

विपद्सँग सम्बन्धित संयुक्त राष्ट्र संघका विभिन्न निकायहरूले गरेका अध्ययन र वर्गीकरण अनुसार नेपाल विश्वका १९८ राष्ट्रहरूमध्ये भूकम्पीय जोखिमका दृष्टिकोणले एघारौँ स्थानमा रहेको छ। यसैगरी जल जन्य प्रकोपहरूबाट हुने क्षति सन्दर्भमा तीसौँ स्थान र जलवायु परिवर्तनका जोखिमहरूका आधारमा चौथो स्थानमा रहेको स्थिति छ। गृह मन्त्रालय र UNDP का स्रोतहरूले प्रदान गरेका तथ्याङ्कहरू अनुसार नेपालमा प्रतिवर्ष चार सय बीस वटा विपद्का घटनाहरू घट्ने, एक हजार व्यक्तिको मृत्यु हुने, अस्सी जना बेपत्ता हुने, एक लाख पैँतीस हजार मानिसहरू प्रभावित हुने, सोह्र हजार परिवारहरू विस्थापित हुने र व्यापक मात्रामा भौतिक सम्पत्तिको क्षति हुने वार्षिक औसत तथ्याङ्क रहेको छ।

नेपालका दुई हजार तीन सय पन्ध्र वटा हिमतालहरूमध्ये बाईस वटा हिमतालहरू विस्फोटका उच्च जोखिममा रहेका छन्। यी सम्पूर्ण तथ्याङ्कहरूले नेपाललाई विश्वको अत्यधिक संवेदनशील र प्रकोप संकटाग्रस्त क्षेत्रहरूको श्रेणीमा राखेको छ। विपद्का जोखिमहरूका दृष्टिकोणबाट नेपाल विश्वका संकटाग्रस्त राष्ट्रहरूको सूचीमा समावेश हुने अवस्थामा रहेको छ। विभिन्न कालखण्डहरूमा आइपरेका विविध प्रकारका संकट तथा विपद्हरूबाट व्यापक रूपमा जनधनको क्षति हुँदै आएको ऐतिहासिक अवस्था रहेको छ। गृह मन्त्रालयबाट प्रकाशित आधिकारिक तथ्याङ्क अनुसार सन् १९८३ देखि सन् १९९८ सम्मको पन्ध्र वर्षको अवधिमा अठार हजार व्यक्तिहरू बेपत्ता भएका छन्। यस्तो स्थितिको मुख्य कारकहरूमा विभिन्न प्रकारका प्राकृतिक विपद्हरू प्रमुख रहेका तथ्य स्थापित भएको छ।

नेपालमा मुख्य विपद्हरूको रूपमा बाढी, पहिरो, भूकम्प, खडेरी, महामारी, हैजा, हिमताल विस्फोट, आगलागी, आँधी, असिना, चट्याङ्ग तथा औद्योगिक दुर्घटनाहरू पहिचान गरिएका छन्। यी सम्पूर्ण विपद्हरूमध्ये मुख्य संकटका रूपमा बाढी, पहिरो, हैजा तथा महामारी, आँधी र आगलागीका घटनाहरू प्रमुख रहेका छन्। यी घटनाहरूका कारणले ठूलो संख्यामा अकाल मृत्यु भएका छन् र व्यापक मात्रामा भौतिक, मानवीय तथा प्राकृतिक सम्पदाहरूको क्षति भएको छ। विश्व विपद् जोखिम न्यूनीकरण सम्मेलन २००५ ले विपद् व्यवस्थापनलाई राष्ट्रिय तथा सामुदायिक मुख्य प्राथमिकताभित्र समावेश गर्ने, विपद् जोखिम अनुगमन प्रणालीको विकास, विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी ज्ञानको प्रसार प्रचार, विपद् उत्पादक भौतिक विकास तथा अन्य गतिविधिहरूलाई निरुत्साहित गर्ने र विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी पूर्वतयारी कार्यहरूलाई सम्पूर्ण क्षेत्र तथा तहहरूबाट योजनाबद्ध रूपमा सञ्चालन गरी समुदाय तथा सम्पूर्ण राष्ट्रलाई सहनशील बनाउने विषयमा मुख्य प्राथमिकता प्रदान गरेको छ। सन् २००५ जनवरी १८ देखि २२ सम्म जापानको ह्योगो शहरमा आयोजित विश्व सम्मेलनलाई ह्योगो सम्मेलनको नामले र सो सम्मेलनबाट जारी घोषणापत्रलाई ह्योगो घोषणापत्र (Hyogo Declaration) तथा कार्ययोजनालाई ह्योगो कार्य योजना (Hyogo Framework for Action) का नामले अन्तर्राष्ट्रिय मान्यता प्राप्त भएको छ।

होगो सम्मेलनका मुख्य प्राथमिकताहरूलाई आत्मसात् गर्दै नेपाल सरकारले विपद् जोखिम व्यवस्थापन राष्ट्रिय रणनीति २०६६ तयार गरी कार्यान्वयन प्रक्रियामा ल्याएको छ। उक्त रणनीतिगत दस्तावेजले राष्ट्रिय, क्षेत्रीय, जिल्ला, गाउँपालिका र तत्कालीन गाउँ विकास समिति स्तरसम्म विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि दायित्व वहन गर्ने संस्थाहरूको संगठनात्मक संरचना र संकल्पनाको परिकल्पनाका साथै ती संस्थाहरूले सम्पादना गर्नुपर्ने भूमिकाहरूको स्पष्ट व्यवस्था गरेको छ।

३.२ सर्केगाड गाउँपालिकामा देखिने मुख्य विपद्हरू

सर्केगाड गाउँपालिकाका प्रमुख प्राकृतिक प्रकोपहरू पहिरो, बाढी, आगोलागी, चट्याङ, महामारि, जनावर आतङ्क, हुरिवतास छन्।

३.२.१ पहिरो

गाउँपालिकाका विभिन्न भिरालो र कमजोर क्षेत्रहरूमा वर्षेनी पहिरो जाने गरेको। यसले धनजनको समेत क्षति गर्ने गरेको। खुकुलो जमिन, भिरपाखा, कमजोर भुवनोट, पहिरोको निम्ती मुख्य कारकको रूपमा रहेको छ। वर्ष याममा पानिको कारणले भुक्ष्य, भुस्खलन हुने हुदा भिरालो जमिन मा रहेका घरहरू, गोठ, सामाजिक भवनहरू जोखिम मा पर्दछन्। अब्यबस्थीत चरिचरण वनजडगल बिनास ले पनि पहिरो निम्ताउन मद्दत गरेपको छ।

३.२.२ बाढी

खोला तथा नदीमा पानीको मात्रा बढि भएर आफ्नो नियमित बहाव भन्दा दायँवायाँ घरबस्ती, खेतवारी आदिमा प्रवेश गर्यो भने त्यसलाई बाढी भनिन्छ। बाढीले नेपालमा हरेक वर्ष ठुलो धनजनको क्षति पुर्याउँदछ। विशेषत वर्षायाममा बाढीले तराईका गाउँ बस्तीमा हानी नोक्सानी पुर्याउँदछ। बाढी सँगसँगै डुवान, पहिरो र महामारीको प्रकोप पनि जोडिएको हुनाले यसको असर भयावह हुने गर्दछ। गाउँपालिकामा विशेषतः साना ठुला नदि/खोलाहरू बग्ने गरेको र वर्षायाममा नदी तथा खोलाहरूले आसपासका भुभागहरू वर्षेनी कटान गरि क्षति पुर्याईरहेको छ। वर्षेनी धेरै संख्यामा परिवारहरू प्रभावित भैरहेका छन्।

३.२.३ आगोलागी

गर्मीयाम बढ्नासाथ आगलागीको विपद् प्रत्येक वर्ष हुने गरेको छ। गाउँपालिकाकाको धेरै जसो भु-भागमा घनावस्ती रहेका (सुकुम्वासी, वाढी विस्थापित) लगाएतका अति विपन्न समुदायका घरहरू सचेतना अभाव, अग्नी नियन्त्रण यन्त्रको अभाव, चुल्होमा आगो सल्काउँदा मट्टीतेलको प्रयोग गर्नु र सलाई लाईटरजस्ता आगो बाल्ने वस्तुहरू बच्चाेले खेलाउँदा आगलागीका घटना बढी हुने गरेको। आगलागी नियन्त्रण गर्नका लागि आवश्यक पर्ने दमकल तथा तालिम प्राप्त जनशक्तिको अभावले गर्दा पनि आगलागीको असरलाई कम गर्न समस्या रहेको छ।

३.२.४ सरुवा रोग तथा महामारी

गाउँपालिकाकाको प्राय क्षेत्र भिरालो भयको हुदा उक्त समयमा खानेपानीका श्रोतमा समेत बाढी पस्ने भएकोले वर्षातको समयमा बाढी र पहिरोको उच्च जोखिम हुदा कुनै पनि स्थानमा सरुवा रोगहरू महामारीको रूपमा भित्रन

सक्ने हुन्छ । प्रकोपका रूपमा झाडापखाला लगायतका पानी जन्य रोग बढ्ने गरेको, स्रोत साधन अभाव र जनचेतना कमी, अनुकूल क्षमताको अभाव । बाढी, पहिरो, आगलागीका कारण पनि द्वितीय विपद्कोरूपमा आउन सक्छ त्यस्ता स्थानहरूमा तुरुन्त स्वास्थ्यकर्मीको टोली खटाई शुरुमै रोगहरू नियन्त्रण गरी महामारी फैलन नदिने उपायहरू अपनाउनु पर्दछ । स्थानीय स्तरमा जनचेतनाको अभावमा सामान्य झाडापखाला जस्ता रोगको पनि समयमा निदान नभई यसले महामारीको विकराल अवस्था श्रृजना गर्दछ ।

३.२.५ भूकम्प

२०७२ बैशाख १२ गते गोरखा जिल्ला केन्द्रबिन्दु रहेको महाभूकम्पको प्रभाव गाउँपालिकाकामा पनि केहि मात्रामा देखिएको थियो । भूकम्पबाट मानवीय क्षति नभएता पनि भौतिक संरचनामा केही मात्रासम्म असर परेको थियो । सिङ्गो नेपाल नै भूकम्पका दृष्टिकोणले जोखिमयुक्त छ । भूकम्पिय जोखिमका दृष्टिले नेपाल विश्वको ११ औँ स्थानमा रहेको र गाउँपालिकाकामा भूकम्प प्रतिरोधात्मक भवन कमै मात्रामा भएको, भवन आचार संहिता पूर्ण रूपमा लागु नभएको भेटियो ।

३.२.६ हावाहुरी

चैत्र बैशाख महिनामा हावाहुरीले पनि मानवीय तथा अन्य धनमालको क्षति पुर्याउने गर्दछ । हावाहुरीले गाउँघरका कच्ची घरहरूलाई असर पुर्याउनुका साथै बोटविस्वालाई पनि नष्ट गर्दछ । हावाहुरीको कारणले आगलागीलाई पनि बढावा दिने गर्दछ । सर्केगाड गाउँपालिकाकामा धेरै घरहरू खर तथा टिनले छाएकोले ती घरहरूलाई हावाहुरीले असर गर्ने गर्दछ ।

३.२.७ चट्याङ

नेपालमा सवैभन्दा कम विचार पुर्याइने वा सावधानी अपनाउने तर मान्छेको मृत्युमा सवैभन्दा बढी जिम्मेवार विपद्कोरूपमा चट्याङलाई लिन सकिन्छ । चट्याङका कारणले हरेक वर्ष विभिन्न विपदले हुने मृत्यु मध्य करिव २० प्रतिशतको मृत्यु हुने गर्दछ । चट्याङका सम्बन्धमा आम मान्छेलाई आवश्यक जानकारी छैन जसले गर्दा उनिहरूले सामान्य सावधानी पनि अपनाउँदैनन् । बढी जसो बर्षायाम र पानी परेको समयमा चट्याङका घटनाहरू घट्दछन ।

३.२.८ खडेरी

जलवायु परिवर्तन र विभिन्न मानविय कारण ठिक समयमा आकासवाट पानि नपर्ने, भयका पुरान पानिका सार्तहरू सुकी गर्मी बढने, पानिको हाहाकार परि कृषि कार्य , दैनिक उपभोगमा पानि पानिको समस्या पर्दछ ।

३.२.१० वन्यजन्तुको आक्रमण

सर्केगाड गाउँपालिकाकाको वनजंगल वरिपरि बसोबास भएको क्षेत्रहरूमा वन्यजन्तूहरूले आक्रमण गरि खाध्य सामग्री खाईदिने, नष्ट गरिदिने, मानविय क्षति गरिदिने कार्यहरू पर्दछन। मानिसले वनजंगल मासेर घर वनाउने, जनावरको वासस्थानमा क्षति गरेका कारण पनि जनावरहरू आहाराको खोजिमा गाउँमा आयका हुन सक्छन ।

३.३ गाउँपालिकामा देखिएका मुख्य विपदका घटनाहरू

गाउँपालिकाकामा देखिएका मुख्य विपदका घटनाहरू र जोखिमयुक्त ठाँउहरू वडागत रूपमा तल प्रस्तुत गरिएको छ।

वार्ड १		
प्रकोप	वर्ष	जोखिम तथा क्षेतिको विवरण
बाढी	२०५२	तुम्च स्थित बरखोलाले खेतहरू र बीउ बगायो।
बाढी	२०६३	लुमखोलामा गाई वस्तु बगाएको
बाढी	२०७५	जैरको दहिखोलामा बाढी पहिरो गइ ३० वटा गाई गोरु बगाएको
बाढी	२०७९/६/२६	जैरको नत्तामा तिलक सुनार र साउने दमाइको बाढीले बगाएको
बाढी	२०७९/६/२६	गाउँको भलेटिखोलाले धन ब. कार्की र जन्न बुढाको घर बगाएको उखुलाल कार्की र पुरै गाउँ जोखिममा
बाढी	आब २०८१/०८२	जैरको छिडिनत्तामा बाली नालीको क्षती र गाउँ जोखिममा
बाढी	२०७३	जैरको लुमखोला देखि घाटचौर सम्म सडक खण्ड सधै जोखिम (सुखवा पहिरोले)
आगोलागी	२०७४	गोठमा आगोलागी भएर भक्त धामीको १० ओटा गाईगोरु र १८ ओटा बाख्रा मरेको (जैरको डोकोमा)
	२०५३	बुद्धि बमको घर जलेर धन सम्पत्तिको क्षति
	२०५४	तुम्चको बाबुनवाडामा घासको कुनिउ जलेको
हावाहुरी	२०६९	सरस्वती मा.वि र बिहानी प्रा.वि को जस्ताको छना उडाएको
सडक दुर्घटना	२०६९	सडक बलास्टिडको क्रममा नाडमल बुढा (मुगु) र कालिकोटको १ जनाको मृत्यु र जैरको जोरा रोकाया घाइते
आत्महत्या	२०७९	हरिया नेपालीको छोरा धौला नेपालीको रुखमा पासो लगाएर मृत्यु
	२०८१	कालिसंह भियालको छोरि अस्मिता मियालको रुखमा पासो लगाएर र तुम्चमा राज ब. रावतको मृत्यु
महामारी	२०५९	तुम्चमा ३ जनाको मृत्यु र जैरमा अङ्गबिर नेपालीको मृत्यु

	२०७६	कोभिडको कारण काली ब. कार्कीको काठमाडौं मा मृत्यु	
बाँदर आतंक	बर्सेनि	वडा भरीको अन्न बाली नष्ट गरेको	
क्र स	जोखिमको प्रकार	जोखिमको स्तर	सम्भावित प्रकोप प्रभावित क्षेत्र तथा प्रभाव प्रभावित हुनसक्ने टोल
१	आगोलागी	अति उच्च	भिटागाँउ, डिलगाऊ, छिडीनात्ता, तुम्च
		उच्च	
		मध्यम	
		न्युन	माझगाँउ
२	पहिरो	अति उच्च	मलेटी खोला, लमखोला, खच्चा सडक खण्ड
		उच्च	राक्सेखोला, बरखोला
		मध्यम	छिडीनात्ता बस्ती
		न्युन	जैर गाउँ
३	खडेरी	अति उच्च	तुम्च बस्ती
		उच्च	जैर पुरै बस्ती
		मध्यम	
		न्युन	
६	वन्यजन्तुको आक्रमण	अति उच्च	तली औल, डिल गाउँ
		उच्च	मिटा गाउँ, माझ गाउँ
		मध्यम	तुम्च गाउँ
		न्युन	छिडीनात्ता
७	हुरी बतास	अति उच्च	जैर पुरै बस्ति (जस्ताले छाएका घरहरू)
		उच्च	
		मध्यम	
		न्युन	

८	अन्य ढुङ्गा खस्ने	अति उच्च	छिडीनात्ता जाने बाटो
		उच्च	पुदाले लाग्ने बाटो
		मध्यम	कुक्कु बाटो
		न्युन	बस्ती भित्रको बाटो

वार्ड २		
प्रकोप	वर्ष	जोखिम तथा क्षतिको विवरण
पहिरो	२०५६	घट्टेखोला, छडीखोला, डाढा (घोडे ढेङ्गा) र खोले घट्ट, कुँनाडि खोला जग्गा जमिनको पूर्ण क्षति
बाढी	२०८०	रिपगाड खोला बाढी ले १ जनाको मृत्यु (ताजाकोटको मान्छे), पानीघट्ट ६, काठेपुल ४
चट्याङ्ग	२०७४	पानीखाना ६५ भेडा बाख्राको क्षति (भुल महतारा, लुङ्के महतारा, चुमा महतारा, गोपाल महतारा, धनि कार्की)
हिमपहिरो	२०६९	हिउँछडा ७० भेडा बाख्राको क्षति (धच फडेरा, मेगु फडेरा, बलवीर फडेरा)
बाढी	२०८०	लिप्नेखोला काठको पुल बगाएको
बाढी	२०८०	छडीखोलामा पहिरोले खेतबारी बगाएको ५० वटा ओखरको बोट
हावाहुरी	२०७८	सुन्दरभूमि प्रा.वि को टिनको छत उडाएको
महामारी	२०७७	कोभिड बाट १ जनाको मृत्यु (टोप्ले विक)
आत्महत्या	२०६३	१ जना (नन्दली फडेरा) कर्णालीमा हामफालेर
	२०७१	१ जना (छत्त कार्की) पासो लगाएर
	२०७२	१ जना (विष्णु कार्की) पासो लगाएर
	२०७७	१ जना (सरस्वती महतारा) पासो लगाएर
	२०७८	१ जना (छविलाल महतारा) कर्णालीमा हामफालेर
	२०७८	१ जना (नौलासीङ् महतारा) पासो लगाएर
पहिरो	२०५९	१ जना (खड्क फडेरा) भिर फुटेर छारेमा
आगलागी	२०५६	घरमा आगलागी पूर्ण क्षति (धच फडेरा, नवराज फडेरा विरसिंग फडेरा, रनसिंगे फडेरा)
	२०५८	लेखगाउँ (जोल्ते थापा) घर आगलागी ३ पटक
हावाहुरी	२०८२	घरको छाना उडाएको (बालकृष्ण कार्की)
जनावर आतंक	वर्षेनी	लेख, रिप, भुगाडो, रंगीहेर्न, थारकोट, ओग्ले, भियाँचौर, लेख गाउँ कौलेनी, पानलोटी (बाँदर, दुम्सी)

चोरी सिकरी	वर्षेनी	जटामसी, कुटुकि आदी जडिबुटी चाल्लेवाडा (थला पानी चौर) कस्तुरी, झारल, भालु, घोरल, थार, डँफे, कालिज	
क्र स	जोखिमको प्रकार	जोखिमको स्तर	सम्भावित प्रकोप प्रभावित क्षेत्र तथा प्रभाव प्रभावित हुनसक्ने टोल
१	आगोलागी	अति उच्च	माझपातल सा.ब
		उच्च	लेप्चे, ओग्ले, गैरा, खलुना
		मध्यम	
		न्युन	रिप बस्ती, लेखगाउँ बस्ती
२	पहिरो	अति उच्च	कालेझार खोला, छडीखोला, रिपगाड खोला, बुकेनिखोला
		उच्च	लिप्नेखोला जालहाल्न
		मध्यम	कर्णाली नदी
		न्युन	
३	खडेरी	अति उच्च	
		उच्च	
		मध्यम	रिप, लेखको वालीनाली अन्य
		न्युन	
४	बाढी	अति उच्च	रिपगाड खोला
		उच्च	लिप्ने खोला, छडीखोला
		मध्यम	
		न्युन	
६	वन्यजन्तुको आक्रमण	अति उच्च	लेख चौकी भियाचौर
		उच्च	लेखगाउँ र रिपगाउँ वोरिपोरी
		मध्यम	लिप्ने
		न्युन	

७	हुरी बतास	अति उच्च	वाड नं २ भरी
		उच्च	
		मध्यम	
		न्युन	
८	अन्य हुङ्गा खस्ने	अति उच्च	
		उच्च	लेप्चे, छडीखोला, सागुरी, भुगाड
		मध्यम	
		न्युन	लेखगाउँ, रिपगाउँ

वार्ड ३		
प्रकोप	वर्ष	जोखिम तथा क्षेतिको विवरण
बाढी	२०८१	देवकोटा आ. वि (गुसाँ पढ्ने भवन क्षेति)
	२०८१	बाउढुङ्गा खोला, बुका खोला, उनापानी गाउँमा बाली, घर गोठमा क्षेति १५० घरधुरी
	२०७६	गैरा खोलाले भीम ब पडेराको अन्न र घरमा राखेको काठ बगायो
	२०८१ भदौ	तातोपानी खोलाले मन्दिर, ट्वाइलेट, ६ ओटा घट्ट, विद्युतको पाइप, तातोपानीका खाल्डा र धाराहरूको पुर्ण क्षती काठेपुल २ ओटा घट्टेखोला र ज्युलाखोलाको पूर्ण क्षेति करोडौंको क्षेति ज्यूलो बगाएको
बाढी/पहिरो	२०८१	२ ओटा घट्ट बगायो, खेत, जग्गामा क्षेति ३ घर पूर्ण क्षेति गुसाँ
	२०८१	पँधेमा बाढी पहिरो ले काठेपुल बगायो
	२०८१	जग्गा जमीनमा क्षेति मोटापानीमा घट्ट बगायो
	२०७६	मान्छे बगाएको र घाइते भएको मोटापानी जुत्ता, मोबाइल गरगहना हराएको ३५ वर्षको मँड्गलि रावत
	२०८१	खँडालेखमा २ ओटा घट्ट एक काठेपुल बगाएको
	२०८१	छडीखोलाले रातापानीको खेत, स्याउ, ओखरका बोट सबै ध्वस्त
असिना	२०८१	पन्चौडमा भैंसी, गाई, भेडा, बाख्रा खर्क बगर क्षेति ५०० जति भेडा बाख्रा लाई असर, ४ खर्कहरु जोखिम
बाढी	२०८१	खुँगाड खोलामा मान्छे हिड्ने पुल र नागड खोलाको ट्रस्ट पुल खोलाले बगायो
	२०७८	तातोपानी खोलाको माथिबाट ढुङ्गा खसेर दुर्पता फडेरा को मृत्यु उनापानी
	२०६२	तातोपानी खोलामा आङ्गु जेठारा (थाली घर भएको) नुहाउने क्रममा विषालु सर्प ले डसेर मृत्यु
	२०८१	गुस मुझेडामा जगत थापा लगायत ४ घर जोखिम)
हावाहुरि	२०७८	गुसा बिद्यालय भत्काएको, टोइलेट पुर्ण क्षती (राउते बिद्यालय) (देबकोटा आ.बि.)
	२०७८	खडालेख (देबकोटा आ.बि.) टिनको छानो उडाएको

	२०७८	मष्टमाडू, पर्यामाडु र सर्कीमाडुको टिन उडाएको	
ढल	२०८०	गुँसा झुलदेखि गुइया खोला सम्म ढल निकास आवश्यक (पहिरो, बाढीले क्षेति)	
हावाहुरि	२०८२	वडा कार्यालयको बोर्ड उडाएको	
चट्याड		खँडालेखमा चट्याडले गोरु र घर गोठ जलेको (लुटु फडेरा)	
आत्महत्या	२०७८	दीपक फडेरा उनापानि गुँसा घरमा झुण्डिएर	
	२०७७	भरत कार्की गुँसा घरमा झुण्डिएर	
	२०७५	पप्पु फडेरा काठमाडौँमा झुण्डिएर	
बाढी	२०८१	नागाड पुल खर्कमा जोखिम	
बाढी	२०७६	ठिगाचौरामा भिरबाट लडेर उनापानिको निराजन फडेरा (२८वर्ष) को मृत्यु	
बाढी	२०८१	खर्पु खोलाले जोत्ने गोरु बगायो	
आगोलागी	२०८१	४० वटा फल्याक जलेको – गुस पुग्रेनि	
	२०८१	रानीवनमा आगोलागी – बोटबिरुवा, काठ, पशुचौपाय, जडिबुटी मा क्षेति	
	२०७९	चत्थला खर्कमा आगो लागेर पशु पन्डि र खर्क जलेको (३घर)	
	२०७४	तीर्थ फडेरा र माघे फडेरा को १०० फल्याक क्षेति खडालेखमा	
	२०७३	बाउढुङ्गा मा खानेपानी पाइपमा क्षेति	
महामारी			
झाडापखाला	२०५२	उनापानीका १० जनाको मृत्यु	
कोरोना			
भूकम्प	२०७२	१ जना उनापानीका १ महिला घर भत्केर मृत्यु	
औलोज्वरो	२०४६- ५०	५० जना जति मरेको विभिन्न समयमा	
क्र स	जोखिमको प्रकार	जोखिमको स्तर	सम्भावित प्रकोप प्रभावित क्षेत्र तथा प्रभाव प्रभावित हुनसक्ने टोल
१	आगोलागी	अति उच्च	लिप्ने देखि गुसा खडालेक
		उच्च	खुगाड देखि उनापानी गाउँ

		मध्यम	उनापानि तल्लो गाउँ
		न्युन	ज्युला
२	पहिरो/बाढी	अति उच्च	उनापानी भित्तखोला
		उच्च	लेख उनापानी भित्तखोला रातापानी क्षेत्र, कागेखोला, इजरकोट
		मध्यम	घोडाचड्ने ढुङ्गा
		न्युन	सुइन देखि खरिकोट
३	खडेरी	अति उच्च	सामुदायिक वन उनापानी
		उच्च	वाउढुङ्गा, रुङ्गिहेर्ना
		मध्यम	उनापानी, सुइन, लेख
		न्युन	ज्युलो
६	वन्यजन्तुको आक्रमण	अति उच्च	गुँसा, खँडालेक, पाँधे
		उच्च	उनापानी
		मध्यम	मालिङ्ग्या
		न्युन	काल्याझर
७	हुरी बतास	अति उच्च	गुँसा, खँडालेक, पाँधे
		उच्च	निच्चाखोला, पान्चौर
		मध्यम	उनापानी
		न्युन	
८	अन्य: सडक	अति उच्च	उनापानी देखि गुँसा, खँडालेख देखि पाँधेसम्म बाटो
		उच्च	
		मध्यम	
		न्युन	

वार्ड ४		
प्रकोप	वर्ष	जोखिम तथा क्षतिको विवरण
पहिरो	२०७६	न्यासिमा (१ जनाको मृत्यु रुखको हाँगोले) प्रेम थापा वर्ष ३५
बाढी	२०७१	सर्केगाड (गोठी खोला) ले बगाएर उमेर ३२ को सरिता शाही को मृत्यु
पहिरो	२०६५	रूख ढलेर ठुला गैरा १ जना घाइते हाल अपाङ्ग (हातमा रड हालेको)
बाढी	२०८०	नागाड खोलाले दुल्लि मुन्डि बस्तीको सिंचाई, खानेपानी घट्ट ३ वटा, घट्ट कुलो, पुल बगायो, खेतहरू बगायो
खोला	२०७४	न्यासी खोलाले ३ घर पुरेको पूर्ण क्षति
बाढी, पहिरो	२०८१	खहरे खोलाले रेले बजारमा ६ घर आंशिक क्षति, बाटो माथि र तलको जग्गामा क्षति (निरन्तर भइरहेको)
बाढी	२०५६	धर्मेली खोलाले दुल्लि गाउँका ७० घर जोखिम, खेतियोग्य जमीन जोखिम, गोठघरमा क्षति
बाढी/पहिरो	२०७८	चिन्डे खोलाले मुण्डी तल्लो गाउँका करिब १४ घर जोखिम र जग्गा जमीनमा धेरै क्षति, ठेली खोलाले डाँडा सँया देखि गैरी सँया हुँदै दुमलीको खेतियोग्य क्षति बर्षेनी
बाढी	२०७४	दुल्लिथाहा खोलाले थाहाको जग्गाको सिंचाई लाइन र खेतियोग्य जमीनको क्षति
	२०७४	कालागाड खोलाले कालागाडको जग्गा जमीन क्षति र सिंचाई नहरमा मुण्डि थाहाको सिंचाई नष्ट
पहिरो	२०८१ भाद्र	शारदा प्रा. वि गैरीसँयाको ढुङ्गा खसेर भवनमा क्षति, बिदाको दिन भएर मानवीय क्षति नभएको
महामारी/हैजा	२०४८	१२ जना मृत्यु दुल्लि, मुन्डी गैरीसाया र डाँडा सायामा
चट्याड	२०८१	दुल्लि थाहामा रुखमा क्षति
वाडा भरी बाँदर आतंक	वर्षेनी	दुल्ली, मुण्डी, गैरिसाया, डाँडासाया, सर्केगाड बजार
आगोलागी	२०७६	दुल्लि थाहामा हिउँदमा बस्ने अस्थायी घर आगोलागी ४ घर, पशु चौपाया लुगा लत्तामा क्षति

	२०४१	धारामा आगलागी २ जना बच्चाको मृत्यु र भेडा बाख्राको क्षेति	
	२०५२/५३	छाउँगोठमा आगो लागेर आमाछोरी को मृत्यु (डाँडा सायाँ)	
	२०४२	मण्डी गाउँको खर्क धुन्दुलामा १ जना १४ वर्षको ग्वालेको मृत्यु र बर्षेनी बन डडेलो ले वडाभरी क्षति गरेको	
हावाहुरी	२०५१	३ पटक हिमज्योती मा.वि को टिनको छाना उडाएको र हिमपातले विद्यालयको मञ्च भत्काएको	
	२०५१	मसूटा मन्दिरको थान र थाहामा मन्दिरको टिन फालेको आंशिक क्षेति	
सडक दुर्घटना	२०८१ चैत्र	दुल्ली गाउँमा ट्रकले हानेर महिलाको मृत्यु	
	२०७६	न्यासिमा डोजरले फालेको ढुङ्गाले पुरुषको मृत्यु सडकले बस्तीहरु जोखिम गैरी साया बस्ती जोखिम (७० घर)	
आत्महत्या	२०५८	१ जना (विष्णुमाया) कर्णालीमा हाम फालेर मृत्यु (झापुकुना)	
	२०८०	१ जना (कमल शाही) गोठमा पासो लगाएर मृत्यु (डाँडा साँया)	
	२०७९ मंसिर	१ जना (नैन सिद्ध थापा) गोठमा पासो लगाएर मृत्यु (दुल्ली गाउँ)	
क्र स	जोखिमको प्रकार	जोखिमको स्तर	सम्भावित प्रकोप प्रभावित क्षेत्र तथा प्रभाव प्रभावित हुनसक्ने टोल
१	आगोलागी	अति उच्च	धुन्दुला, दुल्ली
		उच्च	उग्ल्या बस्ती
		मध्यम	
		न्युन	सर्केगाड बजार
२	पहिरो	अति उच्च	गैरी साया, दुल्ली
		उच्च	तली मुण्डि मिलनचोक
		मध्यम	सर्केगाड खोला वारी पारी
		न्युन	माथि मुन्डी
३	खडेरी	अति उच्च	डाँडा साया, गैरी साया
		उच्च	सबै वडा भरी

		मध्यम	
		न्युन	मुन्डी सर्केगाड बजार
४	बाढी	अति उच्च	
		उच्च	सर्केगाड खोला वारी पारी
		मध्यम	
		न्युन	
५	भूकम्प	अति उच्च	
		उच्च	
		मध्यम	
		न्युन	
६	वन्यजन्तुको आक्रमण	अति उच्च	डाँडा साया, कुडील्ला
		उच्च	गैरी साया न्यासि
		मध्यम	थाहा
		न्युन	सर्केगाड बजार, दुल्ली
७	हुरी बतास	अति उच्च	वाड नं ४ भरी (टिनका घर)
		उच्च	
		मध्यम	
		न्युन	
८	अन्य/ढुङ्गा खस्ने	अति उच्च	गैरी साँया, सर्केगाड बजार, ठेली देखि दुल्ली गाउँ सर्केगाड गाउँ देखि गैरी साँया सम्म सर्केगाड न्यासी क्षेत्र, मुन्डी देखि नागड क्षेत्र
		उच्च	
		मध्यम	
		न्युन	

वार्ड ५		
प्रकोप	वर्ष	जोखिम तथा क्षती को विवरण
आगोलागी	वर्षेनी	वनजङ्गल भितरकोटी ठाडोखोला देखि सर्केगाड सम्म
	वर्षेनी	कल्फय्या देखि रानिचौर – भदाली – गोठी – भ्युपाटन – नेटा – कुडिल्ला – मिल्लिक सम्म काठ, गोब्रे सल्ला, ठिक सल्ला, लौठ सल्ला, बाझ, गुराँस सल्लो को क्षेति
	२०४१	गोठि भदाली मा आगोलागी जनक शाही की मृत्यु
खोला	वर्षेनी (पानी परेमा)	ठाडो खोलाले ६० घरधुरी जोखिम ठाडो खोला काल्या वारी, कालदुङ्गा ५० घर जोखिम खेतीयोग्य जमिन क्षती कुती देखि कलास सम्म सडक ले जोखिम)
	२०७४	इल्च्या भिरको पहिरो, हालपनी बगिरहेको पानीखाल्टा कालदुङ्गा, भितरकोटी ६८ विभिन्न ज्युलोहरुमा क्षती। पानीखाल्टा मा ४ वटा घर १० हल गाई गोरु, जग्गामा ठूलाठूला पत्थर फालेको
पहिरो	पुरानो पहिरो	कल्फय्या जग्गा जमीनमा क्षेति
बाढी/ पहिरो	२०७८	सर्मेलचौर देखि तलछडि सम्म बाढी ले विधुत क्षेति , जग्गा क्षेति १ घर क्षेति
	२०७८ देखि लगातार	कुती देखि सिमखेत सम्म ज्युलोमा क्षेति
	२०७८	घट्टेखोला देखि भ्युपाटन सम्मको ठूलो बाढी पहिरो ज्युलो क्षेति , खानेपानी क्षती, सिंचाइका पाइप, काठेपुल १५ वटा पुर्ण क्षेति बर्खामा बगाउने भ्युपाटनका खेतहरु बगायो
पहिरो	संभावित जोखिम	गोठिगाउ ठिगारुख देखि कालदुङ्गा ठूलो पहिरो सम्भावना
धुलेपहिरो		पानीखाल्टा कालदुङ्गा – भितरकोटी क्षेत्रमा ६ जना को मृत्यु
	२०७४	रामचन्द्र शाही
	२०७८	नैनिसिला शाही
	२०४५	धिर बहादुर शाही

	२०३२	रूप सिंह लुवार	
	२०७०	सुरेश रोकाया घाइते	
	२०७८	लठु सिंह घाइते	
ढुङ्गा खसेर	२०१५	वीर बहादुर शाहिको मृत्यु	
		रब्दुन शाहि घाइते	
	२०१०	मधुकर शाही घाइते	
	२०६५	विरे नेपाली घाइते	
	२०६६	जुनदेवी शाही	
	२०८१	साप्ता मेलामा शिद्ध कला लोवार	
हावाहुरी	२०७६	भवानी आ. वि गोठी पुरै पाखो ३०० मि टाढा उडायो	
चट्याड	२०५७	काली सैनमा पशुचौपाय २५, ३० वटा भेडा बाख्रा मरेको	
महामारी हैजा	२०४७	गोठीगाँउमा ७ जना, पुमा ९ जना, कुतिमा ३ जना, भुवाकल्समा ११ जना को मृत्यु	
	२०५६	गोठी गाँउमा ३ जनाको हैजाले मृत्यु	
		रुघखोकी भईरहने	
		मानसिक रोगीहरु	
आत्महत्या	२०५४	नन्दा शाही झुण्डिएर १८ वर्षको	
	२०८०	कल्पना शाही झुण्डिएर १७ वर्षकी	
भालू आतंक	२०५३	लिस्थ्याँमा १ जना मारेको (अजविर शाही	
क्र स	जोखिमको प्रकार	जोखिमको स्तर	सम्भावित प्रकोप प्रभावित क्षेत्र तथा प्रभाव प्रभावित हुनसक्ने टोल
१	आगोलागी	अति उच्च	भदालि वन, मठधारा वन, तिखा वन
		उच्च	गोठी
		मध्यम	
		न्युन	

२	पहिरो र बाढी	अति उच्च	गोठी
		उच्च	नाइकबाडा, भुवाँ
		मध्यम	कल्लास
		न्युन	कुती
३	खडेरी	अति उच्च	गोठी, नाइकबाडा
		उच्च	
		मध्यम	पाटन क्षेत्र
		न्युन	भुवाँ, कल्लास
४	बाढी	अति उच्च	
		उच्च	
		मध्यम	
		न्युन	
५	भूकम्प	अति उच्च	
		उच्च	
		मध्यम	
		न्युन	
६	वन्यजन्तुको आक्रमण	अति उच्च	भुँवा, कल्लास, कुती
		उच्च	गोठी
		मध्यम	
		न्युन	
७	हुरी बतास	अति उच्च	कल्लास, लेक कुती
		उच्च	औल कुती
		मध्यम	नाईकवाडा
		न्युन	गोठी

८	अन्य महामारी	अति उच्च	भुँवा, कलस
		उच्च	गोठी, दलित बस्ति
		मध्यम	
		न्युन	गोठी

वार्ड ६		
प्रकोप	वर्ष	जोखिम तथा क्षतिको विवरण
बाढी, पहिरो	२०७९ असोज १९ गते	पाँगा देखि सुर्का सम्मको पल्याटे खोला (५६ घर जोखिम) जग्गा लगेको ५ घर आंशिक क्षति, खेतीयोग्य जमिनको नास
	२०७९ (वर्षेनी)	लेक बराई देखि पानी खोला हुँदै खोल्यार खोला सम्म जग्गा जमीन लेख बस्ती (१० घर) जग्गा क्षति
	२०७९	धडिल देखि कुलिबाध सम्म जोखिम (५ घर पूर्ण क्षति) जोखिम घर (१५)
	२०७९	चुकेडी बाट बराई सम्म ज्युलो क्षति ६ र ७ वटा घट्ट बगाएको, काठे पुल २ वटा बगाएको, हस्त बहादुर शाहीको मृत्यु (चुकेडीमा)
	२०७९	लेक बराई देखि कुइमा ज्यूला सम्मा क्षति २० घर जोखिम, ४ घर आंशिक क्षति
	२०७९	लाग्ना बाट डाजिया सम्म जग्गा क्षति
पानी परेमा	वर्षेनी	कराला बाट कुडिल्ला सम्म ज्युलो क्षति (करला खोला)
	२०७८	स्वयम्भू विद्यालय देखि सिम सम्म बाढी+पहिरोले जग्गा जमीन क्षति, जोखिम २० घर (टेक ब ऐडि) फागुन १७ गते ढुङ्गा ले लगेको (माडु मन्दिर मा)
अशिना	२०८२ जेठ २ गते	गोठ ३ वटा पूर्ण क्षति) २५ वटा भेडा बाख्रा खडीखेत र माइचौर)
	वर्षेनी	सल्लेनी बाट देउलुमा सम्म बाढी पहिरो जग्गा क्षति)
	२०८० असार	बाँझरुख देखि ओदारे हुँदै राता मुल सम्म जग्गा र हिँड डुल गर्न जोखिम
	२०७९ वर्षेनी	कोइराकाटा देखि साउँते खोर सम्मको बाढी पहिरोले जग्गा जमीन बगाएको
महामारी	२०६४	हैजाले छयागीमा (१० जना) बराइ (४ जना)
कालामाथ	२०५९	५० देखि ६० जना केटि टक्ला भएको
महामारी	२०५९	हैजा झाडा पखालाले ४ जना मृत्यु (बहराई)
	२०८०	वडा भरी ७०० जति गोरु
	२०५९	पिपिआरको कारणले १०० जतिको मृत्यु
	२०८१	रानी खेतले कुखुरा मरेको वडा भरी पशुबस्तु मरिरहने डाइरिया
चट्याङ्ग	२०७९	खर्कमा १५ वटा चौरी मरेको, भेडा बाख्रा २२ वटा मरेको, मानिस १ जना घाइते

		सक्कलाल रोकाया रायमेला
	२०७९	चन्द्र बहादुर शाही घाइते, कुकुर १ वटा मरेको बाख्रा ४ वटा मरेको (स्यानगुम्बा)
	२०७९ देखि active	सगाडी देखि काट्याभिर सम्म आवतजावत गर्ने बाटो
बाढी	वर्षेनी	खरिखेत देखि ग्युसी स्यालतडि सम्म जग्गा काट्ने (कर्णालीले)
	२०५८	सुनपानी देखि कुडील्ला ज्युलो सम्म जग्गा क्षेति बर्षेनी (सुनपानी खोला)
	२०८२	खोइल देखि गिउसी सम्म घरहरु क्षति, ५ वटा पूर्ण क्षेति , जोखिम १५ घर
	वर्षेनी	लुर्का देखि स्याला सम्म १५ घर जोखिम, खातीलेक देखि घट्ट सम्म घर क्षति ज्युलों घट्टमा क्षति
आगलागी	वर्षेनी	सल्लेरी बन बाँझपाताल, जोलापाटी, खातीलेक, माइचौर, घोडे गैरो बन, भालुदुला, ओदारे बन, अल्कि दुस्का क्षेत्र, उच्च जोखिम
आगलागी	२०७८	माईचौर ३० गोठ
आगोलागी	२०७८	चैते सार्कीको घर भित्र किम्सा घरीमा आगो
हुरीबतास	२०८१	स्वयम्भू आ. बि को जस्तापाता देखि सोलारप्यानल उडाएर क्षति
	२०७८	हिसे बुढाथोकि को घर उडाएको
	२०७८	चैते सार्कीको घर मा उडाएको
	२०७८	औँल छयागीमा खरको आटी उडाएको (१५ जनाको)
जनावर आतंक	२०५५	कृष्ण ब शाही र कुल शाही घाइते, भालुले आक्रमण (चुकेडी)
	२०५५	बाख्रा भेडा खसी मरी आएको (भालुले)
	२०५५	स्यालले खसी कुखुरा मादै आएको
	२०५५	वन कुकुरले घर पालुवामा क्षेति
	२०५५	बाँदर आतंक
	२०५५	बाघले घोडा खच्चर मारेको
विद्युत	२०७६	

भिरबाट लडेर	२०७०	सेते ऐडी वराई लिंगलिंगे डाँडा (३० वर्ष)	
	२०७५	विर मान ऐडी मोटोधारा (वराई)	
	२०६४	विजया शाही कार्कीमेला (छयागी)	
	२०६५	लक्ष्मी शाही कार्कीमेला (छयागी)	
	२०८०	गोर्ख बुढाथोकी अल्की दुस्का (वराई)	
		भक्तराज बुढा विदुत करेन्टले दुवै हात गएको (कुडिल्ला) अपाङ्ग भएको	
क्र स	जोखिमको प्रकार	जोखिमको स्तर	सम्भावित प्रकोप प्रभावित क्षेत्र तथा प्रभाव प्रभावित हुनसक्ने टोल
१	आगोलागी	अति उच्च	औल बराई, माईचौर
		उच्च	छयागी, थुप्रे र गिउसि
		मध्यम	
		न्युन	डाज्या
२	पहिरो	अति उच्च	औल बराई छयागी
		उच्च	गीउसी, लेक बराई
		मध्यम	
		न्युन	डाज्या खेतीलोक सिताड
३	खडेरी	अति उच्च	बराई माईचौर
		उच्च	
		मध्यम	छयागी
		न्युन	गीउसी
४	बाढी	अति उच्च	
		उच्च	
		मध्यम	
		न्युन	

५	भूकम्प	अति उच्च	
		उच्च	
		मध्यम	
		न्युन	
६	वन्यजन्तुको आक्रमण	अति उच्च	छयागी बराई
		उच्च	गिऊसी
		मध्यम	सबै वडा भरी
		न्युन	
७	हुरी बतास	अति उच्च	औल बराई, औल छयागी
		उच्च	
		मध्यम	
		न्युन	खडीखेत
८	अन्य	अति उच्च	
		उच्च	
		मध्यम	
		न्युन	

वार्ड ७		
प्रकोप	वर्ष	जोखिम तथा क्षेति को विवरण
बाढी/ पहिरो	२०८१ भदौ	ढुङ्गेखर्कमा पहिरो गई गई गोरु बाख्रामा क्षती, ज्युलोमा क्षती, स्याउ फर्ममा क्षेति
	२०८१ भदौ	जुमालेमा जग्गा जमीनमा क्षेति पुरै पुछेको जुमाले ज्युलो
	२०८०	भवन चिरा परी भत्किन लागेको रुडिकोट स्वास्थ्य चौकी कोटडाडा २४ वटा कोठा रहेको भवन आसपास चिरा परेको
	२०७२	ठुलागाउ नून दिन पहिरो – ठूलागाउ जोखिम १५० घर, विद्यालय पनि उच्च जोखिम
	२०८०/वर्षेनी	कोडिमूल पहिरो ९ सुर्यतारा आ वि, कार्कीबाडा ४३ घर, दलितबाडा ३३ घर जोखिम ४० वटा गोरु लडेर मरेको
पहिरो	२०७८	पानिमिल गाउ पहिरो २० घर जोखिम १ घर क्षेति भास्सिएर
	बारम्बार	भिमनगर गाउ जोखिम – पहरो एक्किभ रहेको
	२०८१	भुडारे पहिरो – भुडारेबाट कुलमुडा १० वटा घट्ट बागाउने गरेको वर्षेनी
	२०७८	कार्कीडाडा भष्टमाडु जोखिम
आगोलागी	२०७७	कार्कीबाडा आगोलागी ९ पुर्ण नष्ट २ घर जय बहादुर बोहोरा, खडक कार्की ९ घर आंसिक क्षेति
	२०७८	ठुला गाँउ ६ घर पूर्ण क्षती, २ घर आंसिक क्षती
	२०८१	ठुला गाँउ २ घर पूर्ण क्षती, २ घर आंसिक क्षेति
	२०७७	पानिमुल गाउँमा आगोलागी २ घर पूर्ण क्षती, सिमाली सा.व र बाक्सीवाडा वनमा आगोलागी वनमा र घाँसमा क्षेति
चट्याड	२०८०	बाक्सीबाडामा चट्याड परी १० लाख को क्षति, चौडखर्कमा ८० वटा भेडा बाख्रा र १२ वटा चोरी मरेको
महामारी	२०५२	ठुलागाउमा हैजा ५ जनाको मृत्यु, बिरामी धेरै स्वास्थ्य टोलि आएको।
	२०७९	गोरु १०० हल , पाठा/ भेडा २०० भन्दा बढी पसुचौपायमा लाग्ने रोग
ढुङ्गा खसेर	२०८१	फागुन – ढुङ्गा माटो खसेर १ मृत्यु, ३ घाइते ढांकोट

	२०५५	उन्मुड्यामा लडेर टपरी काफ्लेको मृत्यु	
जंगली जनावर	२०४५	भीम बहादुर शाही भालुको आक्रमण बाट घाइते – सेरा	
क्र स	जोखिमको प्रकार	जोखिमको स्तर	सम्भावित प्रकोप प्रभावित क्षेत्र तथा प्रभाव प्रभावित हुनसक्ने टोल
१	आगोलागी	अति उच्च	ठुलागाउँ, कार्कीबाडा
		उच्च	पानीमुल
		मध्यम	भीमनगर
		न्युन	माझबाडा
२	पहिरो/बाढी	अति उच्च	ठुलागाउँ, पानिमुल, कार्कीबाडा
		उच्च	भीमनगर
		मध्यम	
		न्युन	सीमाली
३	खडेरी	अति उच्च	भीमनगर
		उच्च	
		मध्यम	कार्कीबाडा, ठुलागाउँ
		न्युन	पानीमुल
४	बाढी	अति उच्च	
		उच्च	
		मध्यम	
		न्युन	
५	भूकम्प	अति उच्च	
		उच्च	
		मध्यम	
		न्युन	

६	वन्यजन्तुको आक्रमण	अति उच्च	सिमालीको वन, धौलापानी, पाल्ताखानी
		उच्च	
		मध्यम	कार्कीबाडा
		न्युन	ठुला गाउँ
७	हुरी बतास	अति उच्च	सिमालि, लेक
		उच्च	
		मध्यम	
		न्युन	कार्कीबाडा, ठुलागाउँ
८	अन्य	अति उच्च	
		उच्च	
		मध्यम	
		न्युन	

वार्ड ८		
प्रकोप	वर्ष	जोखिम तथा क्षतिको विवरण
बाढी पहिरो	२०५४	नारी डिल देखि भुडेली सम्म कोदो सिमी चिनु वाली बगायो
	२०६४	बस्तीको डिल देखि पन्याखोला सम्म कोदो सिमी चीनु काउनी फलफूल समेत बगायो
	२०७९	निमिलछरा देखि स्याउटी आटी सम्म वाली नाली बगाएर खोलामा मिसाएको
	२०८०	रम्फा चुरीकाङ्ग देखि वाली नाली र ३ वटा पुल सँगै दलबहादुर रोकाया, धनपाउ रोकाया, धने रोकायाको घट्ट बगाएको
	२०८१	राहादेउ गाउँ मुनि बाट एडी बाडा देखि माझगाउँ सम्म बाढी गई वाली नाली नष्ट गरेको
	२०८०	कालीपानी देखि तल्लो कालापानी सम्म गएको बाढी ले विर बहादुर रोकाया को घट्ट बगएको
आगलागी	२०५२	मनवीर एडीको घर जलेर भेडा बाख्रा अन्य सम्पती नष्ट भएको
	२०५३	सिउमल रोकायाको घर जलेर भेडा बाख्रा १५, गाई गोरु १२, र अन्य सम्पती जलेको
	२०५४	गच्च बहादुर रोकायाको बुनआँटीमा एक जना मान्छे र बाली गहुँ जलेको
	२०६०	चन्द्रे एडी को घर जलेर लिउ फेरुवा १२ वटा कम्मल, रातोबोखो अन्न र अन्य सामाग्री जलेको
	२०६५	बले रोकाया, खरसिंह रोकाया, रतिबान एडी, बुद्धिराम रोकाया र बलबहादुर रोकायाको घरहरु पूर्ण रुपमा जलेको
	२०७२	भउरे रोकाया, रुप बहादुर रोकाया, बम बहादुर रोकाया र सेर बहादुर रोकायाको गउखाडी गोठ सबै नष्ट भएको
	२०७९	लबारे रोकायाको सुकचरामा आटी जलेर १६ सय गहुँ पुला र सम्पूर्ण सामान जलेको
	२०८०	विजे एडीको गोठ जली १ जना मान्छे र ४५ वटा भेडा बाख्रा जलेर नष्ट भएको

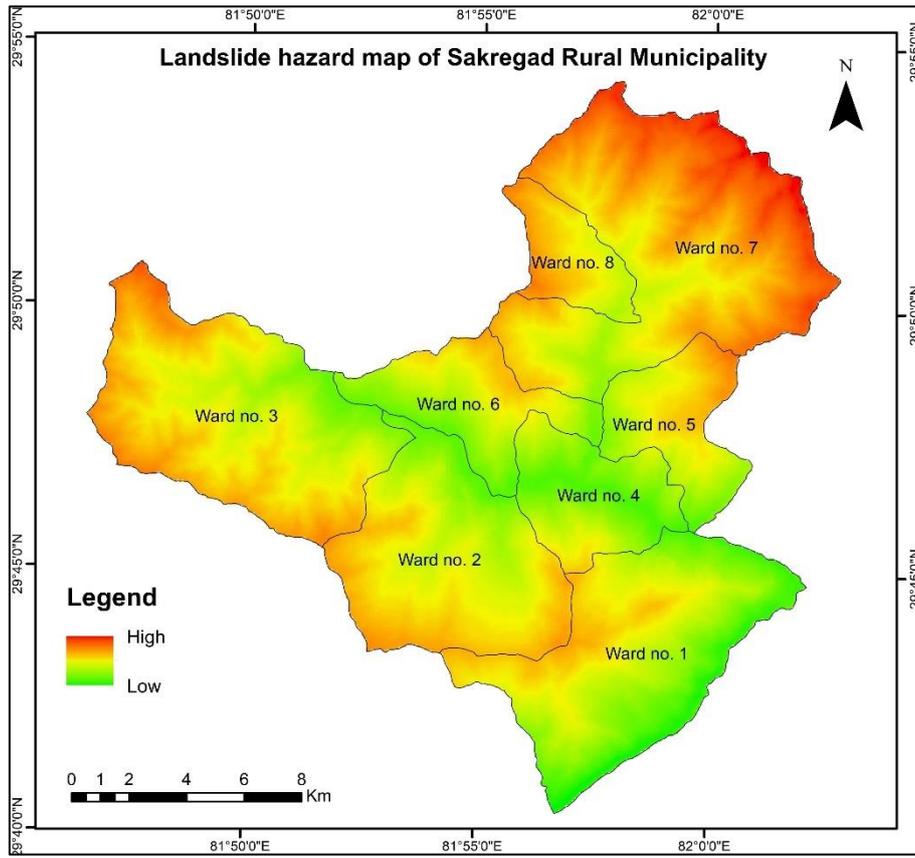
	२०८१	स्वालीखात बस्तीमा उज्जिर रोकाया, लालविर रोकाया, रन बहादुर रोकाया यी ३ जनाको पार जलेर घाँस अन्य सम्पती नष्ट
	२०८१	प्रबल बुढाको पार जलेर लुगा लत्ता धाडा अन्न समेत जलेर नष्ट भएको
हावाहुरी	२०७९	फुचा दानीखोला स्कुलको जस्ता उडाएको
चट्याङ्ग	२०५५	रहादेवमा बुतउला भाँडोमा चट्याङ्ग परेको
	२०६१	माहदेऊमाडु र हिल्सामाडु सल्लीरुखमा चट्याङ्ग परेको
आत्महत्या	२०६४	हिरे रोकायाको छोरा प्रबल रोकाया पासो लगाएर मृत्यु भएको
	२०७६ र ७७	धाने कामीको छोरा अशौजे कामी पासो लगाएर मृत्यु भएको जस रोकायाको छोरी तुलाराज बुढाको श्रीमती सुरकिला आत्महत्या
हर्ट अट्याक	२०७४	जनक बहादुर एडीको छोरा वक्त एडी सर्केगाडमा राति सुतेको बेला हर्ट अट्याक भयर मृत्यु भएको
सडक दुर्घटना	२०८१	गच्च रोकायाको छोरा घन्टपाल रोकाया भिड बाट लडेर मृत्यु भएको
	२०८०	बिर्ख रोकायाको छोरा भूपेन्द्र रोकायालाई ढोल लागेर मृत्यु भएको
पशुको महामारी	२०५४	रादेउ गाउँका भेडा बाख्रालाई पिपिआर महामारीको रुपमा २००० को मृत्यु भएको लम्पी स्किन रोग बाट चौरी जुमा तोलबा तुलपिनी
	२०८१	लम्पी स्किन रोग बाट चौरी जुमा तोलबा तुलपिनी गाइ, बाछा, बल्द, सबै घरका नष्ट भएको
विशपोटक	२०५६	कञ्चने एडीको छोरा कमल एडीको दायाँ हातको २वटा औंला पुरै गएको र हात अपाङ्ग भएको
बेपत्ता	२०६६	धने रोकायाको छोरा गगन रोकाया फूचा चाप्रे एडी र धन्जित रोकाया बेपत्ता भएको
जनयुद्ध मा सहिद भएको	२०५९/२०६०	मागे रोकाया र तुला बूढाको मृत्यु भएको
जनयुद्धका अपाङ्ग	२०५९/६०	काली बहादुर विक, गोर्ख एडी, हिरकला रोकाया, लालगिरी एडी, कृष्ण रोकाया, राना एडी, देउधन रोकाया, मनराज रोकाया, गोरख एडी, जोखे रोकाया, पदम बहादुर रोकाया, नरचन्द्र रोकाया, सम्झना रोकाया
बिशादि	२०८२	विख र पौरे खाएर घरपालुवा भेडा बाख्रा ९ वटा जंग रोकाया को तल्लो

जडिबुटी		रुजानी पोडे खाएर व्यापारीको १९ चौरी मरेको	
जडिबुटी चोरी सेकारी	वर्षेनी	सुनपानी सा वा र बोरामाटा सा वा मा अन्य पालिकाका जनता हरुले जटीमासी, कटुकी, बन लसुन, सेतो चीनी, आते जडी आतिश गुच्चे च्याउ आदि चोरी हुनि गरेको	
बाँदर आतंक	वर्षेनी	वडा भरीको फलफूल वाली नाली नष्ट गरेको	
असिना दाना	वर्षेनी	ओखरबोट स्याउबोट, चुलीसामु, आरु अन्य वाली नाली नष्ट गरेको	
क्र स	जोखिमको प्रकार	जोखिमको स्तर	सम्भावित प्रकोप प्रभावित क्षेत्र तथा प्रभाव प्रभावित हुनसक्ने टोल
१	आगोलागी	अति उच्च	सिकगाड फुचा, चौथला देखि न्यारी लेख चल्ले खरेबु, थुमा धइस्यारी वनमा
		उच्च	लामी राक्से लिङ्गी पुर्खुता
		मध्यम	ढाकोट, भाई ढुस्का दोभानदार फुचा
		न्युन	वडा नं ८ का बस्ती वरिपरि
२	पहिरो	अति उच्च	कोमन्द सुकचरा, लेख चुरीगाद
		उच्च	पल्चा, छजाला ,पिन्यारी, दानी खोला फुचा
		मध्यम	पारी फुचा मेलगाईरा
		न्युन	
३	खडेरी	अति उच्च	पुतली डाँडा, कमिन डाँडा, हरेलधारा
		उच्च	ग्वालीधारा, भैंसीकाँडा, पोरि सिरक
		मध्यम	गाउँ वरिपरि जमिन जग्गा
		न्युन	फुचा स्याउटेआटी, पुन्खा, गन्दान, पुर्खुता
४	बाढी	अति उच्च	
		उच्च	
		मध्यम	
		न्युन	

५	भूकम्प	अति उच्च	
		उच्च	
		मध्यम	यालि कोप्चा ठाउँमा
		न्युन	धररिपोटि
६	वन्यजन्तुको आक्रमण	अति उच्च	न्यारिपातल, सुकचरा पातल, जुरे पातल, थुमपातल, तारे पातल
		उच्च	राक्से, औँलसल्ला, चल्ले खर्क केकलाड, थाडी,
		मध्यम	लामि, चिमाल झार, चिसापानी, राक्से, सिकगाड, भैंसीकाँडा पुर्बुता
		न्युन	बस्ती वरिपरि
७	हुरी बतास	अति उच्च	मारजोर, रुझानी, तोरामाटा, भुबस्या, थुम तिप्सी लाड
		उच्च	देवी, जेबाले, बैथला
		मध्यम	वडा नं ८ को गाउ वरिपरि
		न्युन	
८	अन्य/दुङ्गा खस्ने ठाउँ	अति उच्च	जेबाले, भेडी पइया खोला, छुलतापानी, तारे खोला
		उच्च	गाउँको माथिल्लो ठाउँ, भाई दुस्का, पारी फुचा
		मध्यम	बुकाखोला फुचा
		न्युन	

३.५ सर्केगाड गाउँपालिकाको पहिरो जोखिम क्षेत्रको नक्शा

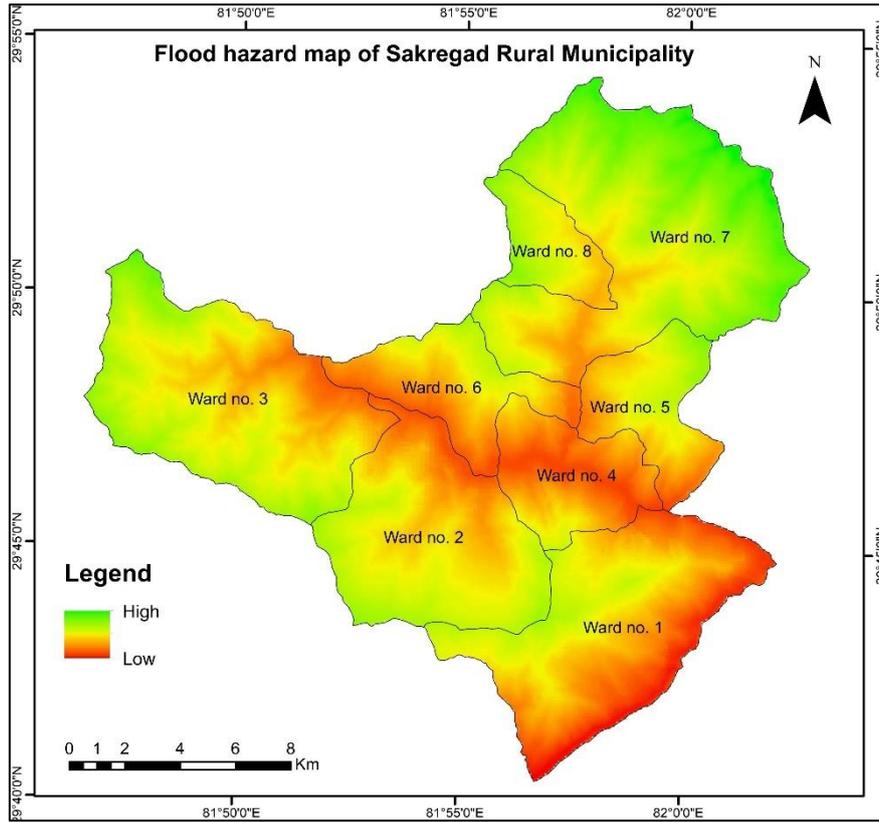
यो नक्साले (चित्र ७) सर्केगाड गाउँपालिकाका विभिन्न क्षेत्रहरूलाई उच्च देखि न्यून जोखिम को रूपमा भूसर्पणको सम्भाव्यताका आधारमा वर्गीकृत गरेको छ। नक्सामा गाउँपालिकाका सबै ९ वडाहरू (वडा नं. १-८) समावेश गरिएको छ, जसमा वडा नं. १, २, ३, ४, ५, र ६ लाई विशेष निम्न देखि मध्यम र वडा नं. ७ र ८ लाई मध्यम देखि उच्च जोखिमको रूपमा चिन्हाइएको देखिन्छ। नक्साको लेजेन्डले जोखिम तहलाई ०-८ किलोमिटरको दूरीका आधारमा देखाएको छ, जसले उच्च जोखिम भएका क्षेत्रहरू पहिचान गर्न सहयोग गर्दछ। यो नक्सा गाउँपालिकामा प्राकृतिक प्रकोप व्यवस्थापन, आधारभूत संरचना नियोजन, र सामुदायिक सुरक्षा का लागि महत्त्वपूर्ण साधन हो। विशेष गरी वर्षातको मौसममा यसले जोखिम घटाउन र सचेतना बढाउन मद्दत गर्न सक्छ।



चित्र ७: सर्केगाड गाउँपालिकाको पहिरो जोखिम क्षेत्रको नक्शा

३.६ सर्केगाड गाउँपालिकाको बाढी जोखिम क्षेत्रको नक्शा

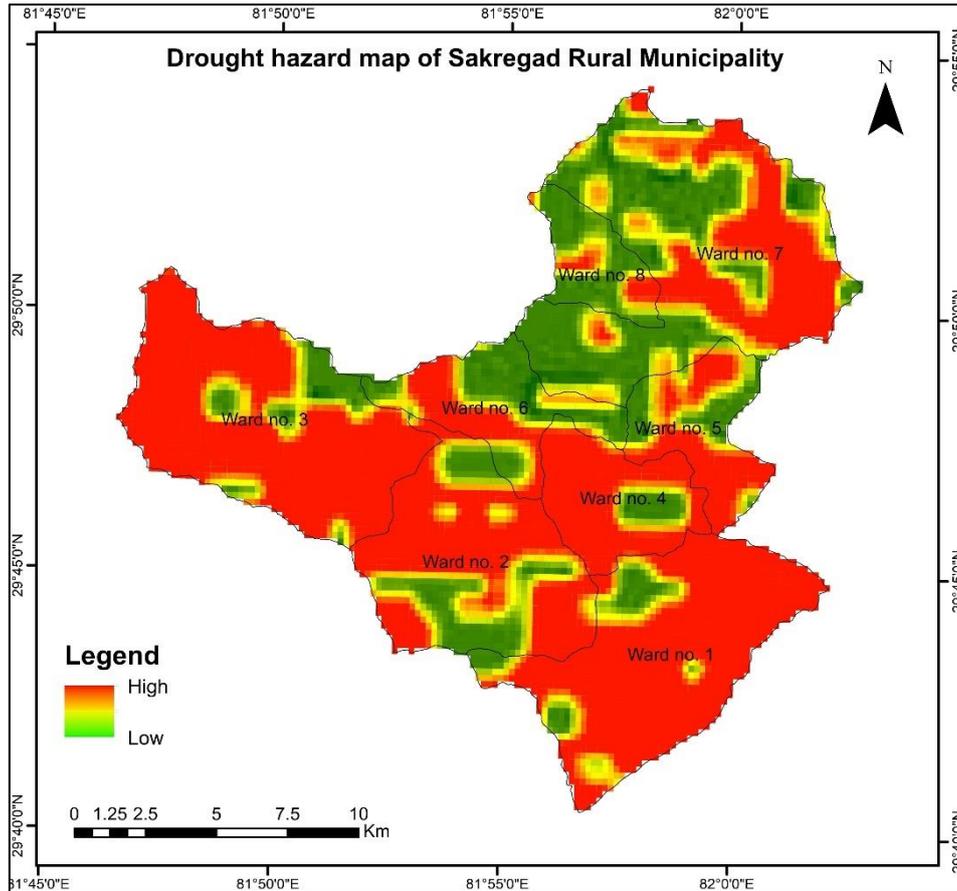
सर्केगाड गाउँपालिकाको बाढी जोखिम क्षेत्रहरू (चित्र ८) लाई रंगद्वारा देखाएको छ। नक्सामा रातो रंगले उच्च जोखिम क्षेत्र (High hazard) देखाउँछ भने हरियो रंगले न्यून जोखिम क्षेत्र (Low hazard) जनाउँछ। वडा नं. १, २, ४ र ३ का केही भागहरू बाढीको उच्च जोखिममा परेका छन्, जबकि वडा नं. ७ र ८ लगायतका क्षेत्रहरू तुलनात्मक रूपमा सुरक्षित (कम जोखिम) देखिन्छन्। यस नक्साले बाढी व्यवस्थापन तथा विपद् न्यूनीकरण योजनाहरू तयार गर्न उपयोगी जानकारी प्रदान गर्दछ।



चित्र ८: सर्केगाड गाउँपालिकाको वाढि जोखिम क्षेत्रको नक्शा

३.७ सर्केगाड गाउँपालिकाको खडेरी जोखिम क्षेत्रको नक्शा

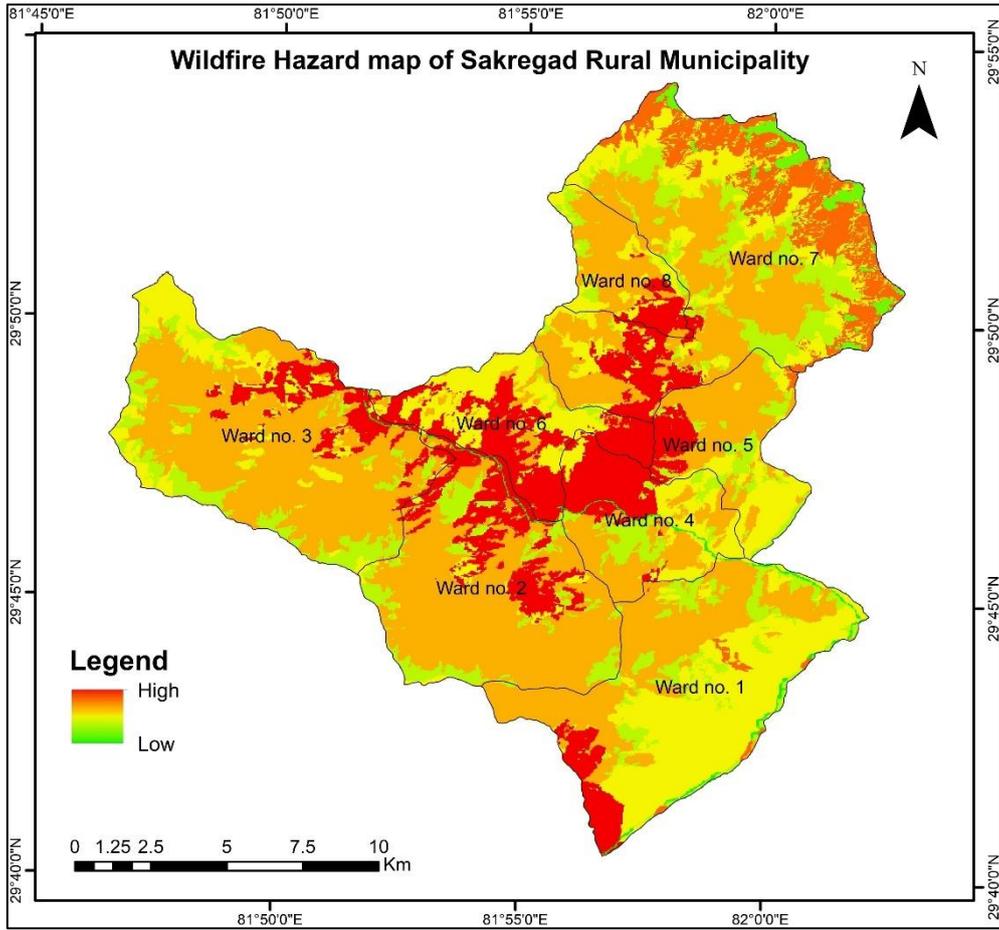
यो नक्साले (चित्र ९) सर्केगाड गाउँपालिकाको खडेरी जोखिमको अवस्था देखाउँछ। नक्सामा रातो रङले उच्च खडेरी जोखिम भएका क्षेत्रहरूलाई जनाउँछ भने हरियो रङले कम जोखिम भएका क्षेत्रहरूलाई देखाउँछ। वार्ड नम्बर १, २, ३, ४, ७ र ८ मा खडेरीको उच्च जोखिम रहेको देखिन्छ, जबकि वार्ड नम्बर ५ र ६ मा मिश्रित अवस्था छ। केही भागमा कम जोखिम र केही भागमा मध्यम देखि उच्च जोखिम रहेको छ। समग्रमा गाउँपालिकाको धेरैजसो क्षेत्रमा खडेरीको उच्च जोखिम रहेको देखिन्छ, जसले यस क्षेत्रमा पानीको अभाव र कृषिमा प्रभाव पार्न सक्ने संकेत गर्छ।



चित्र ९: सर्केगाड गाउँपालिकाको खडेरी जोखिम क्षेत्रको नक्शा

३.८ सर्केगाड गाउँपालिकाको वनडडेलो जोखिम क्षेत्रको नक्शा

चित्र १० ले सर्केगाड गाउँपालिकाको डडेलो जोखिमको अवस्था देखाउँछ। नक्सामा रातो रङले उच्च डडेलो जोखिम भएका क्षेत्रहरूलाई जनाउँछ भने हरियो रङले कम जोखिम भएका क्षेत्रहरूलाई देखाउँछ। वार्ड नम्बर २, ३, ५ र ६ मा डडेलोको उच्च जोखिम रहेको देखिन्छ, विशेषगरी यी वार्डहरूको केन्द्रीय भागमा। वार्ड नम्बर १, ४, ७ र ८ मा मध्यम देखि कम जोखिम रहेको छ, जहाँ पहेँलो र हरियो रङले मिश्रित अवस्था देखाउँछ। समग्रमा गाउँपालिकाको मध्य भागमा डडेलोको उच्च जोखिम रहेको देखिन्छ, जसले वन क्षेत्र र सुख्खा वनस्पतिको उपस्थितिले गर्दा यस क्षेत्रमा आगलागीको खतरा बढी रहेको संकेत गर्छ।



चित्र १०: सर्केगाड गाउँपालिकाको खडेरी जोखिम क्षेत्रको नक्शा

३.९ प्रकोप पात्रो

गाँउपालिकाबाट संकलन गरिएको सुचनाको आधारमा प्रकोपको मौसमी पात्रो तयार गरिएको छ । विभिन्न प्रकोपले कुन-कुन महिनामा मानिसहरु बढी संकटासन्न हुन्छन् भन्ने तलको तालिकाबाट स्पष्ट हुन्छ । यस पात्रोको आधारमा कुन समयमा के कुरामा सावधानी अपनाउने कुन समयमा कुन प्रकोपबाट बच्नको लागि कोशिस गर्ने बारेमा जानकारी प्राप्त गर्न सकिन्छ ।

तालिका नं. २: प्रकोप पात्रो

प्रकोप	वैशाख	जेठ	असार	साउन	भदौ	असोज	कात्तिक	मङ्सिर	पुस	माघ	फागुन	चैत
पहिरो			Blue	Blue	Blue	Blue						
बाढी		Red	Red	Red	Red							
चट्याड			Green	Green	Green							
आगलागी	Purple										Purple	Purple

हुरीबतास	■										■	■
महामारी			■	■	■							
भूकम्प	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
सर्पदंश			■	■	■							
जनावर आतडक	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
खडेरी	■	■										■
हिमपात									■	■		

खण्ड ४: विपद् जोखिम न्यूनिकरण, पुर्वतयारी, प्रतिकार्य तथा पुनःस्थापना योजना

४.१ विपद् जोखिम रोकथाम तथा न्यूनिकरणका लागि संचालन गर्नुपर्ने गतिविधि

रोग लागिसकेपछि उपचार गर्नुभन्दा रोग लाग्ने नदिनु बुद्धिमत्ता हो भन्ने कुरा जस्तै, विपत्ति आइसकेपछि त्यसको सामना गर्नुभन्दा पनि विपत्ति आउन नै नदिने अथवा आएको खण्डमा न्यूनतम हानि नोक्सान हुने गरी योजना तयार पारेर प्राथमिकताका आधारमा कार्यान्वयन गर्नुपर्छ। विभिन्न प्रकारका विपत्तिहरूका लागि भिन्न भिन्न उपायहरू अपनाउनुपर्छ यद्यपि केही उपायहरू सम्पूर्ण प्रकारका विपत्तिहरूका लागि उपयोगी साबित हुन्छन्।

विपत्ति व्यवस्थापनमा समुदायको सक्रिय सहयोग प्रभावकारी कार्यान्वयनको मुख्य आधारशिला हो। स्थानीय तहमा विपत्तिको प्रारम्भिक प्रतिक्रिया दिने संस्था समुदाय नै भएकाले तिनीहरूको क्षमता विकास, सचेतना तथा प्रशिक्षण अपरिहार्य छ। विपत्ति जोखिम क्षेत्रमा बसोबास गर्ने मानिसहरूलाई खोजी र उद्धार प्रशिक्षण, प्राथमिक उपचार प्रशिक्षण, सुरक्षित स्थानको पहिचान तथा आत्मरक्षा सम्बन्धी सीप प्रदान गर्नु आवश्यक छ। त्यसैगरी, महिला, बालबालिका, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको सहभागिता निश्चित गर्दै समावेशी दृष्टिकोण अपनाउनु आवश्यक छ। समुदायका प्रत्येक घरपरिवार विपत्ति व्यवस्थापनमा सचेत र तयार रहनु आवश्यक छ। गाँउपालिकामा आउनसक्ने प्रमुख सम्भावित विपत्तिहरूको रोकथाम र न्यूनीकरणका लागि तलका उपायहरू अवलम्बन गर्नुपर्छ।

- सम्पूर्ण प्रकारका विपत्तिहरूका सम्बन्धमा सर्वसाधारणमा चेतना जगाउने।
- सम्पूर्ण प्रकारका विपत्तिहरूबाट बच्नका लागि अपनाउनुपर्ने सावधानीका विषयमा नीति निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने।
- मानव स्वास्थ्य, अकस्मात् मृत्यु, दुर्घटना, घर, बाली, पशु तथा अन्य सम्पत्तिको बीमा गर्ने।
- गरिबी उन्मूलन सम्बन्धी कार्यक्रम संचालन गर्ने।
- रोजगारी वृद्धि गर्ने।
- विपत्ति जोखिम रोकथाम तथा न्यूनीकरण योजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने।
- विपत्ति जोखिम रोकथाम तथा न्यूनीकरणका लागि सम्पूर्ण सम्बन्धित निकायहरूसँग समन्वय स्थापना गर्ने।

तालिका नं. ४: विपद् जोखिम रोकथाम तथा न्यूनिकरणका उपाय

क्र.सं.	विपद्	गतिविधि
१	पहिरो	<ul style="list-style-type: none">● पहिरो जाने सम्भावित क्षेत्रमा बस्ती नबसाल्ने● वृक्षारोपण गर्ने● जथाभावी भौतिक संरचना निर्माण नगर्ने तथा त्यस्ता संरचना

		<p>निर्माण गर्दा पहिरो तथा भुक्षयलाई रोक्न बायोइन्जिनियरिङ्ग जस्ता कृयाकलाप गर्ने</p> <ul style="list-style-type: none"> ● सम्भावित क्षति लाई रोक्न आवश्यक अल्पीकरणका कृयाकलापहरु गर्ने ● चेतना बढाउने ● सरकारी नीतिनियमलाई कडाईका साथ कार्यान्वयन गर्ने
२	बाढी	<ul style="list-style-type: none"> ● बाढीले प्रभाव पार्न सक्ने सम्भावित स्थानमा बसोवास नगर्ने । ● जोखिमयुक्त बस्तीहरुलाई समय मै स्थानान्तरण गरी सुरक्षित गर्ने । ● बाढीले असर पुर्याउन सक्ने स्थानमा बसोबास गरेका व्यक्तिहरुलाई सुरक्षित स्थानमा स्थानान्तरण गर्ने । ● बाढीबाट प्रभावित हुन सक्ने स्थानमा आवश्यकता अनुसार तारजाली तथा तटबन्धको व्यवस्था गर्ने । ● खाली ठाउँ तथा खोला नदी किनारमा वृक्षारोपण गर्ने । ● ढल तथा नालाको व्यवस्था मिलाउने । ● बाँध बनाउँदा उपयुक्त स्थान तथा उचाई आदिलाई ख्याल गर्ने । ● खोलाबाट जथाभावीरूपमा बालुवा तथा ढुङ्गा उत्खनन नगर्ने । ● खोला तथा नदीको प्राकृतिक बहावलाई प्रभावित नगर्ने । ● भू-उपयोग प्रयोग सम्बन्धि नीति बनाई कार्यान्वयन गर्ने । ● भवन निर्माण सम्बन्धि आचारसंहिता बनाई कार्यान्वयन गर्ने । ● आवश्यकता अनुसार क्रेने, एकजाभेटर जस्ता हेभी ईक्युपमेन्टको व्यवस्था गर्ने ।
३	आगलागी	<ul style="list-style-type: none"> ● घर निर्माण गर्दा सजिलै आगलागी हुने सामाग्रीको प्रयोगलाई निरुत्साहित गर्ने । ● सुरक्षित तरिकाले विद्युतको वाईरिड गर्ने । ● आगोका श्रोत तथा आगलागी जन्य वस्तुलाई सुरक्षित स्थानमा

		<p>बालबालिकाको पहुँच भन्दा टाढा राख्ने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> ● चुरोटको टुटा जथाभावी नफाल्ने । ● काम सकेपछि आगो निभाउने । ● काम नभएको बेला विद्युतीय उपकरणहरु बन्द गर्ने । ● प्रज्वलनशील पदार्थहरुलाई आगोको नजिक नराख्ने । ● आगोसंग खेलवाड नगर्ने र सुरक्षित तरिकाले प्रयोग गर्ने । ● भवन संहिताको पालना गरी घर निर्माण गर्ने र घरसम्म बारुणयन्त्र जानसक्ने सडक खुला राख्ने । ● हरेक घरसम्म बारुणयन्त्र जानसक्ने सडक निर्माण गर्ने ।
४	भूकम्प	<ul style="list-style-type: none"> ● भिरालो तथा कमजोर माटो भएको स्थानमा घर नबनाउने । ● खोला छेउमा माटो पुरेर बनाएको जमिनमा घर निर्माण नगर्ने । ● भवन आचारसंहिताको पालना गरी भूकम्प प्रतिरोधी घर बनाउने । ● कमजोर घरहरुको पहिचान गरी च्भतचयाप्लन गर्न लगाउने । ● भूकम्प प्रतिरोधी घर बनाउने तरिकाको बारेमा तालिम प्रदान गर्नुका साथै प्रचार प्रसार गर्ने । ● भूकम्प जाँदा खसेर चोटपटक लाग्न सक्ने गह्रौ वस्तुलाई त्यहाबाट हटाउने वा नखस्ने गरी राख्ने । ● भूकम्प प्रतिरोधी घर बनाउने घरधुरीलाई करमा सहूलियत वा पुरस्कारको व्यवस्था मिलाउने ● भूकम्प पश्चात प्रयोग हुने आवश्यक सामाग्री जस्तै: रेडियो, मोबाइल, टर्च, खानेकुरा, औषधी लगायत सामाग्री भएको झोला तयार गर्ने ।
५	खडेरी	<ul style="list-style-type: none"> ● खाली ठाउँमा वृक्षारोपण गर्ने । ● पानीका श्रोतहरुको अत्यधिक दोहन नगर्ने । ● भू-उपयोग सम्बन्धी नीति बनाई कार्यान्वयन गर्ने । ● सिमसार, पोखरी, मुहान आदिको संरक्षण गर्ने ।

		<ul style="list-style-type: none"> ● जलवायु परिवर्तन हुन नदिन प्रयत्नशील रहने । ● खाद्य सुरक्षामा ध्यान दिने । ● वैकल्पिक बानीनालीको विकास एवं खेतीपातीमा जोड दिने । ● पानी व्यवस्थापन सम्बन्धी सचेतीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । ● पानी मुहान संरक्षणका कार्यक्रमहरु सघनरुपमा सञ्चालन गर्ने । ● पोखरी निर्माण, आकाशे पानी संकलन र पानीको धारा निर्माण गर्ने ।
६	महामारी	<ul style="list-style-type: none"> ● खाना खानु अघि र खाईसकेपछि तथा दिशापिसाब गरिसकेपछि अनिवार्य साबुन पानीले हात धुने बारे जनचेतना फैलाउने । ● सरसफाईमा विशेष ध्यान दिने । ● बिरामीका सामाग्रीहरु अरुले प्रयोग नगर्ने । ● शुद्ध खानेपानीको व्यवस्था मिलाउने । ● खुला स्थानमा दिशा पिसाब नगर्ने । हरेक घरमा चर्पीको व्यवस्था गर्ने । ● सरसफाईमा विशेष ध्यान दिने । ● उपलब्ध सम्पूर्ण खोपहरु अनिवार्यरुपमा लगाउने । ● रोग देखिएमा समयमा नै उपचार गर्ने । ● बाढी तथा भुकम्प पश्चात महामारी फैलन सक्ने भएकोले त्यस्तो अवस्थामा विशेष सावधानी अपनाउने । ● ढल निकास, फोहर व्यवस्थापन, मानव स्वास्थ्य सम्बन्धी सचेतिकरण, झुल वितरण, फोहोर व्यवस्थापन, पोषणयुक्त खाना सम्बन्धी तालिम, शिशु स्याहार कार्यक्रम, स्वास्थ्य शिविर संचालन, स्वास्थ्य चौकीमा सुत्केरी व्यवस्था आदी गर्ने । ● ढल निकास तथा फोहर व्यवस्थापन गर्ने । ● सर्वसाधारणलाई झुल वितरण गर्ने । ● बालक, वृद्ध तथा सुत्केरीलाई पोषणयुक्त खाना खुवाउने ।

		<ul style="list-style-type: none"> ● स्वास्थ्य शिविर संचालन गर्ने ।
७	हुरी बतास	<p>हुरीबतास चलेको बेला घरभित्र वा सुरक्षित स्थानमा बस्ने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> ● यस्तो समयमा चोटपटक लाग्न सक्ने तथा आगलागी हुन सक्ने भएकोले सावधानी अपनाउने । ● हुरी बतास लागेको अवस्थामा आगो नबाल्ने । ● घरको छानाहरु मजबुत बनाउने-आवासको उचित प्रबन्ध नभएकाहरुलाई एकीकृत आवासको प्रबन्ध गर्ने ● बुढा पुराना रुखलाई समयमा नै काट्ने । ● ढल्न सक्ने पोल, उडाउन सक्ने टीनका पाता आदिलाई समयमा नै व्यवस्थापन गरी सुरक्षित गर्ने । ● घरको छानोको मजबुतिमा ध्यान दिने ।
८	चट्याड	<ul style="list-style-type: none"> ● घर तथा ठुला संरचना बनाउदा अनिवार्यरूपमा अर्थिडको व्यवस्था गर्ने । ● बादल गर्जेको तथा पानी परेको वेला अनावश्यक रूपमा बाहिर नजाने । ● चट्याड परिरहेको समयमा विद्युतीय सामग्रीहरुको प्रयोग नगर्ने । ● चट्याड पर्नेबेला रुख तथा धेरै पानी जमेको स्थान वरिपरी नबस्ने । ● पानी परिरहेको वेला खोलामा डुङ्गा चलाउने, माछा मार्ने, पौडी खेल्ने जस्ता कार्य नगर्ने । ● बादल गर्जेको तथा चट्याड परेको वेला मोबाईलमा कुराकानी नगर्ने । ● चट्याड पर्ने बेला रुख तथा धेरै पानी जमेको स्थान वरिपरी नबस्ने । ● चट्याड परेको वेला धारा नखोल्ने । ● चट्याड परेको वेला तार, छड जस्ता विद्युत प्रवाह हुने बस्तु नछुने ।

९	सर्पदंश	<ul style="list-style-type: none"> ● घर वरिपरी सफा सुगंध राख्ने । ● सर्प लुक्न सक्ने प्वाल बन्द गर्ने । ● राती हिँडडुल गर्दा उज्यालोको व्यवस्था गर्ने । ● सर्पदंश उपचार केन्द्रको प्रबन्ध गर्ने ।
१०	वन्यजन्तु आक्रमण	<ul style="list-style-type: none"> ● वन्यजन्तुले आक्रमण गर्न सक्ने सम्भावित स्थानमा सकेसम्म बसोवास नगर्ने र भएको भए सुरक्षित स्थानमा स्थानान्तरण गर्ने । ● जंगली जनावर मानवबस्ती आउनबाट रोक्नको लागि तारवार, तोष आदिको व्यवस्था मिलाउने । ● भू-उपयोग सम्बन्धी नीति बनाई कार्यान्वयन गर्ने । ● जङ्गली जनावरको बासस्थान तथा चरण स्थानलाई नष्ट नगर्ने । ● जंगलमा जाँदा सुरक्षा व्यवस्था मिलाई समुहमा मात्र जाने । ● वन्यजन्तु रोकथामका लागि मेस जालि व्यवस्थापन गर्ने ।

४.२ विपद् पुर्वतयारीका लागि संचालन गर्नुपर्ने गतिविधि

कतिपय विपद् हरु हामीले जतिसुकै प्रयत्न गरेपनि आउछन् नै । त्यस्ता विपद् लाई रोक्न सकिदैन र जोखिम न्यूनीकरणका उपायबाट मात्र पनि हामी सुरक्षित हुन सक्दैनौ । तसर्थ विपद्बाट हुने क्षतिलाई कम गर्नका लागि पुर्वतयारी गर्नुपर्दछ । विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि पूर्व सूचना तथा चेतावनी प्रणाली अत्यन्तै महत्वपूर्ण हुन्छ । बाढी, पहिरो, आगलागी, महामारी आदि प्रकोपहरू अचानक हुने भएकाले समयमै सूचना प्राप्त गर्न सक्ने प्रणालीको विकास गर्नु अत्यावश्यक छ । यस सन्दर्भमा, गाँउपालिकामा जोखिमयुक्त क्षेत्रमा SMS सूचनाको प्रवाह, रेडियो तथा समुदाय सूचना केन्द्र मार्फत सूचना वितरण प्रणाली सञ्चालन गर्नुपर्ने देखिन्छ । पूर्व सूचना प्रणालीले प्रभावित समुदायलाई सुरक्षित स्थानमा जान तथा तदनुसार तयारी गर्न सहयोग पुर्याउने भएकाले जनधनको क्षति न्यून गर्न मुख्य साधनको रूपमा लिनुपर्छ ।

त्यस्ता पुर्वतयारीबाट परेको बेलामा छिटो र प्रभावकारी ढंगबाट उद्धार कार्यमा टिन र कम भन्दा कम मात्र क्षति हुने कुरालाई सुनिश्चित गर्न सकिन्छ । विभिन्न विपद्को पुर्वतयारी स्वरूप गर्नुपर्ने साझा गतिविधिहरू निम्नानुसार छन् ।

- विपद् सम्बन्धी सम्पूर्ण प्रकारका सूचना संकलनक गर्ने र यस बारे समुदायलाई पूर्णरूपमा सचेत तुल्याउने ।
- जोखिम क्षेत्र तथा समुदाय पहिचान गरी विवरण संकलन गर्ने ।
- उद्धारको समयमा विपन्न, महिला, अपाङ्ग, अशक्त, वृद्ध तथा बालकलाई पहिलो प्राथमिकता दिने ।
- सम्भव भएसम्म पुर्व सूचना प्रणालीको विकास गर्ने ।

- निकायगत भूमिका तथा जिम्मेवारीहरूको निर्धारण गर्ने ।
- सम्भावित जोखिमयुक्त वडा तथा टोल सम्म पुग्ने सडक पहिचान गर्ने र ती सडकहरूलाई दुरुस्त राख्ने ।
- विपद् उद्धारका सामाग्रीको भण्डारण गरी परेको बेलामा प्रभावकारी ढंगबाट प्रयोग गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।
- विपद् उद्धार सम्बन्धी तालिम सन्चालन गरी स्वयंसेवक तथा रेस्क्यु टीमको विकास गर्ने ।
- एम्बुलेन्स, डाक्टर तथा औषधीको भरपर्दो व्यवस्था मिलाउने ।
- औषधी तथा आपतकालीन खाद्यान्न र लुगाफाटा तथा बन्दोवस्तीका सामाग्रीहरूको पूर्व तयारी तथा जोहो गर्ने ।
- बढि भन्दा बढि व्यक्तिहरूलाई प्राथमिक उपचार सम्बन्धी तालिम प्रदान गर्ने ।
- विपद् प्रतिकार्यका लागि जनसहभागितालाई प्रोत्साहित गर्ने ।
- विपद् प्रतिकार्यका लागि गैरसरकारी संस्था तथा सुरक्षा निकायसँग
- आकस्मिक कोषको व्यवस्था तथा पर्याप्तता सुनिश्चित गर्ने ।
- विपद् मा परी घाईते हुने व्यक्तिलाई उद्धार तथा उपचार गर्न सदैव तयारी अवस्थामा रहने ।
- सम्भावित सवै प्रकारका विपद् हुन सक्ने स्थान तथा समुदाय पहिचान गरी विवरण संकलन गर्ने र उद्धारको समयमा उनीहरूलाई प्राथमिकता दिने ।
- सवै प्रकारका विपद् को जोखिम तथा त्यसबाट उत्पन्न हुनसक्ने समस्या समाधानका लागि सार्वजनिक सूचना प्रवाह गर्ने ।

विपद् पूर्वतयारीका उपाय

क्र.सं.	विपद्	गतिविधि
१	पहिरो	<ul style="list-style-type: none"> ● पहिरोको जोखिम तथा त्यसबाट उत्पन्न हुन सक्ने समस्या समाधानका लागि सार्वजनिक सूचना प्रवाह गर्ने । ● सवारी साधन, गोदाम आदिको भरपर्दो व्यवस्था मिलाउने । ● पहिरो को समयमा वैकल्पिक संचार तथा विद्युत सुविधाको व्यवस्था गर्ने । ● पहिरो को समयमा बस्न मिल्ने सुरक्षित स्थानको पहिचान गर्ने । ● बस्ती तथा खुलास्थानबाट अस्पताल सम्म जाने सडकहरूलाई समयमा नै मर्मत सम्भार गर्ने ।

		<ul style="list-style-type: none"> ● पहिरो जोखिममा रहेका बस्तीहरूको पहिचान गरि उनिहरूको आपतकालीन सुरक्षा व्यवस्था मिलाउने । ● पहिरो को समयमा वैकिल्पक संचार तथा विद्युत सुविधाको व्यवस्था गर्ने । ● पहिरो को समयमा बस्न मिल्ने सुरक्षित स्थानको पहिचान गर्ने ।
२	बाढी	<ul style="list-style-type: none"> ● बाढी को जोखिम तथा त्यसबाट उत्पन्न हुन सक्ने समस्या समाधानका लागि सार्वजनिक सूचना प्रवाह गर्ने । ● सवारी साधन, गोदाम आदिको भरपर्दो व्यवस्था मिलाउने । ● बाढी को समयमा वैकिल्पक संचार तथा विद्युत सुविधाको व्यवस्था गर्ने । ● बाढी को समयमा बस्न मिल्ने सुरक्षित स्थानको पहिचान गर्ने । ● बस्ती तथा खुलास्थानबाट अस्पताल सम्म जाने सडकहरूलाई समयमा नै मर्मत सम्भार गर्ने । ● आश्रय स्थलका लागि विद्यालय, गा.पा. तथा वडा कार्यालय भवन, स्वास्थ्य चौकी, गोदाम, मन्दिर आदी पहिचान गर्ने । ● बाढीमा परेकालाई उद्धार गर्नको लागि उद्धार सामग्री सहित खोज तथा उद्धार टोली तथा योजना तयारी गर्ने । ● बाढी आउने सम्भावित समयमा सुरक्षा निकायहरूलाई तैनाथी अवस्थामा राख्न अनुरोध गर्ने । ● खानेपानी व्यवस्था तथा ढल निकासको सरसफाई र मर्मत सम्भार गर्ने । ● बाढीको समयमा शुद्ध पीउने पानीको व्यवस्था गर्ने । ● बाढीबाट जोखिमपूर्ण वडा, टोल तथा समुदायको पहिचान गर्ने । ● बाढी, पहिरो तथा डुवानको जोखिममा रहेका बस्तीहरूको पहिचान गरि उनिहरूको आपतकालीन सुरक्षा व्यवस्था मिलाउने । ● मुख्य नदिहरूमा बाढीको बहाव मापन गरी पुर्व सूचनाको व्यवस्था मिलाउने । ● बाढी निकासका उपायहरूको पहिचान गरी कार्यान्वयन गर्ने ।

		<ul style="list-style-type: none"> ● बाढी नियन्त्रका लागि आवश्यक पर्ने वोरा, तारजाली आदिको भण्डारण गर्ने ।
३	आगलागी	<ul style="list-style-type: none"> ● आगलागी नियन्त्रणका लागि आवश्यक पर्ने सामग्रीको यथोचित व्यवस्था मिलाउने । ● घरमा पानीको श्रोत व्यवस्थापन गर्ने । ● बारुणयन्त्रको व्यवस्था गर्ने । ● बारुणयन्त्र संचालन कोषको व्यवस्था गर्ने । ● सवै घरसम्म वारुणयन्त्र जानसक्ने सडकको निर्माण गर्ने । ● ठुला संरचनाहरूमा Smoke Detector तथा Fire Alarm System जडान गर्ने । ● हरेक घर, कार्यालय, संरचना तथा गाडीमा Fire Extinguisher राख्न प्रोत्साहित गर्ने । ● आगलागीमा परेकालाई उद्धार गर्नको लागि उद्धार सामग्री सहित खोज तथा उद्धार टोली तथा योजना तयारी गर्ने । ● गाँउपालिकाका लागि बारुणयन्त्र तथा आगलागी नियन्त्रकको व्यवस्था गर्ने ।
४	भूकम्प	<ul style="list-style-type: none"> ● वडास्तरमा खोज तथा उद्धारका लागि उद्धार टोली तथा स्वयंसेवीटोलीको विकास गर्ने । ● खोज तथा उद्धारका लागि आवश्यक पर्ने सामग्रीको व्यवस्था गर्ने । ● भूकम्प गएको वेला के गर्ने के नगर्ने सम्बन्धमा सर्वसाधारणलाई तालिम प्रदान गर्ने । ● बत्ती, मेशीन आदि बन्द गर्न अभ्यस्त तुल्याउने । ● भूकम्प आएको अवस्थामा कहाँ भेला जम्मा हुने भन्ने कुरा पहिला नै निश्चित गर्ने । ● Duck, Cover, Hold को अभ्यास गराउने । ● झटपट झोलाको व्यवस्था गर्न प्रेरित गर्ने ।

		<ul style="list-style-type: none"> ● जरूरी टेलीफोन नम्बरहरु सधै आफ्नो साथमा राख्ने । ● विपद्को समयमा वैकल्पिक संचार तथा विद्युत सुविधाको व्यवस्था गर्ने । ● भुकम्प पश्चात तत्काल जम्मा हुनका लागि खुला स्थानको पहिचान गरी सवैलाई सुसुचित गर्ने ।
५	खडेरी	<ul style="list-style-type: none"> ● खडेरी सहन गर्न सक्ने जातको वालीनाली लगाउने । ● वैकल्पिक बालीको विकास गरी खेतीपाती गर्ने । ● वैकल्पिक रोजगारी तथा जिविकोपार्जनको व्यवस्था मिलाउने । ● आपतकालीन प्रयोगका लागि आकाशे पानी तथा खोलाको पानी जम्मा गर्न पोखरी, ताल, ड्याम आदिको निर्माण गर्ने । ● खाद्य सुरक्षामा ध्यान दिने । ● खाद्य भण्डारण गरी परेको बेला वितरण गर्ने । ● हरेक घरमा जल भण्डारण प्रणालीको विकास गर्ने ।
६	महामारी	<ul style="list-style-type: none"> ● बाढी, भुकम्प जस्ता ठुला विपद् पश्चात महामारी फैलन सक्ने खतरालाई मुल्याङ्कन गर्दै सरसफाई तथा तुरुन्त उपचारको व्यवस्था मिलाउने । ● महामारी फैलनु पुर्व नै उपचार गर्नको लागि स्वास्थ्यकर्मी तथा जगेडा औषधीको व्यवस्था मिलाउने । ● सुविधा सम्पन्न स्वास्थ्य केन्द्रको व्यवस्था गर्ने । ● सम्भावित महामारीको सचेतनाका लागि फोन, स्थानीय रेडियो, पत्रपत्रिका, एफ.एम. आदिको प्रयोग गरी सावधानी तथा पुर्व सूचना प्रवाह गर्ने । ● पर्याप्त शुद्ध पिउने पानीको व्यवस्था मिलाउने । ● यथेष्ट मात्रामा औषधीको भण्डारण गर्ने । ● स्वास्थ्यकर्मी, डाक्टर, एम्बुलेन्स तथा हेलीकम्प्टरको रोष्टर तयारी तथा सम्झौता गरी परेको बेला छिटो उपचार तथा उद्धारको व्यवस्थालाई ग्यारेटी गर्ने ।

७	हुरी बतास	<ul style="list-style-type: none"> ● विपद्को समयमा वैकल्पिक संचार तथा विद्युत सुविधाको व्यवस्था गर्ने । ● हुरी बतास लागेको वेला सर्वसाधारणलाई घर भित्र बस्न सुसुचित गर्ने । ● हुरी बतासका कारण हुन सक्ने दुर्घटनामा परेका व्यक्तिलाई उद्धार गर्न टोली, औषधी तथा सवारी साधन तयारी अवस्थामा राख्ने ।
८	चट्याड	<ul style="list-style-type: none"> ● चट्याडको जोखिम तथा त्यसबाट उत्पन्न हुनसक्ने समस्या समाधानका लागि सार्वजनिक सूचना प्रवाह गर्ने । ● चट्याड पर्ने वेला सर्वसाधारणलाई घर भित्र बस्न सुसुचित गर्ने । ● चट्याडमा परेका व्यक्तिलाई उपचार तथा उद्धार गर्न टोली, औषधी तथा सवारी साधनको व्यवस्था गर्ने । ● अग्लो रुखहरु, विद्युतको पोल आदीको मुनि नबस्ने । ● विद्युतीय उपकरणहरुको प्रयोग नगर्ने ।
९	सर्पदंश	<ul style="list-style-type: none"> ● बिरामीलाई छिटो भन्दा छिटो अस्पताल पुऱ्याई उपचारको व्यवस्था मिलाउने । ● धामीझाक्री तथा झारफुकजस्ता अन्धविश्वास युक्त कार्यमा लाग्न नदिने । ● बिरामीलाई हौसला प्रदान गर्ने । ● गाँउपालिकामा सर्पदंश उपचार केन्द्रको स्थापना गर्ने ।
१०	वन्यजन्तु आक्रमण	<ul style="list-style-type: none"> ● वन्यजन्तुको जोखिम क्षेत्र तथा समुदाय पहिचान गरी सुरक्षा व्यवस्था मिलाउने । ● वन्यजन्तुलाई धपाउने प्रणालीको विकास गर्ने । ● घाइतेलाई छिटो भन्दा छिटो अस्पताल पुऱ्याई उपचारको व्यवस्था मिलाउने ।

४.३ विपद् प्रतिकार्यका लागि संचालन गर्नुपर्ने गतिविधि

विपद् प्रतिकार्यलाई विपद् व्यवस्थापनको सवैभन्दा संवेदनशील एवं महत्वपूर्ण पक्षको रूपमा लिन सकिन्छ । मानव सुरक्षाको लागि प्रतिकार्य योजनाको ठुलो महत्व छ । विपद्मा परेकालाई समयमै उद्धार गरी उपचार गर्न सकेमा ठुलोमात्रामा जनधनको क्षति हुनबाट बचाउन सकिन्छ । विपद् प्रतिकार्य योजनाको अभावमा विपद्ले भन्दा पनि विपद् पश्चात उद्धार र उपचारको कमीले बढी जनताको मृत्यु हुन सक्दछ । विपद् प्रतिकार्यका लागि उद्धार टोलीका साथै उद्धार एवं उपचारका सामाग्रीको आवश्यकता पर्दछ । विभिन्न प्रकारका विपद् मा परेकालाई उद्धार गर्नका लागि निम्नलिखित साझा खालका प्रतिकार्यका गतिविधिहरू सञ्चालन गर्नुपर्दछ ।

- विपद्मा परेकाहरूलाई तुरुन्त उद्धार गर्ने ।
- सडक अवरुद्ध छ भने अवरुद्ध सडक यथासिघ्र संचालनमा ल्याउने ।
- प्राथमिकताका आधारमा घाइतेहरूको वर्गीकरण गरी उपचार गर्ने तथा अस्पताल लैजाने व्यवस्था मिलाउने।
- विपद्को थप असरलाई कम गर्न प्रयत्न गर्ने ।
- जिवन रक्षालाई उच्च प्राथमिकता दिई उद्धार कार्यमा लाग्ने ।
- आवश्यकता अनुसार सुरक्षाकर्मी, स्वयंसेवक तथा स्थानीय व्यक्तिहरूलाई सहभागी बनाई उद्धार कार्य गर्ने।
- जोखिमयुक्त स्थानबाट पिडीतहरूलाई सुरक्षित स्थानमा स्थानान्तरण गर्ने ।
- क्षतिको वास्तविक तथ्याङ्क संकलन गरी सोही बमोजिमको प्राथमिकीकरण गरी उद्धार तथा राहत वितरण कार्य गर्ने ।
- राहत वितरण गर्दा वास्तविक पिडितले समयमा नै पाउने गरी कार्य गर्ने ।
- राहत वितरणलाई एकद्वार प्रणालीबाट व्यवस्थित गर्ने । कोहि पनि छुट्ने वा अनावश्यकरूपमा दोहोरिने समस्यालाई समाधान गर्ने ।
- औषधी, शुद्ध पानी, लत्ताकपडा, सुख्खा खाना आदि वितरण गर्ने ।
- स्थाई वसोवास, चर्पी, सरसफाई र यथोचित औषधोपचारको व्यवस्था मिलाउने ।
- अस्थायी स्वास्थ्य शिविर सञ्चालन गर्ने ।
- आपतकालीन स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन गर्नुका साथै आवश्यकता अनुसार बिरामीलाई अस्पताल पुर्याउने व्यवस्था मिलाउने ।
- रेडक्रस, सुरक्षा निकाय, जिल्ला, प्रदेश तथा केन्द्रीय सरकारसँग समन्वय गरी आवश्यक सहयोगको व्यवस्था मिलाउने ।

- खोज तथा उद्धार कार्य गर्दा निष्पक्षता, इमान्दारीता र बिरामीहरूको अवस्था अनुसारको प्राथमिकतालाई मध्यनजर गर्नुपर्ने ।
- प्रतिकार्यको लागि बनाईएको योजना कार्यान्वयन तथा पुर्नमुल्याङ्कन गर्ने ।
- उद्धार, उपचार तथा राहत वितरणमा बालबालिका, महिला, वृद्धवृद्धा, अपाङ्गताहरूलाई प्राथमिकता दिने।
- भद्रगोलको अवस्थामा हुनसक्ने चोरी, ठगी जस्ता बदमासीलाई नियन्त्रण गर्न स्थानीयलाई पनि चनाखो हुन प्रेरित गर्ने र सुरक्षा निकायलाई पनि परिचालन गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।
- कानून पालना तथा कार्यान्वयनमा जोड दिने ।
- क्षतिको वास्तविक विवरण तथा अन्य सम्बन्धित सूचना संकलन तथा त्यसको सहि सम्प्रेषण गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।

विपद् प्रतिकार्यका उपाय

क्र.सं.	विपद्	गतिविधि
१	पहिरो	<ul style="list-style-type: none"> ● घाइते, विरामी तथा विस्थापित परिवारहरूलाई व्यवस्थित गर्नको लागि क्याम्प खडा गर्ने, बिरामीहरूलाई अस्पताल लैजान एम्बुलेन्सको व्यवस्था गर्ने तथा आवश्यक परेमा हेलीकप्टरको अवतरणका लागि हेलीप्याड पहिचान गर्ने वा निर्माण गर्ने । ● मानिस तथा अन्य जनावरको मृत लाशलाई समयमा नै सही ढंगबाट व्यवस्थापन गर्ने । ● उद्धारकर्ताको सुरक्षालाई विशेष ध्यान दिने । ● विपद्मा परेकाहरूलाई तुरुन्त उद्धार गर्ने । ● घाईते विरामीको यथासक्य चाँडो उपचार गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।
२	बाढी	<ul style="list-style-type: none"> ● घाइते, विरामी तथा विस्थापित परिवारहरूलाई व्यवस्थित गर्नको लागि क्याम्प खडा गर्ने, बिरामीहरूलाई अस्पताल लैजान एम्बुलेन्सको व्यवस्था गर्ने तथा आवश्यक परेमा हेलीकप्टरको अवतरणका लागि हेलीप्याड पहिचान गर्ने वा निर्माण गर्ने । ● बाढीले सडक अवरुद्ध भएमा सडक सुचारु गर्ने कार्यलाई प्राथमिकताका साथ तीव्रता दिने । आवश्यक परेमा डोजर, क्रेन

		<p>आदी सरकारी कार्यालयहरु एवं यातायात व्यवसायी संघ तथा निर्माण व्यवसायी संघ मार्फत सहयोग लिने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> ● बगाएर ल्याएको रुखविरुवा तथा संरचना भत्केर जम्मा भएको फोहरको यथोचित व्यवस्थापन गर्ने । ● मानिस तथा अन्य जनावरको मृत लाशलाई समयमा नै सही ढंगबाट व्यवस्थापन गर्ने । ● आदेश वा समन्वय कक्षको व्यवस्था गरी योजना कार्यान्वयन तथा समीक्षा गर्ने र कमी कमजोरीलाई तुरुन्तै सच्चाउने । ● बाढी पश्चात हुन सक्ने सरुवा रोग तथा महामारीका बारेमा जनचेतना बढाउने । उपलब्ध भएमा सरुवा रोगका विरुद्धमा खोप लगाउने । ● पिडितहरुलाई अग्लो तथा सुरक्षित स्थानमा राख्ने । ● विद्युत प्रसारण लाईन बन्द गर्ने ।
३	आगलागी	<ul style="list-style-type: none"> ● घरमा आगलागी भएमा सकेसम्म छिटो घरबाट बाहिर भाग्ने र सहयोगका लागि गुहार माग्ने । ● आगलागीलाई थप फैलन नदिने प्रयत्न गर्ने । ● बारुणयन्त्र तथा अन्य सामग्रीको प्रभावकारी प्रयोगबाट कम भन्दा कम क्षतिमा आगलागी नियन्त्रण गर्ने । ● उद्धारकर्ताको सुरक्षालाई विशेष ध्यान दिने । ● विपद्दा परेकाहरुलाई तुरुन्त उद्धार गर्ने । ● घाईते विरामीको यथासक्य चाँडो उपचार गर्ने व्यवस्था मिलाउने। ● सडक अवरुद्ध छ भने अवरुद्ध सडक यथासिघ्र संचालनमा ल्याउने ।
४	भूकम्प	<ul style="list-style-type: none"> ● खोज तथा उद्धार कार्यलाई अघि बढाउने । ● जिवित घाईते लाई पहिलो प्राथमिकतामा राखी उद्धार गर्ने । ● सडक अवरुद्ध छ भने अवरुद्ध सडक यथासिघ्र संचालनमा

		<p>ल्याउने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> ● भुकम्प आईरहेको बेला जथाभावी भागदौड तथा झ्यालबाट हामफाल्ने प्रवृत्तिलाई निरुत्साहित गर्ने । ● भुकम्पको ठुलो कम्पन बन्द नहुँदा सम्म र घर पुर्णरूपमा सुरक्षित छ भन्ने कुराको यकिन नहुँदासम्म घरभित्र नजाने । ● भुकम्प पिडितलाई उद्धार, उपचार, अस्थायी बसोबास, खाना, सल्लाह आदि उपलब्ध गराउने । ● भुकम्पका वारेमा अनावश्यक भ्रम छर्न नदिने ।
५	खडेरी	<ul style="list-style-type: none"> ● खाद्य सुरक्षामा ध्यान दिने । ● खाद्यान्नको भण्डारण गर्ने र आवश्यकता अनुसार वितरण गर्ने । ● खानाको अभाव भएका व्यक्तिहरूलाई खाद्यान्न वितरण गर्ने । ● वैकल्पिक वीउ तथा जमीनको उपलब्धता गराउने । ● खडेरी सहन गर्न सक्ने वाली नाली उत्पादनमा जोड दिने । ● स्थानीय स्तरमा पाईने खाद्यान्नको प्रयोगको प्रचलनलाई बढावा दिने ।
६	महामारी	<ul style="list-style-type: none"> ● विरामीहरूको यथासक्य चाँडो उपचार गर्ने । ● सरुवा रोगबाट बच्नका लागि बिरामीलाई अन्य व्यक्तिको सम्पर्कमा नलैजाने । ● हैजा/झाडा पखाला फैलिएको अवस्थामा तुरुन्त सुरक्षा निकाय सहित जिल्ला अस्पताल तथा जनस्वास्थ्य कार्यालयबाट स्वास्थ्यकर्मीको टोली खटाई शुरुमै महामारी नियन्त्रण गरी फैलन नदिने उपायहरू अपनाउने । ● मानिस तथा अन्य जनावरको मृत लाशलाई समयमै सहि ढङ्गबाट व्यवस्थापन गर्ने ।
७	हुरी बतास	<ul style="list-style-type: none"> ● हुरी बतास चलिरहेको समयमा सर्वसाधारणालाई घर वा अन्य सुरक्षित स्थानमा वस्न अनुरोध गर्ने । ● हुरी बतास चलिरहेको समयमा झ्याल ढोका बन्द गर्ने ।

		<ul style="list-style-type: none"> ● हुरी बतास चलिरहेको समयमा तल्लो तलामा बस्ने । ● हुरी बतास चलिरहेको समयमा आगो नवाल्ने । ● हुरी बतास चलिरहेको समयमा विद्युत प्रसारण लाईन बन्द गर्ने । ● विपद्मा परेकाहरुलाई तुरुन्त उद्धार गर्ने ।
८	चट्याङ	<ul style="list-style-type: none"> ● चट्याङ पर्नसक्ने संभावित समयमा सर्वसाधारणलाई घर वा अन्य सुरक्षित स्थानमा बस्न अनुरोध गर्ने । ● विपद्मा परेकाहरुलाई सकेसम्म चाँडो उद्धार तथा उपचारको व्यवस्था मिलाउने ।
९	सर्पदंश	<ul style="list-style-type: none"> ● विरामीहरुको यथासक्य चाँडो उपचार केन्द्रमा पुर्याई सही उपचार गर्ने व्यवस्था मिलाउने । ● धामीझाँक्री तथा झारफुक जस्ता अन्धविश्वासजन्य क्रियाकलापमा समय बर्बाद नगर्ने । ● सर्पले टोकेको बिरामीलाई अस्पताल पुर्याउनु अघि हौसला प्रदान गर्ने
१०	वन्यजन्तु आक्रमण	<ul style="list-style-type: none"> ● वन्यजन्तु गाउँमा पस्न नदिन र धपाउनको लागि टोली खटाउने । ● वन्यजन्तुलाई हानी नपुर्याई धपाउने । ● आक्रमणमा परेकालाई छिटोभन्दा छिटो उपचारको बन्दोबस्त मिलाउने ।

४.४ विपद् पुनस्थापनाका लागि संचालन गर्नुपर्ने गतिविधि

विपद् पश्चात पिडितहरु आर्थिक, सामाजिक तथा मनोवैज्ञानिक रुपमा कमजोर तथा विक्षिप्त अवस्थामा रहेका हुन्छन् । उनीहरुलाई पुर्वावस्थामा ल्याउनको लागि व्यवस्थित ढंगले उनीहरुको पुर्नस्थापना गर्नुपर्दछ । उनीहरुलाई आवश्यकता अनुसार बसोवासका साथै दिर्घकालीन आर्थिक उपार्जनको पनि व्यवस्था मिलाईदिनु पर्दछ । विपद् पश्चात पुनःस्थापना तथा पुनर्निर्माण कार्यलाई 'Build Back Better' अवधारणामा आधारित राखी दीगो, सुरक्षित र वातावरणमैत्री पूर्वाधारको निर्माण गर्नुपर्छ। भूकम्प, बाढी वा अन्य प्रकोपबाट क्षतिग्रस्त संरचनाहरुको पुनर्निर्माण गर्दा विपद् प्रतिरोधात्मक निर्माण सामग्री र प्रविधिको प्रयोग गर्नुपर्छ। साथै, स्थानिय जनशक्तिको उपयोग गर्दै रोजगारीको सिर्जना र सामाजिक संरचनाको पुनर्स्थापना गर्नु जरुरी छ। पुनर्निर्माणको क्रममा वातावरण

संरक्षण, जलस्रोत व्यवस्थापन, र हरियाली प्रवर्द्धनमा ध्यान केन्द्रित गर्नु अत्यावश्यक छ। विभिन्न प्रकारका विपद् पश्चात पुर्नस्थापना तथा पुर्ननिर्माणका लागि गर्नुपर्ने साझा कार्यहरु निम्नानुसार छन ।

- पीडितहरुलाई राहत वितरण गर्ने ।
- पीडितहरुलाई निश्चित समयका लागि खाना, पानी तथा उपचारको व्यवस्था मिलाउने ।
- पीडितको लागि क्रमिक रुपमा स्थायी वासस्थानको व्यवस्था मिलाउने ।
- शिक्षा, स्वास्थ्य, विजुली, संचार, यातायात जस्ता आधारभुत सेवालाई यथासक्य चाँडो सुचारु गर्ने ।
- कानुन पालना तथा कार्यान्वयनमा जोड दिने ।
- सडक, पुल तथा अन्य भौतिक पुर्वाधारहरुको यथासक्य चाँडो निर्माण गर्ने ।
- Building Back Better को सिद्धान्तलाई आत्मसात गर्दै पुर्ननिर्माण कार्यलाई अगाडि बढाउने ।
- सरकारी तथा गैह्रसरकारी निकाय तथा व्यक्तिसँग सहयोग संकलन गरी पीडितलाई यथोचित राहत प्रदान गर्ने ।
- समाजलाई विपद् उत्थानशील बनाउन र पुन विपद्को चपेटाबाट बचाउन सवैलाई सचेत बनाउने र सवैलाई त्यही अनुसारको निर्माण कार्य गर्न प्रोत्साहित गर्ने ।
- मनोवैज्ञानिक असर परेका लाई निशुल्क मनोपरामर्श सेवाको व्यवस्था मिलाउने ।
- प्राथमिकताको आधारमा राहत वितरण कार्यलाई सुलभ र पारदर्शी बनाई कार्य सम्पादन गर्ने ।
- पुर्नस्थापनको लागि संकलित राहत नपुग भएमा सरोकारवाला निकायसँग आह्वान गरी संकलन गर्ने ।
- ठुला खालका विपद् पश्चात पुर्नस्थापन तथा पुर्ननिर्माणमा ठुलो धनराशीको आवश्यकता पर्ने भएकोले अन्य निकायसँग समन्वय गरी सहयोग प्राप्त गर्ने ।
- विपद् उत्थानशील विकास निर्माणका लागि तालिम तथा शिक्षा प्रदान गर्ने ।
- पुर्नस्थापनाका लागि कोषको पारदर्शी एवं प्रभावकारी प्रयोग गर्ने ।
- विपद् पश्चात विपद् क्षति, राहत वितरण, आयव्यय, सिक्किएका शिक्षा आदिको अभिलेख तयार गर्ने ।

विपद् पुर्नस्थापनाका उपायहरु

क्र.सं.	विपद्	गतिविधि
१	पहिरो	<ul style="list-style-type: none"> ● घरवार बिहीनको लागि स्थायी बसोवासको व्यवस्था मिलाउने । ● नयाँ वस्ती बनाउँदा एकिकृत वस्ती विकासमा जोड दिने । ● नयाँ वस्तीमा सवै प्रकारका आपत्कालीन सुविधाहरु उपलब्ध गराउने ।

		<ul style="list-style-type: none"> ● नयाँ वस्ती बनाउँदा बाढीले प्रभाव नपार्ने सुरक्षित स्थानमा बनाउने। ● पुर्न निर्माण गर्दा विपद् उत्थानशीलता र Build Back Better को अवधारणालाई परिपालन गर्ने । ● क्षतिको वास्तविक तथ्याङ्क संकलन गरी सोही बमोजिमको प्राथमिकीकरण गरी उद्धार तथा राहत वितरण कार्य गर्ने । ● राहत वितरण गर्दा वास्तविक पीडितले समयमा नै पाउने गरी कार्य गर्ने । ● राहत वितरणलाई एकद्वार प्रणालीबाट व्यवस्थित गर्ने । कोहि पनि छुटने वा अनावश्यक रुपमा दोहोरिने समस्यालाई समाधान गर्ने । ● बाढीले सडक अवरुद्ध भएमा सडक सुचारु गर्ने कार्यलाई प्राथमिकताका साथ तीव्रता दिइने । आवश्यक परेमा सवारी साधन डोजर, क्रेन आदी सरकारी कार्यालयहरु एवं यातायात व्यवसायी संघ तथा निर्माण व्यवसायी संघ मार्फत सहयोग लिने ।
२	बाढी	<ul style="list-style-type: none"> ● घरवार बिहीनको लागि स्थायी बसोवासको व्यवस्था मिलाउने । ● नयाँ वस्ती बनाउँदा एकिकृत वस्ती विकासमा जोड दिने । ● नयाँ वस्तीमा सवै प्रकारका आपत्कालीन सुविधाहरु उपलब्ध गराउने । ● नयाँ वस्ती बनाउँदा बाढीले प्रभाव नपार्ने सुरक्षित स्थानमा बनाउने । ● पुर्न निर्माण गर्दा विपद् उत्थानशीलता र दृगष्मि दृबअप दृभततभच को अवधारणालाई परिपालन गर्ने । ● क्षतिको वास्तविक तथ्याङ्क संकलन गरी सोही बमोजिमको प्राथमिकीकरण गरी उद्धार तथा राहत वितरण कार्य गर्ने । ● राहत वितरण गर्दा वास्तविक पीडितले समयमा नै पाउने गरी कार्य गर्ने । ● राहत वितरणलाई एकद्वार प्रणालीबाट व्यवस्थित गर्ने । कोहि

		<p>पनि छुटने वा अनावश्यक रुपमा दोहोरिने समस्यालाई समाधान गर्ने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> ● बाढीले सडक अवरुद्ध भएमा सडक सुचारु गर्ने कार्यलाई प्राथमिकताका साथ तीव्रता दिइने । आवश्यक परेमा सवारी साधन डोजर, क्रेन आदी सरकारी कार्यालयहरु एवं यातायात व्यवसायी संघ तथा निर्माण व्यवसायी संघ मार्फत सहयोग लिने ।
३	आगलागी	<ul style="list-style-type: none"> ● बीमा गरिएका वस्तुहरुको बीमा उपलब्ध गराउने । ● पीडितहरुलाई स्थाई बसोवासको व्यवस्था मिलाउने ।
४	भूकम्प	<ul style="list-style-type: none"> ● पीडितको लागि क्रमिक रुपमा स्थायी वासस्थानको व्यवस्था मिलाउने । ● शिक्षा, स्वास्थ्य, विजुली, संचार, यातायात जस्ता आधारभुत सेवालाई यथासक्य चाँडो सुचारु गर्ने । ● सडक, पुल तथा अन्य भौतिक पुर्वाधारहरुको यथासक्य चाँडो निर्माण गर्ने । ● Build Back Better को सिद्धान्तलाई आत्मसात गर्दै निर्माण कार्यलाई अगाडि बढाउने । ● घरवार विहिनहरुलाई भुकम्प प्रतिरोधी घर बनाउन सीप तथा श्रोत उपलब्ध गराउने ।
५	खडेरी	<ul style="list-style-type: none"> ● आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउने । ● फेरी फेरी शीतलहरले असर पार्न नसकोस भन्नाका लागि सोहि बमोजिमका घर, उपकरण तथा अन्य सामग्रीको व्यवस्थामा सहयोग पुर्याउने ।
६	महामारी	<ul style="list-style-type: none"> ● योग्य टीम तथा आधुनिक सेवा सहितको स्वास्थ्य शिविर संचालन गर्ने । ● महामारीबाट पुर्णरुपमा मुक्त नहुँदासम्म स्वास्थ्य सेवालाई निरन्तरता दिने ।

		<ul style="list-style-type: none"> ● सवै प्रकारका खोपको सहज उपलब्धताको व्यवस्था मिलाउने ।
७	हुरी बतास	<ul style="list-style-type: none"> ● शिक्षा, स्वास्थ्य, बिजुली, संचार, यातायात जस्ता आधारभुत सेवालाई यथासक्य चाँडो सुचारु गर्ने । ● पीडितहरूलाई पुर्वावस्थामा ल्याउनका लागि आवश्यक पर्ने सेवा तथा सुविधा उपलब्ध गराउने ।
८	चट्याङ	<ul style="list-style-type: none"> ● पीडितहरूलाई राहत तथा उपचारको व्यवस्था मिलाउने ।
९	सर्पदंश	<ul style="list-style-type: none"> ● मनोवैज्ञानिक असर परेका लाई निशुल्क मनोपरामर्शको व्यवस्था मिलाउने ।
१०	वन्यजन्तु आक्रमण	<ul style="list-style-type: none"> ● पीडितहरूलाई राहत तथा उपचारको व्यवस्था मिलाउने ।

४.५ विपद् प्रतिकार्य समय तालीका

विपद् प्रतिकार्य समय तालीका

विपद्को पश्चातको अवधि	विपद् पश्चातका कृयाकलापहरू
पहिलो दिन	<ul style="list-style-type: none"> ● आपतकालिन बैठक बस्ने । ● घटनाको बारेमा सञ्चार माध्यमलाई सूचना दिने । ● खतराको सघनता निर्धारण गर्ने । ● खोज तथा उद्धार टोलीको परिचालन र खोज तथा उद्धार कार्यको थालनी गर्ने । ● घाइतेहरूलाई तत्काल अस्पताल पुर्याउने । ● बालबालिका, वृद्ध/वृद्धा तथा अशक्तहरूलाई उद्धार कार्यमा विशेष प्राथमिकता दिने । ● सूचना संकलन तथा अवस्थाको प्रतिवेदन तयार गर्ने । ● राहत वितरणका कार्यक्रम संचालन गर्ने ।

	<ul style="list-style-type: none"> ● नेपाल रेडक्रस, सुरक्षा निकाय र अन्य सरोकारवालाहरूसँग समन्वय गर्ने । ● अस्पताल तथा अन्य स्वास्थ्य संस्थाहरूलाई तत्काल प्रतिकार्यका लागि सुचित गर्ने । ● अवस्था हेरी जमिन, जल तथा हवाई उद्धार कार्य संचालन गर्ने । ● प्रभावित व्यक्तिहरूलाई सुरक्षित स्थानमा स्थानान्तरण गर्ने । ● अन्य विषयगत क्षेत्रहरूलाई कामको प्रकृतिका आधारमा परिचालन गर्ने । ● थप क्षति हुन नदिन सूचना प्रवाह गर्ने । ● शान्ति सुरक्षा कायम राख्नको लागि आवश्यक सुरक्षा व्यवस्था मिलाउने । ● सरोकारवाला सबै बीच आपसी समन्वय गर्ने । ● आकस्मिक कक्ष, उपचार केन्द्र, सूचना सम्प्रेषण कक्ष तथा राहत सामग्री वितरण कक्षहरूको स्थापना गर्ने
दोस्रो दिन	<ul style="list-style-type: none"> ● थप क्षति हुन नदिन सूचना प्रवाह निरन्तर गर्ने । ● उपलब्ध स्रोत साधनले अपुग भएको खण्डमा सहयोगको लागि सम्बन्धित निकायमा सम्पर्क गर्ने । ● सूचनाका साधनहरू क्षति भएमा तत्काल सूचना सुनिश्चित गर्न बैकल्पिक उपायको व्यवस्था गर्ने । ● घटनाको बारेमा सञ्चार माध्यमलाई सूचना दिने । ● उद्धार कार्यलाई निरन्तरता दिने । ● भग्नावशेष हटाउने कार्यलाई निरन्तरता दिने । ● बेपत्ताहरूको खोजिलाई निरन्तरता दिने । ● अस्थायी शिविरका लागि व्यवस्थापन गर्ने । ● परिस्थितिको पुनरावलोकन गरी आवश्यक स्रोत साधनको लागि प्रदेश तथा केन्द्रसँग माग तथा परिचालन गर्ने । ● खोज तथा उद्धार कार्यमा भएका प्रगति तथा अवस्थाको सरोकारवालाहरूलाई जानकारी गराउने ।

पहिलो हप्ता	<ul style="list-style-type: none"> ● प्रकोप पश्चात फैलन सक्ने महामारी नियन्त्रणका प्रभावकारी कार्यक्रम संचालन गर्ने । ● पिउने पानी, खाद्यान्न, आवास, स्वास्थ्य सेवा तथा औषधिको आपूर्ति सुनिश्चित गर्ने । ● अवरुद्ध भएका सडक, पुल, बिजुली, टेलीफोन, पानी आपूर्ति सेवालाई सुचारु गर्ने । ● अवरुद्ध भएका विद्यालय, कलेज, कार्यालय, बजार सुचारु गर्ने । ● घटनाको प्रकृतिको आधारमा सूचना आदान प्रदानलाई निरन्तरता दिने । ● सम्पूर्ण विवरणलाई अध्यावधिक गर्ने ।
पहिलो महिना	<ul style="list-style-type: none"> ● पुनर्निर्माण तथा पुनर्स्थापनालाई निरन्तरता दिने । ● समुदायमा मनोसामाजिक परामर्श संचालन गर्ने । ● माथी उल्लेखित कृयाकलापहरूलाई आवश्यकता अनुसार निरन्तरता दिने ।

४.६ विपद् पश्चात देखापर्ने समस्या तथा गर्नुपर्ने विषयगत कार्य योजना

४.६.१ सूचना तथा समन्वय

क. विपद् पश्चातको सम्भावित परिस्थिति

- सञ्चारका साधनहरू क्षति भई सूचना प्रसारण अवरुद्ध हुन सक्ने ।
- टेलिकमको टावर क्षति हुन सक्ने ।
- सूचना तथा तथ्याङ्क सङ्कलनमा समस्या उत्पन्न हुने ।
- समयमा क्षति विवरण प्राप्त गर्न कठिनाई हुने सम्भावना रहने ।
- द्रुत समन्वयको खाँचो पर्ने ।

ख. गर्नुपर्ने प्रतिकार्य योजना

सूचना तथा समन्वयको लागि प्रतिकार्य योजना

क्र.सं.	कृयाकलाप
---------	----------

१	प्रकोपको पहिचान तथा पूर्व अनुमान गरि खतराको आधिकारीक सूचनाहरू लिने र संचार माध्यमबाट प्रसारण गर्ने र गराउने ।
२	गाँउपालिकामा प्रकोपको सोधपुछ गर्न सम्बन्धित सुरक्षा निकायका कार्यालयको सम्पर्क नं तय गरि सरोकारवालाहरूलाई सोको जानकारी दिने ।
३	अस्थाई आश्रय स्थलको सम्बन्धमा प्रकोप प्रभावित क्षेत्रमा सहज र तत्काल पहुँच भएका संचार माध्यमबाट जानकारी गराउने ।
४	प्रकोप सम्भावित क्षेत्रहरू, अनलाईन सेवा र प्रकोप प्रभावितलाई सहयोग गर्ने निकायको नामावली र सम्पर्क नम्बर जानकारी गराउने ।
५	बाढी पहिरो, भूकम्प तथा अन्य आकस्मिक प्रकोप आउने क्षेत्रहरूमा टेलिफोन सम्पर्क गरि अवस्थाको जानकारी लिने, जलमापन केन्द्र र संकटासन्न समुदाय बीचको सम्पर्क स्थापित गराउने ।
६	गाँउपालिकास्तरमा सूचनाहरू लिने वा घटनाहरूको आधिकारीक विवरण दिनेहरूको सम्पर्क नम्बर लिने दिने ।
७	प्रकोप स्थल सम्म पुग्न सवारी आवागमन अवरोध जस्ता परिस्थितिको अनुगमन तथा सूचना सम्प्रेषण गर्ने ।
८	प्रकोप क्षेत्रबाट आएका सूचनाहरू स्थानीय रेडियो, टेलिभिजन, पत्रपत्रिका तथा अन्य संचार माध्यमबाट प्रचारप्रसार गर्ने ।
९	पूर्व सूचना प्रभावकारी भए नभएको यकिन गर्न सम्बन्धित क्षेत्रहरूको अनुगमन गर्ने ।
१०	बाह्य सहयोग आवश्यक भएमा सो जुटाउन सम्बन्धित निकायलाई जानकारी गराउने ।
११	गाँउपालिकास्तरमा विपद् व्यवस्थापन समितिले सुम्पेका पूर्व सूचना तथा संचार समन्वय सम्बन्धि अन्य जिम्मेवारीहरू पुरा गर्ने ।
१२	सम्बन्धित सबै पक्षहरूसँग समन्वय कायम गरी विपद्लाई सम्बोधन गर्ने । सूचना प्रवाहको वैकल्पिक उपायहरू पहिचान गरी सूचना प्रवाह गर्ने ।
१३	प्राप्त सूचनालाई प्रमाणित गरी सम्बन्धित क्षेत्रहरूलाई उपलब्ध गराउने ।

४.६.२ खोज तथा उद्धार व्यवस्थापन

क. विपद् पश्चातको सम्भावित परिस्थिति

- भौतिक संरचनाहरू, घर, सडक, कलभर्ट आदि भत्किन सक्ने ।
- मानिसहरू बेपत्ता हुने, घाईते वा शख्त बिरामी, मृत्यू पनि हुन सक्ने ।
- पशुपंक्षीहरू क्षति हुन सक्ने ।
- बिजुलीका खम्बाहरू ढल्ने, सडक अबरुद्ध हुने ।
- व्यक्तिगत तथा सार्वजनिक भवनहरू क्षति तथा नष्ट हुन सक्ने ।
- भुकम्पले अति उच्च जोखिम भएका स्थानहरू पहिरो आई क्षति हुन सक्ने ।

ख. गर्नुपर्ने प्रतिकार्य योजना

खोज तथा उद्धार व्यवस्थापनको लागि प्रतिकार्य योजना

क्र.सं.	कृत्याकलाप
१	सूचना प्राप्त हुनासाथ बगाईरहेका, चेपिएका, रुखमा झुन्डिएका र जोखिमको अवस्थामा रहेका मानिस तथा जिवित पशुपंक्षीलाई उद्धार गर्न पहल गर्ने ।
२	विपद्को सम्भावना हुनासाथ यातायात तथा अन्य साधनहरू जस्तै —मोटर, ईन्धन, ड्राईभर, डुङ्गा, लाईफ ज्याकेट, डोरी तथा जनशक्ति) तयारी अवस्थामा राख्ने ।
३	मूख्य सम्भावित क्षेत्रमा उद्धार कार्यका निमित्त विशेष रणनीति र योजना तर्जुमा गर्ने
४	प्रकोप पिडितहरूको जनधनको सुरक्षा गरी सम्बन्धित निकाय वा आफन्तलाई जिम्मा दिने ।
५	विपद्बाट बचेकाहरूलाई सुरक्षित स्थलमा पुऱ्याउने र सुरक्षित भएको महशुस गराउने ।
६	मृत शरीर वा जीवहरू आफन्तहरूलाई कानुनी प्रक्रिया पुऱ्याई जिम्मा दिने ।
७	क्षति भएका धनजनको प्राथमिक प्रतिवेदन तयार गर्ने ।

४.६.३ आपतकालीन खाद्य सामाग्री व्यवस्थापन

क. विपद् पश्चातको सम्भावित परिस्थिति

- खाद्यान्न बाली, तरकारी, फलफूल र अन्य वालीहरु नष्ट हुन सक्ने ।
- खेतवारी नै बगाएर दीर्घकालीन रुपमा बगरमा परिणत हुन सक्ने ।
- बाटो भत्किएर खाद्य वस्तु आपूर्तिमा कठिनाई उत्पन्न हुन सक्ने ।
- विपद् क्षेत्रका घरहरुमा भएको खाद्य सामाग्री तथा गोदामहरु नष्ट हुन सक्ने ।
- पानी बगेको वा बाढी खेति योग्य जमिनतर्फ बग्न सक्ने ।
- खडेरीले बालीनालीको उत्पादनमा समस्या हुन सक्ने ।
- भुकम्पका कारण भिरालो जमिन चिराचिरा पर्न जाँदा बाली उत्पादनमा कठिनाई हुन सक्ने ।

ख. गर्नुपर्ने प्रतिकार्य योजना

आपतकालीन खाद्य सामाग्री व्यवस्थापनको लागि प्रतिकार्य योजना

क्र.सं.	कामको विवरण
१	विषयगत क्षेत्रको बैठक तथा छलफल, सूचना संकलन र प्रशोधन गर्ने ।
२	आवश्यक खाद्य सामाग्रीहरुको आवश्यक पहिचान र श्रोत को खोजी गर्ने ।
३	खाद्य सामाग्रीहरुको संकलन तथा भण्डार गर्ने र वितरण गर्ने ।
४	बाह्य सहयोग आवश्यक भएमा सो जुटाउन सम्बन्धित निकाय तथा अन्य उपसमितिहरुलाई जानकारी गराउने र आवश्यक समन्वय गर्ने ।
५	खाद्य वितरण कार्यदल गठन गरी परिचालन गर्ने ।
६	खाद्य सामाग्रीको उपलब्धता तथा आपूर्ति सुनिश्चित गर्न अनुगमन टोली गठन गर्ने ।
७	कृषि तथा खाद्यान्नको क्षति सम्बन्धी तथ्याङ्क संकलन र राहत वितरण कार्य संचालन गर्ने ।
८	बिउविजन वितरण गर्नुपर्ने अवस्था भएमा सम्बन्धित निकायमा माग गरी सिजन अनुसारको बिउविजन वितरण गर्ने ।
९	विपद् व्यवस्थापन समितिले सुम्पेका खाद्य व्यवस्था सम्बन्धी अन्य जिम्मेवारीहरु पुरा गर्ने ।

१०	खाद्य सामाग्रीको मौज्जात विवरण अध्यावधिक गर्ने ।
११	वपद्को समयका लागि कम्तीमा १ महिनाको बफर स्टक राख्ने ।
१२	आयोडिनयुक्त नुनको कम्तीमा १ महिनाको लागि आपूर्ति व्यवस्थापन गर्ने ।
१३	मनसुनको समयमा हुनसक्ने सम्भावित क्षति तथा प्रकोपका बारेमा सामुदायिक संचार माध्यमबाट प्रचार प्रसारको व्यवस्था मिलाउने ।
१४	आफ्नो मातहतमा रहेको सवारी साधन तथा कृषि प्राविधिकहरूलाई तयारी अवस्थामा राख्ने ।

४.६.४ पोषण, उपचार र औषधी व्यवस्थापन

क. विपद् पश्चातको सम्भावित परिस्थिति

- उद्धार कार्य एकै पटक सम्भव नहुँदा लास तथा अन्य मृत शरीरहरूबाट प्रकोप फैलन सक्ने ।
- धेरै मानिसहरू तथा घरपालुवा पशुपक्षिहरू घाईते अवस्थामा हुन सक्ने ।
- झाडा पखाला, हैजा, टाईफाइड, औलो, डेंगु, आँखापाक्ने समस्या, स्वासप्रश्वास समस्या, कालाज्वर, जापानिज इन्सेफलाईटिस, दादुरा, भाइरल ईन्फ्लून्जा, हेपाटाइटिस आदि रोगहरू पहिरो, बाढी तथा अन्य प्रकोपको कारणले फैलन सक्छ ।
- कुपोषणको अवस्था देखिन सक्छ ।

ख. गर्नुपर्ने प्रतिकार्य योजना

पोषण, उपचार र औषधी व्यवस्थापन सम्बन्धी प्रतिकार्य योजना

क्र.सं.	कृयाकलाप
१	विपद् भएको स्थानमा औषधि उपलब्धता सुनिश्चित गर्ने ।
२	गाँउपालिकामा आपतकालीन चिकित्साकर्मीहरूको टोलीलाई तयारी अवस्थामा राख्ने ।
३	गाँउपालिकामा रोगव्याधि प्रकोप जोखिम मूल्यांकन गर्ने तथा रोकथामका उपायहरू पहिचान गरी योजना बनाई कार्यान्वयन गर्ने ।
४	संभावित रोगको महामारी रोकथाम गर्न रोगको प्रकार र अवस्था हेरी न्यूनिकरण तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्ने ।

५	उपचार गर्ने स्थान र स्वास्थ्यकर्मी, स्वास्थ्य संस्थाको बारेमा समुदायमा जानकारी गराउने ।
६	प्रकोपको सम्भावित स्थानहरूमा प्राथमिक उपचारका सामग्री पूर्वतयारी अवस्थामा राख्ने ।
७	उपचार गर्ने स्थान र स्वास्थ्यकर्मी, स्वास्थ्य संस्थाको बारेमा समुदायमा जानकारी गराउने ।
८	औषधिको स्टक व्यवस्थापन र सम्भावित विपद्को स्थानमा औषधि तयारी अवस्थामा राख्ने ।
९	औषधिको स्टक व्यवस्थापन र सम्भावित विपद्को स्थानमा औषधि तयारी अवस्थामा राख्ने ।
१०	सम्भावित जोखिमको रोग सम्बन्धी जानकारी तथा बचावटका उपायबारे जनचेतना मूलक कार्यक्रमबाट जानकारी दिने ।
११	खानेपानी तथा सरसफाईको उचित प्रबन्ध गर्ने ।
१२	एम्बुलेन्स लगायत रक्तसञ्चार केन्द्रलाई तयारी अवस्थामा राख्ने
१३	सन्देशमुलक शैक्षिक सामग्री उत्पादन तथा वितरण र सम्प्रेषण गर्ने ।
१४	सरुवा रोग फैलन नदिन तयारी अवस्थामा रहने तथा सतर्कता अपनाउने ।
१५	अत्यावश्यक औषधी तथा औषधीजन्य सामग्रीहरूको बफर स्टक राख्ने ।
१६	रक्तसंचार सेवा केन्द्रको अनुगमन तथा रगत भण्डारणको व्यवस्था मिलाउने ।
१७	विपद् व्यवस्थापन समितिले सुम्पेका स्वास्थ्य सम्बन्धी अन्य जिम्मेवारीहरू पुरा गर्ने ।

४.६.५ संरक्षण व्यवस्थापन

क. विपद् पश्चातको सम्भावित परिस्थिति

- महिला तथा बालबालिका, अशक्त अपाङ्ग गर्भवती सुत्केरी दुर्व्यवहारमा परेको हुन सक्छ ।
- आमा बाबु बेपत्ता वा मृत्यु भएका, अशक्त अवस्थामा भएका परिवारका बालबालिकाहरू बिचल्लीमा परेका हुन सक्ने
- वृद्धवृद्धाहरू, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू वेवारिसे अवस्थामा भेटिन्छन् ।
- मानव अङ्गभङ्ग भएको अवस्था हुनसक्दछ ।
- बालबालिकाहरू अभिभावक विहिन बन्ने अवस्था सृजना भएको हुन सक्नेछ ।
- हत्या, चोरी, डकैती, अपहरणका घटनाहरू हुन सक्छन् ।

- महिला तथा बालबालिका, वृद्धवृद्धाहरूमा मनोसामाजिक असर परेको हुन सक्दछ ।

ख. गर्नुपर्ने प्रतिकार्य योजना

संरक्षण व्यवस्थापनको लागि प्रतिकार्य योजना

क्र.स	क्रियायाकलाप
१	संरक्षण क्षेत्रका लागि आवश्यक तथ्यांक संकलन गरी विपद् व्यवस्थापन समितिलाई जानकारी दिने ।
२	अशक्त, अपाङ्ग, बिरामी, महिला, बालबालिका, गर्भवती, सुत्केरी, जेष्ठ नागरिकहरूको संरक्षणको प्रबन्ध गर्ने ।
३	वपच्चा परेकाहरूलाई सुरक्षित स्थानमा लैजाने ।
४	आश्रय स्थलको सुरक्षा तथा शान्ति सुव्यवस्था सम्बन्धमा सुरक्षा निकायहरूसँग समन्वय गर्ने ।
५	विपद्बाट उत्पन्न परिस्थितिबाट पर्न जाने मनोसामाजिक असरलाई कम गर्नका लागि मनोसामाजिक परामर्श दिने ।
६	महिला बालबालिका तथा वृद्धवृद्धालाई उनिहरूको शारीरिक मानसिक अवस्थामा ध्यान दिई सुरक्षा तथा उपयुक्त आश्रयको व्यवस्था गर्ने ।
७	महिला प्रहरी सहित सामाजिक संघसंस्था र स्वयंसेवक संरक्षण टोली परिचालन गर्ने ।
८	आश्रयस्थलमा खानेपानी, सरसफाई, औषधि तथा उपचार व्यवस्थापन जस्ता सवालमा अन्य विषयगत क्षेत्रहरूसँग समन्वय गर्ने ।
९	स्थानीय महिला समूह, बाल क्लबहरूको परिचालन गर्ने ।
१०	सुत्केरी र गर्भवती महिलाहरूको पहिचान गर्ने र विशेष सुरक्षित स्थानमा राख्ने ।
११	अभिभावक गुमाएका वा जोखिममा परेका बालबालिकाहरूको खोजी गरी उचित संरक्षण दिने ।
१२	लैङ्गिक तथा यौनजन्य हिंसा रोक्ने कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
१३	अङ्गभङ्ग भएका व्यक्तिहरूलाई सहायता सामाग्री प्रदान गर्नको लागि सम्बन्धित निकायसँग पहल गर्ने ।

१४	राहत कार्यमा संलग्न संघ संस्थाहरूको सूची तयार पारी समन्वय गर्ने ।
१५	प्रभावीतहरूलाई पुनःस्थापना गर्न सहयोग गर्ने ।
१६	Children Kit स्थानीयस्तरबाट नै वितरणको व्यवस्था मिलाउन
१७	मनसुनबाट प्रभावित हुन सक्ने महिला बालबालिका, जेष्ठ नागरीक तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको संरक्षणमा जोड दिने ।
१८	परिवारबाट बिछोडिएका, अभिभावक गुमाउन सक्ने बालबालिकाका लागि तत्काल राहत तथा बन्दोबस्ती उपलब्ध गराउन सक्ने गरी रकमको व्यवस्था गर्ने ।

४.६.६ खानेपानी तथा सरसफाई व्यवस्थापन

क. विपद् पश्चातको सम्भावित परिस्थिति

- पानीको मुहान नै सुख्ने तथा बगाएर लगेको हुन सक्छ ।
- मेन लाइनको पाईप लाइन क्षति तथा नष्ट हुन्छ ।
- पानी ट्याङ्की क्षति हुन सक्ने ।
- स्थानीय समुदायमा भएको वितरण पाईप लाईन टुटफुट तथा बगाएको हुन हुन्छ ।
- सार्वजनिक र व्यक्तिगत धारा तथा चर्पिहरू भत्केको हुन हुन्छ ।
- बाढी को धमिलो पानी मुहानमा मिसीई खानेपानी प्रदुषण हुन सक्ने ।
- इनार, ट्यूबवेल, डिपवेल, टान्सफर्मर, विद्युत लाईन क्षति हुन सक्छ ।
- खुल्ला दिसाको कारणले पानीजन्य रोगहरूको महामारी फैलन सक्छ ।
- भवनहरू क्षति भएको हुन सक्ने ।

ख. गर्नुपर्ने प्रतिकार्य योजना

खानेपानी तथा सरसफाई व्यवस्थापन सम्बन्धी प्रतिकार्य योजना

क्र.सं.	कृयाकलाप
१	गाँउपालिकामा उपलब्ध श्रोतसाधनको विवरण अध्यावधिक गर्ने ।
२	चिङ्ग पाउडर, पियूष, वाटर गार्ड, अक्वा ट्याव, क्लोरिन, पोटास आदी जस्ता पानी शुद्धिकरण गर्ने विधिको प्रयोग गर्न सहजिकरण गर्ने ।

३	विभिन्न निकायहरूसँग समन्वय गरि खानेपानीका लागि तत्काल वैकल्पिक व्यवस्था गर्न प्राविधिक सहयोग गर्ने ।
४	अस्थाई शौचालय निर्माण तथा व्यवस्थापनका लागि सम्वन्धित सवैलाई प्रोत्साहित गर्ने ।
५	पानीजन्य सरुवा रोग तथा व्यतिमगत र सामुदायिक सरसफाई बारे सचेतना अभिवृद्धि गर्ने ।
६	तत्काल मर्मत गरि पानी संचालन गर्न सकिने आयोजनाहरूमा पानी संचालन गर्न आवश्यक सामग्री सहित प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउने ।
७	शुद्ध खानेपानी तथा सरसफाई सम्बन्धी चेतनामूलक पम्पलेट, पोष्टरहरू संकलन तथा तयार गरि राख्ने ।
८	बाह्य सहयोगको आवश्यकता भएमा सो जुटाउन विपद् व्यवस्थापन समितिले पहल गर्ने ।
९	खानेपानीको धारा तथा पाइप लाईन बिग्रेको, नष्ट भएको पहिचान गर्ने ।
१०	गाँउपालिकामा विपद् जोखिम क्षेत्रको पहिचान गर्ने ।
११	खानेपानी स्थायीरूपले सञ्चालन गर्न आवश्यक सरसामान तथा स्रोतको आँकलन गर्ने ।
१२	विपद्को समयमा सुरक्षित खानेपानीका लागि आवश्यक व्यवस्थापन गर्ने ।
१३	आपत्कालीन अवस्थामा अस्थायी शौचालय निर्माणका लागि प्राविधिक सहयोग गर्ने ।
१४	वैकल्पिक खानेपानीको श्रोतको पहिचान गर्ने ।
१५	अस्पताल, विद्यालय, सुरक्षा निकाय तथा मानविय आवास क्षेत्रमा ध्वञ्ज् प्क्षत् व्यवस्था गर्ने ।
१६	मनसुनको समयमा हुनसक्ने सम्भावित क्षति तथा प्रकोपका बारेमा सामुदायिक सञ्चार माध्यमबाट प्रचार प्रसारको व्यवस्था मिलाउने ।
१७	अत्यावश्यक अवस्थामा खानेपानीका लागि टैंकर व्यवस्था गर्ने ।
१८	ठोस फोहोर व्यवस्थापनका लागि स्थान छनौट तथा फोहोर राख्ने भाँडाको व्यवस्थापन गर्ने ।

४.६.७ शव व्यवस्थापन

क. विपद् पश्चातको सम्भावित परिस्थिति

- विपद्को समयमा मृतक, घाईते र हराईएका मानिसहरु हुनेछन् ।
- यत्रतत्र शव तथा डेभ्रिज हरु रहन सक्ने ।
- पहिचान हुन नसकेका शवहरु रहन सक्ने ।
- शवलाई पहिचान गरे पछि उद्धार गर्नका लागि श्रोत साधनहरुको उपलब्धतामा कमी हुन सक्ने ।
- उद्धार कर्मीहरुलाई सक्रमण हुन सक्ने ।

ख. गर्नुपर्ने प्रतिकार्य योजना

शव व्यवस्थापन प्रतिकार्य योजना

क्र.स	कृयाकलाप
१	शवको शिघ्र खोजी गर्ने तथा संकलन र व्यवस्थापन गर्ने ।
२	शवको भण्डारण र संरक्षण सम्वन्धि कार्यहरु गर्ने ।
३	शवको पहिचान, सनाखत, अन्तिम व्यवस्थापनको कार्य गर्ने ।
४	शवका नातेदार, सम्वन्धीत निकायहरुलाई सूचना गर्ने तथा सञ्चार व्यवस्थापन सम्वन्धी कार्य गर्ने ।
५	पिडीत परिवारलाई आर्थिक तथा राहत र अन्य सहयोग गर्ने ।
६	शव वाहनको प्रबन्ध गर्ने ।

४.६.८ आपत्कालिन शिक्षा

क. विपद् पश्चातको सम्भावित परिस्थिति

- विद्यार्थीको किताब तथा शैक्षिक सामग्री आपत्कालिन अवस्थामा हराउनु वा नष्ट हुने ।
- मनोसामाजिक असर पर्न गई विद्यार्थीलाई मनोसामाजिक परामर्श गर्नुपर्ने ।
- विद्यालयमा फर्निचर, पठनपाठन सामग्री, अभिलेख सामग्री, प्रयोगशाला सामग्री आशिक वा पूर्ण रूपमा क्षति हुन सक्ने ।
- शिक्षक तथा विद्यार्थीहरुको ज्यान जोखिममा पर्न सक्ने ।

- विद्यालयमा खानेपानीका लागि प्रयोग गरीने धारा, ट्यांकी, कुवा, शौचालयहरू क्षति हुन सक्ने ।
- विद्यालय जाने सडक अवरुद्ध हुन सक्ने ।
- विद्यार्थी तथा शिक्षकहरू सरुवा रोग, झाडापखाला, ज्वरो आदिबाट प्रभावित हुन सक्ने ।
- प्रभावित क्षेत्रका समुदायहरूले संरक्षणको रूपमा विद्यालयको प्रयोग गर्न सक्नेछन् ।

ख. गर्नुपर्ने प्रतिकार्य योजना

आपत्कालिन शिक्षा सम्बन्धी प्रतिकार्य योजना

क्र.सं	कृयाकलाप
१	पुर्व तयारीकोरूपमा बैठक तथा छलफल र जोखिमयुक्त विद्यालयको सूचना संकलन ।
२	क्षति हुन सक्ने शिक्षा सम्बन्धी भवनहरूको पुनर्निर्माणका लागि श्रोतको खोजी गर्ने ।
३	क्षतिग्रस्त विद्यालयका विद्यार्थीहरूलाई पठनपाठनका लागि अस्थाईरूपमा कक्षा संचालन गराउने ।
४	बाह्य सहयोग आवश्यक भएमा सो जुटाउन सम्बन्धित निकाय तथा अन्य उपसमितिहरूलाई जानकारी गराउने र आवश्यक समन्वय गर्ने ।
५	विद्यालय राहत वितरण कार्यदल गठन गरि परिचालन गर्ने ।
६	शिक्षा राहत सामग्रीहरूको प्रबन्ध गरी वितरण गर्ने ।
७	शिक्षक, जुनियर रेडक्रस, बाल क्लब र स्काउटको तालिम पाएका विद्यार्थीहरूलाई स्वयंसेवकको रूपमा परिचालन गर्ने ।
८	प्रभावित विद्यालयको स्थलगत अवलोकन गर्ने ।
९	सहयोगी सघंसस्था तथा निकायहरूको समन्वय बैठक राखी सहयोग आव्हान गर्ने ।
१०	क्षति भएका विद्यालयहरूको विवरण संकलन गरि आवश्यक निर्माण, मर्मत तथा वातावरणिय सुधारका कार्य गर्ने ।
११	प्रकोपमा परेको विद्यालय तथा बालबालिकाको अवस्था विश्लेषण गर्ने ।

४.६.१ फोहोरमैला व्यवस्थापन

क. विपद् पश्चातको सम्भावित परिस्थिति

- प्रकोप पश्चात ढल तथा निकास प्रणाली अवरुद्ध भई यत्रतत्र फोहोर हुन सक्ने ।
- फोहोरबाट सिर्जित हुने संक्रमण फैलन सक्ने ।
- उद्धार कार्यमा कठिनाई हुन सक्ने ।
- दुर्गन्ध र प्रदुषण विकराल हुन सक्ने ।
- फोहोर व्यवस्थापन गर्ने स्थलको अभाव हुन सक्ने ।
- सडक अवरुद्ध हुँदा फोहर संकलन तथा ढुवानी प्रभावित हुन सक्ने ।

ख. गर्नुपर्ने प्रतिकार्य योजना

फोहोरमैला व्यवस्थापनको लागि प्रतिकार्य योजना

क्र.स	कृयाकलाप
१	विपद् अवस्थामा प्रयोग गर्ने फोहोरमैला व्यवस्थापन सामाग्रीहरूको प्रबन्ध गर्ने ।
२	फोहोरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी जनचेतना फैलाउन कार्यक्रम संचालन गन ।
३	बाह्य सहयोग आवश्यक भएमा सो जुटाउन सम्बन्धित निकाय तथा अन्य विषयगत क्षेत्रहरूलाई जानकारी गराउने र आवश्यक समन्वय गर्ने ।
४	प्रकोप पश्चात उत्पन्न फोहोरको परिमाण र प्रकृतिको पहिचान गर्ने ।
५	गाँउपालिकाका विपद् व्यवस्थापन समितिले सुम्पेका फोहोरमैला व्यवस्था सम्बन्धी अन्य जिम्मेवारीहरूको कार्य पुरा गर्ने ।
६	फोहोर व्यवस्थापन गर्ने संयन्त्र तथा फोहोर व्यवस्थापन गर्ने स्थलको नित्र्योल गरि सोको व्यवस्थापन गर्ने ।

४.७ कार्य विभाजन

सि.नं.	क्रियाकलाप	कसले
१	खोज तथा उद्धार कार्य	गाँउपालिकाका विपद् उद्धार टोली, नेपाल प्रहरी, सशस्त्र प्रहरी, नेपाली सेना, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, स्वयंसेवक टोली ।

२	राहत वितरण	गाँउपालिकाका विपद् व्यवस्थापन समिति, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, अन्य माथिल्ला निकाय ।
३	राहत सामग्री भण्डारण	गाँउपालिकाका, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, सुरक्षा निकाय ।
४	स्वास्थ्यकर्मी, औषधी तथा एम्बुलेन्स र बारुण यन्त्र	गाँउपालिकाका, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, सुरक्षा निकाय ।
५	सडक यातायात संचालन तथा सुधार	गाँउपालिकाका तथा अन्य माथिल्ला निकाय ।
६	भु-क्षय सम्बन्धी	गाँउपालिकाका तथा भु-संरक्षण कार्यालय, जनताको तटबन्ध, जलउत्पन्न नियन्त्रण सब.डि.कार्यालय आदि ।
७	विपद् सम्बन्धी सूचना तथा जनचेतना	गाँउपालिकाका, स्थानीय संचार माध्यमहरू ।
८	विपद् सिमुलेसन	नेपाली सेना, नेपाल प्रहरी, सशस्त्र प्रहरी, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, स्थानीय स्वयंसेवक टोली ।
९	शान्ति सुरक्षा	नेपाल प्रहरी, सशस्त्र प्रहरी वल ।
१०	पुर्नस्थापना तथा पुननिर्माण	गाँउपालिकाका तथा अन्य माथिल्ला निकाय ।

४.८ SWOT विश्लेषण

कुनैपनि योजना वा गुरुयोजना निर्माण गर्दा सम्बन्धित स्थानको सबल पक्षहरू, दुर्बल पक्षहरू, सम्भावना तथा श्रेटहरूको अध्ययनमा विश्लेषण गर्ने वैज्ञानिक प्रविधिलाई SWOT (Strength, Weakness, Opportunities and Threat) विश्लेषण भनिन्छ । यस खण्डमा गाँउपालिकाको विपद् व्यवस्थापन तथा प्रतिकार्य योजना निर्माणको बेला वडा स्तर तथा अन्तरक्रियाद्वारा स्थानीय गाउँवासी तथा जनप्रतिनिधिहरूको सहभागितामा प्रत्येक वडाबाट तट, वडाहरूका सबल पक्ष, दुर्बल पक्ष, अवसर र सम्भावना तथा चुनौती र जोखिमहरूका बारेमा सूचना संकलन गरी त्यसलाई समयमा व्यवस्थित ढंगले निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ। यस कार्यबाट गाँउपालिकाका वस्तुगत आवश्यकताहरूलाई सजिलैसँग र अवस्थाको आकलन गर्न सहज हुन्छ।

सबल पक्षहरू

- खोला/नाला, पोखरी, मानव बस्ती नजिक भू-स्खलन भएका केही ठाँउमा तटबन्ध लगाएको।

- पिउने पानिबाट हालसम्म कुनै प्रभाव नदेखिएको।
- बेला बेलामा सरसफाइ सम्बन्धी तालिमको व्यवस्था भएको।
- सहर/बजार जस्तो वातावरण प्रदूषण नभएको।
- विपद् व्यवस्थापन कोष स्थापना गर्ने निर्णय गरिएको।
- प्राकृतिक स्रोतको संरक्षण गर्नको लागि सरकारी कार्यालयहरूसँग सहकार्य गरी काम गरिएको।
- नदी आसपास क्षेत्रबाट बालुवा, गिटी, ढुंगा उत्पादन गर्दा IEE प्रक्रिया/सम्भाव्यता अध्ययन गर्नुपर्ने प्रयास गरिएको।

दुर्बल पक्षहरू

- धान, मकै, तोरीमा किरा लाग्ने समस्या
- मिचाहा झारहरू बढेको छे, पाती लोव हुन लाग्नु
- पानी कम पर्छ, हिउदमा पानी पर्न छाड्यो
- जलवायु परिवर्तनले अति वृष्टि, अनावृष्टि, तापक्रम वृद्धि, मौसम परिवर्तन आदिका कारण वार्षिक खेतीपाती क्यालेन्डर (पात्रो) परिवर्तन हुन थालेको।
- बालीनाली उत्पादनमा नकारात्मक प्रभाव देखिएको
- बाढी, पहिरो तथा कटानको समस्या भएको (विशेषगरी, भिरालो क्षेत्र, नदी किनारहरूतर्फ)
- भूकम्पीय उच्च जोखिम रहेको।
- वर्षेनी वर्षात्को समयमा नदी कटान तथा ढुबानको समस्या हुने गरेको।

सम्भावना र अवसरहरू

- भौगोलिक तथा ग्रामिणसेवाग्राहीलाई वैज्ञानिक आधारमा अध्ययन र विश्लेषण गरी जोखिमहरू, जोखिममापन एवं नियन्त्रण गर्ने उपायहरू सहितको रणनीति बनाई विपद् न्यूनीकरण तथा प्रतिकार्य गर्न सकिने, साथै दिगो जोखिम न्यूनीकरण गर्न सकिने।
- पानीको गुणस्तर मापन गरी खुल्ला पानी स्रोत र पानी उद्योग स्थापना गर्न सकिने।
- जोखिम न्यूनीकरण गरी पोखरी, नाला, नदी स्रोत एवं वस्तीको जानकारी।
- बाढी, नाला, नर्सरी, झरना, खोला, नाला, डढेलो, आगलागी, भू-स्खलन, खडेरी, चट्याङ्ग, सरसफाइ, स्वच्छताका असरहरू, गन्ध गन्ध, जैविक खतरा, ग्याँस गन्धबाट सिर्जित रोगको निदान, निवारण, जनचेतना लगायत समस्या एवं समाधान गर्ने।
- जोखिम न्यूनीकरण कार्यमा सहयोग गर्ने निकायहरू (गैर सरकारी)।
- सरकारी अनुदान कार्यक्रमलाई जोखिम न्यूनीकरण, प्रतिकार्य, पुनःस्थापना गर्न उपयोगी कार्य गर्न सकिने।

- विपद् न्यूनीकरण कार्य योजनाअनुसार जोखिम न्यूनीकरण नीति कार्यान्वयन गर्न सकिने।
- विपद् न्यूनीकरण सम्बन्धी नीति तथा ऐन अनुसार कार्य योजना निर्माण कार्यान्वयन गर्न सकिने।
- विपद् न्यूनीकरण तथा प्रतिकार्य सम्बन्धी कार्यका लागि सरकारी निकाय (सहयोग)।
- जनतालाई राहत तथा विपद्पश्चात् जनस्वास्थ्य संरक्षण कार्य तथा विपद्पश्चात् जीविकोपार्जन कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सकिने।

चुनौती तथा जोखिमहरू

- प्राकृतिक विपद् (जस्तै: भूकम्प, बाढी, पहिरो आदि) को समयमै पूर्वानुमान तथा प्रभावकारी प्रतिक्रिया दिन नसक्ने जोखिम।
- स्रोत साधन, तालिमप्राप्त जनशक्ति र पूर्वतयारीको अभावले गर्दा विपद् व्यवस्थापनमा कठिनाई उत्पन्न हुने सम्भावना।
- स्थानीय समुदायमा विपद् सम्बन्धी चेतना र सहभागिताको कमीले राहत तथा उद्धार कार्यमा ढिलाइ र समन्वयको अभाव हुने चुनौती।

खण्ड ५: विपद् जोखिम न्यूनिकरण तथा व्यवस्थापनका लागि आवश्यक अन्य विषयहरू

५.१ विपद् न्यूनिकरण तथा व्यवस्थापन कोष

कुनै पनि कार्य सञ्चालन लागि रकमको आवश्यकता पर्दछ । विपद्का सबै चरणका कार्यहरू सञ्चालन गर्नका लागि बजेट नभई हुदैन । विपद् व्यवस्थापनको लागि आवश्यक पर्ने श्रोत, साधन, सीप आदिको व्यवस्था मिलाउनको लागि ठुलो मात्रामा धनराशीको जरूरत पर्दछ । एक्कासी आईपर्ने विपद्का लागि रकम तथा श्रोत साधनको जोहो क्रमिक रूपमा समयमै गर्नुपर्दछ, अन्यथा आपदविपद्को समयमा पैसाको अभावमा थप क्षति व्यहोर्नु पर्ने हुन सक्छ । विपद् पश्चात एक्कासी आईपर्ने समस्या समाधानका लागि पहिला नै निश्चित रकमको व्यवस्था गरेमा परेको वेला छिटो छरितो ढंगबाट राहत तथा उद्धार कार्य प्रभावकारी ढंगबाट सम्पादन गर्न सकिन्छ । अन्यथा परेको वेला पीडितले सरकारबाट पाउनुपर्ने न्यूनतम सुविधा पाउनबाट बञ्चित हुनुपर्दछ । जुन एउटा लोककल्याणकारी राज्यका लागि उचित होइन । विशेष गरेर विपद् पश्चातको राहत वितरण, उपचार र पुर्नस्थापनाका लागि रकमको तत्काल आवश्यकता पर्दछ । यदि यसका लागि पुर्वतयारी स्वरूप कोषको व्यवस्था गरियो भने परेको वेला पिडितको घाउमा केहि मात्रामा भए पनि मलहम लगाउन सकिन्छ ।

जसरी केन्द्र सरकारले प्रधानमन्त्री राहत कोष लगायत अन्य कोषको व्यवस्था गरेको हुन्छ त्यसरी नै स्थानीय सरकारले पनि आफ्ने गाँउपालिकाका बासिन्दालाई सहयोग गर्नका लागि कोषको व्यवस्था गर्नु अपरिहार्य छ । गाँउपालिकाले आफ्नो आयश्रोत तथा अन्य बाह्य सहयोगबाट विपद् न्यूनिकरण तथा व्यवस्थापन कोषको निर्माण गर्नुपर्दछ । कोषको आयश्रोत, यसको संचिती र यसको प्रयोगका लागि एउटा निश्चित कार्यविधि बनाएर यसको प्रभावकारी एवं पारदर्शी प्रयोग गर्नुपर्दछ । विपद्बाट मृत्यु भएका, अंगभंग भएका, सम्पति क्षति भएका आदिलाई निश्चित रकम तोकेर प्रदान गर्न सकिन्छ । यस कोषको मुल ध्यये विपद् पश्चातको राहतको लागि भएता पनि यस कोषलाई विपद् न्यूनिकरण, पुर्वतयारी, प्रतिकार्यका तथा पुर्नस्थापनाका लागि प्राथमिकताका आधारमा सदुपयोग गर्नुपर्दछ । कोषको सञ्चालन, लेखा परिक्षण, अभिलेखिकरण तथा अन्य सर्तहरू गाँउपालिका विपद् व्यवस्थापन कोष सञ्चालन कार्यविधि २०७५ अनुसार गर्नुपर्दछ ।

कोषको आम्दानीका श्रोत निम्नानुसार हुनेछः

- गाँउपालिकाको वार्षिक वजेट मार्फत विपद् व्यवस्थापन कोषमा जम्मा हुने स्वीकृत रकम
- विपद् व्यवस्थापन कार्यका लागि कोषमा जम्मा हुनेगरी अन्य स्थानीय तहबाट प्राप्त रकम
- विपद् व्यवस्थापन कार्यका लागि कोषमा जम्मा हुने गरी प्रदेश, जिल्ला तथा नेपाल सरकारबाट प्राप्त रकम
- नगरसभाबाट स्वीकृत आर्थिक ऐनमा व्यवस्था गरिए बमोजिम विपद् व्यवस्थापन कोषमा जम्मा हुनेगरी प्राप्त हुने शुल्क तथा दस्तुर रकम
- नगरसभा सदस्य, नगरकार्यपालिका सदस्य तथा गाँउपालिकाका कर्मचारिहरूको स्वेच्छिक निर्णयबाट प्राप्त हुने रकम

- सरकारी तथा गैरसरकारी संघसंस्थाहरू र त्यसमा कार्यरत कर्मचारीहरू, उद्योगी, व्यवसायी, पेशाकर्मी, राजनीतिक दल, नागरिक समाज, धार्मिक तथा परोपकारी संघसंस्था र आम सर्वसाधारणबाट स्वेच्छिक रूपमा प्राप्त हुने रकम
- गैर आवासीय नेपाली, वैदेशिक सरकार तथा संघसंस्थाको तर्फबाट प्रचलित कानूनको अधीनमा रही प्राप्त हुने रकम
- कोषको खाता सञ्चालनमा रहेको वित्तिय संस्थाले त्यस्तो कोषमा रहेको रकममा उपलब्ध गराएको व्याज आय
- प्रचलित कानूनको अधीनमा रही कोषमा जम्मा हुने गरी अन्य कुनै श्रोतबाट प्राप्त रकम ।

कोषमा जम्मा भएको रकम तथा सामाग्री देहाय बमोजिमको कार्यमा खर्च गरिनेछः

- विपद्बाट प्रभावित भएको वा हुन सक्ने व्यक्ति वा समुदायको तत्काल खोजी, उद्धार तथा सम्पतिको संरक्षण गर्न ।
- विपद् प्रभावितको तत्कालीन राहतका लागि आवश्यक पर्ने खाद्यान्न, खानेपानी, लत्ता कपडा, औषधी, सरसफाई तथा शैक्षिक सामाग्री जस्ता वस्तुहरू खरिद गरी उपलब्ध गराउन तथा तत् सम्बन्धी अन्य आवश्यक कार्य गर्न ।
- विपद्को कारण स्थायी बसोवास स्थल गुमाएका व्यक्तिहरूका लागि अस्थायी शिविर वा आश्रयस्थल बनाउन तथा पुनस्थापना गर्न
- विपद्को कारणबाट घाईते वा बिरामी भएका व्यक्तिको औषधोपचार गर्न ।
- विपद् प्रभावितलाई मनोवैज्ञानिक उपचार तथा मनोविमर्श प्रदान गर्न ।
- विपद्को कारणबाट मृत्यु भएका व्यक्तिको काजक्रिया वा सदगतका लागि निजको परिवारलाई तोकिए वमोजिमको सहायता उपलब्ध गराउन ।
- विपद्को कारण सम्पतिको क्षति हुने व्यक्तिलाई तोकिए बमोजिमको राहत उपलब्ध गराउन ।
- खोज, उद्धार तथा प्राथमिक उपचारका लागि स्वयम सेवक तथा विशेषज्ञको परिचालन र सामाग्री खरिद तथा भण्डारण गर्न ।
- विपद्को कारणबाट भएको फोहरमैला तथा प्रदुषणको विसर्जन गर्न ।
- विपद् पुर्व सूचना प्रणाली स्थापना सम्बन्धी उपकरण खरिद, प्रणाली विकास र सोको सञ्चालन गर्न ।
- खोज, उद्धार र राहतको लागि तत्काल सञ्चार तथा यातायात सुचारु गर्न ।स्थनीय स्तरमा रहेका विपद् व्यवस्थापन स्वयम सेवकहरूको क्षमता विकास तथा परिचालन सम्बन्धी कार्य गर्न ।
- जोखिमयुक्त स्थानको पहिचान तथा उक्त स्थानको धनजनको स्थानान्तरण गर्न ।

- विपद् पछिको पुननिर्माण गर्न ।
- विपद् पुर्वतयारी, विपद् प्रतिकार्य, विपद् पछिको पुनर्लाभ, विपद् जोखिम न्युनिकरण जस्ता विपद् व्यवस्थानका कार्य गर्न ।
- समितिले तोके बमोजिमको विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी अन्य काम गर्न ।
- विपद् पश्चात विपद्बाट भएको क्षतिको लेखाजोखा र विपद् पश्चातको आवश्यकताको पहिचान गर्न ।

५.२ विपद् व्यवस्थापन समिति

गाँउपालिकामा हुनसक्ने विपद् बाट जनधनको क्षतिलाई कम गर्नका लागि विविध प्रकारका गतिविधिहरू सञ्चालन गर्नुपर्दछ । यी विविध गतिविधिलाई व्यवस्थित रूपमा सञ्चालन गर्नको लागि निश्चित व्यक्तिहरूलाई जिम्मेवारी दिईयो भने त्यसबाट आशातित परिणाम हासिल गर्न सकिन्छ । त्यसरी स्थानीय व्यक्तिको समुह अर्थात समिति निर्माण गरियो भने जनसहभागिता बढाउन सकिन्छ र त्यसमा स्थानीय श्रोत साधन र सीपको प्रयोग तथा सबै कार्य एवं योजना प्रति जनताको अपनत्व पनि स्थापित हुन्छ । त्यस्तै त्यो समितिलाई जवाफदेहितापूर्ण तरिकाले निर्दिष्ट काममा लगाउन सकिन्छ ।

विपद् व्यवस्थापन समितिलाई तीन तहमा गठन गर्न सकिन्छ । गाँउपालिका, वडा र समुदाय स्तरमा विपद् व्यवस्थापन समिति निर्माण गरी त्यो समिति मार्फत विपद् न्युनिकरण तथा व्यवस्थापनका लागि गरिने रोकथाम, न्युनीकरण, पुर्वतयारी, प्रतिकार्य र पुनस्थापनाका कार्यहरू योजनावद्ध ढंगबाट अगाडि बढाउन सकिन्छ । आफ्नो समुदाय, वडा तथा गाँउपालिकामा हुने विपद् व्यवस्थापनलाई यो समिति मार्फत सम्पन्न गरीनु पर्दछ । समुदाय, वडा र गाँउपालिकाको क्षमता अनुसार उनीहरूले उद्धार सामाग्री, तालिम, उद्धार टोली, स्वयंसेवक आदिको व्यवस्था मिलाउनुका साथै पुर्व सूचना र जनसचेतनाका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नुपर्दछ ।

गाँउपालिका विपद् व्यवस्थापन समितिले जिल्ला, प्रदेश तथा केन्द्रका विपद् व्यवस्थापन समितिहरूसंग समन्वय गरी कार्य गर्नुपर्दछ । यसले NEOC तथा DEOC संग पनि निरन्तर समन्वय गरी सुचनाको आदान प्रदान गरी परेको वेला छिटो, व्यवस्थीत तथा प्रभावकारी सहयोगको ग्यारेन्टी गर्नुपर्दछ ।

गाँउपालिका विपद् व्यवस्थापन समितिले गाँउपालिकामा रहेका स्कुल, कलेज, क्लब, आमा समुह तथा अन्य संगठीत संस्थासँग समन्वय गरी विपद् न्युनिकरण तथा उद्धारको कार्य गर्नुपर्दछ । स्थानीय स्तरमा जनचेतना फैलाउने, तालिम सञ्चालन गर्ने, उद्धार सामाग्रीको व्यवस्था मिलाउने र विपद्को समयमा जनसहभागिता सहित उद्धार तथा पुर्नस्थापना कार्यमा लाग्नुपर्दछ ।

विद्यालय तथा कलेजहरूमा विपद् सम्बन्धी जानकारीमुलक कक्षा सञ्चालन गर्ने, विपद्को समयमा गर्नुपर्ने कार्य सम्बन्धी अभ्यास गर्ने कार्यलाई पनि निरन्तर रूपमा सञ्चालन गर्नुपर्दछ । बढि भन्दा बढि जनतालाई विपद्का सम्बन्धमा सजग, सचेत र सक्षम बनाउन प्रयत्न गर्नुपर्दछ ।

गाउँमा अझैपनि हरेक घरमा शौचालयको व्यवस्था हुन सकेको छैन । त्यसले गर्दा रोग तथा महामारी फैलन सक्ने खतरा जहिले पनि विद्यमान छ । तसर्थ सबै तहका समितिले खुला दिशा गर्ने कार्यलाई निरुत्साहित गर्नुपर्दछ ।

जथाभावी पानी पिउनाले पनि रोगलाई निम्त्याउने भएकोले शुद्ध पानीको व्यवस्था गर्ने कुरालाई प्राथमिकता दिनुपर्दछ ।

कुनैपनि विकास निर्माणको कार्य गर्दा वातावरणीय मुल्याङ्कन गरेर मात्र गर्नुपर्दछ । प्राकृतिक तथा जैविक संरक्षणमा विशेष ध्यान दिनुपर्दछ । वृक्षारोपण, पानीको मुहान तथा पोखरी संरक्षण र जमिनको बनावट हेरी त्यसको यथोचित प्रयोग गर्ने कुरालाई जोड दिनुपर्दछ । बनफडानी, ढुङ्गाबालुवाको जथाभावी उत्खनन् आदिलाई पनि लगाम लगाउनु पर्दछ । विकास निर्माणका कार्य गर्दा विपद् उत्थानशीलतालाई प्रतिकुल हुनेगरी कदापी गर्नु दिनु हुँदैन ।

सवै स्तरका विपद् व्यवस्थापन समितिले उद्धार टोलीको निर्माण, उद्धार तथा राहत सामाग्रीको भण्डारण तथा विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धित क्रियाकलापलाई विशेष महत्वका साथ अगाडि बढाउनु पर्दछ । सम्भव भएसम्म जोखिमयुक्त स्थानमा रहेको बसोवासलाई स्थानान्तरण गरी सुरक्षित स्थानमा राख्नुपर्दछ ।

पुर्व सूचनाले पनि जनधनको क्षतिलाई निकै कम गर्न भुमिका निर्वाह गर्ने भएकोले यसको विकासलाई पनि प्राथमिकता राखी काम गर्नुपर्दछ । माथिल्लो तटीय क्षेत्रमा बस्ने व्यक्तिसँग समन्वय गरी बाढीको पुर्व सूचना प्राप्त गर्न सक्ने व्यवस्था मिलाउन सकिन्छ । विभिन्न सरकारी तथा गैरसरकारी निकायसँग समन्वय गरी पुर्व सूचना प्रणालीको स्थापना गर्न पहल गर्नुपर्दछ ।

आपतकालीन उद्धारको लागि सुरक्षा निकाय, स्वास्थ्यकर्मी तथा हेलिकप्टरको रोस्टर तयार गरी परेको वेला तुरुन्त सहयोग गर्ने कुराको सम्झौता वा ग्यारेन्टी गरिनुपर्दछ । गाँउपालिकास्तरमा विपद् सम्बन्धी समन्वय गर्नका लागि सम्बन्धित विषयमा जानकारी भएको कर्मचारीलाई जिम्मेवारी दिनुपर्दछ । उसले विपद् सम्बन्धी सूचना संकलन, आदानप्रदान तथा सम्प्रेषण आदिको कार्य गर्दछ । साथै उसलाई विपद् न्युनिकरण तथा व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित सवै कुराको बन्दोबस्त गर्ने, समन्वय गर्ने तथा अध्ययन अनुसन्धान गर्ने कार्यमा खटाउन सकिन्छ ।

विभिन्न स्तरको विपद् व्यवस्थापन समिति निम्न सदस्य रहने गरी बनाउन सकिनेछ ।

५.२.१ गाँउपालिका विपद् व्यवस्थापन समिति

गाँउपालिका अध्यक्ष	संयोजक
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	सदस्य
हरेक वडाबाट १ र १ जना वडा सदस्य	सदस्य
गाँउपालिका मा रहेका सुरक्षा निकायका प्रतिनिधि	सदस्य
स्वास्थ्य, ईन्जिनियर, वातावरण आदिसँग सम्बन्धित गाँउपालिका कर्मचारी	सदस्य
विपद्को क्षेत्रमा काम गर्ने गैरसरकारी कार्यालयका प्रतिनिधि	सदस्य

५.२.२ वडा विपद् व्यवस्थापन समिति

वडा अध्यक्ष	संयोजक
एक महिला सहित २ जना वडा सदस्य	सदस्य
वडामा रहेका स्कुलका प्रतिनिधि	सदस्य
वडामा रहेका क्लवका प्रतिनिधि	सदस्य
वडामा रहेका आमा समुहका प्रतिनिधि	सदस्य

५.२.३ समुदाय विपद् व्यवस्थापन समिति

वडा सदस्य	संयोजक
स्थानिय समुदायको प्रतिनिधित्व गर्नसक्ने स्वयंसेवी ४ जना	सदस्य

विपद् व्यवस्थापन समिति बाहेक आपतकालीन अवस्थामा उद्धार कार्य गर्न सक्ने टोलीको पनि विकास गर्नुपर्दछ । सम्भव भएमा हरेक वडामा र त्यो सम्भव नभएमा कम्तीमा गाँउपालिका स्तरका लागि करिब जनाको उद्धार टोली तयार पार्नुपर्दछ । यस टोलीले बाढी, आगलागी, भुकम्पजस्ता ठुला खालका विपत्तिको समयमा पिडितलाई उद्धार गर्नको लागि आवश्यक पर्ने सीप सिकेको हुनुपर्दछ । उनीहरूलाई परेको बेलामा छोटो समयभित्रै जम्मा भई परिचालित हुन सक्ने गरी तालिम प्रदान गर्नुपर्दछ । उनीहरूको साथमा उद्धारका लागि आवश्यक सामग्रीहरूको पनि उपलब्धता पनि हुनुपर्दछ ।

उद्धार टोलीलाई जिल्लास्थित रेडक्रस वा सुरक्षा निकायको समन्वयमा उद्धार सम्बन्धी तालिम प्रदान गर्नुपर्दछ र यस्तो तालिम हरेक वर्ष सञ्चालन गरिनुपर्दछ । उद्धार टोलीलाई खोज तथा उद्धार, प्राथमिक उपचार, लाश व्यवस्थापन, अग्नि नियन्त्रण, पानीजन्य विपद्बाट उद्धार, खोच तथा ईनारमा फसेका व्यक्तिको उद्धार लगायतका तालिमहरू प्रदान गर्नुपर्दछ । तालिम गराउँदा बाढी, आगलागी, भुकम्पका अलावा यहाँ हुनसक्ने सवै खालका विपद्लाई सामना गर्न सक्ने पाठ्यक्रमहरू समावेश गरिनुपर्दछ । उनीहरूलाई उद्धार कार्यमा खटिएको अवधिभरका लागि भत्ताको पनि व्यवस्था गरिनुपर्दछ । उद्धार टोलीलाई सहयोग गर्नको लागि हरेक वडाबाट करिब १० जनाको स्वयंसेवक टोली पनि तयार पार्न सकिन्छ । यस स्वयंसेवक टोलीलाई पनि विपद् सम्बन्धी सामान्य जानकारी एवं तालिम प्रदान गर्नुपर्दछ ।

५.३ विपत्त उद्धारका लागि आवश्यक पर्ने सामग्रीहरू

तालिका नं. विपत्तको समयमा आवश्यक पर्ने सम्भावित बन्दोवस्तिका सामग्रीहरू

क्र.सं	बन्दोबस्तीको सामग्रीको नाम	अ.मुल्य
१	डोजर /एस्काभेटर	१.३ करोड
२	सवारी साधन (टीपर, ट्रक, ट्रयाक्टर (इन्धन सहित)	१ करोड
३	एम्बुलेन्स	३५ लाख
४	बारुण यन्त्र	५० लाख
५	शव बाहन	२५ लाख
६	टेन्ट	५५ हजार
७	स्लिपीड व्याग	२० हजार
८	ब्लाङ्केट	१५ हजार
९	पोर्टेबल ट्वाईलेट	५ हजार
१०	ग्यालेन	१ सय
११	सावुन	२० रुपैया
१२	दन्त मन्जन, ब्रस	१५० रुपैया
१३	जुत्ता, चप्पल	६ सय
१४	कीटनाशक औषधी	२ सय
१५	क्यामेरा	२० हजार
१६	रेडियो	२ हजार
१७	टर्च	५ सय
१८	सिठी	५ रुपैया
१९	सर्च लाईट	१००० रुपैया

२०	थप व्याट्री	५ सय
२१	तारजाली	५ हजार
२२	बोरा	२० रुपैया
२३	बन्चरो	४/५ सय
२४	पिक /साबेल	३ सय
२५	डोरी र क्यारोविना	२ हजार
२६	ट्यूब	५ सय
२७	लाइफ ज्याकेट	२५ सय
२८	प्लाष्टिक ड्रम	८ सय
२९	बास	५ सय
३०	मल्टी प्रपोच टुल	२ हजार
३१	भर्याङ्ग (फोल्डीङ्ग सीढी)	४ हजार
३२	आगलागी नियन्त्रणका लागि आवश्यक पर्ने सामग्री तथा लुगा (Fireproof suit, mask, glove and boot, Fire rescue cooling vest, Fire extinguisher, Air breathing apparatus, Fire blankets)	२० लाख
३३	खोला तथा नदीमा उद्धारको लागि आवश्यक पर्ने सामग्री (Life jacket, Raincoat, Water Rescue Throw Bags, Rope, Water Rescue Drysuits, Personal Flotation Devices, Water Rescue Helmets, Rescue Sleds / Boards / Rafts)	२० लाख
३४	पहाड, खोच तथा ईनार पमसेकालाई उद्धार गर्नको लागि	

	<p>आवश्यक पर्ने सामाग्री</p> <p>(Rope, Oxygen cylinder, Face mask, Gas mask, Hand gloves, Gum boot, Safety shoes, Helmet, Dragon light, emergency light, Rappelling rope, Climbing rope, Descenders, Ascenders, harness, Safety net, Hand tool set, Safety jacket, spad, pickaxe, Mega phone, P.A. system, power tool, manikin, folding shovel, stretcher etc.)</p>	
३५	<p>मेडिकल फस्ट रेस्पान्सका लागि आवश्यक पर्ने सामाग्री ।</p> <p>(First-aid manual, List of emergency phone numbers, Sterile gauze pads of different sizes, Adhesive tape, Adhesive bandages, Elastic bandage, Splint, Antiseptic wipes, Soap, Antibiotic ointment, Antiseptic solution, Acetaminophen and ibuprofen, Tweezers, Sharp scissors, Safety pins, Disposable instant cold packs, Calamine lotion, Alcohol wipes or ethyl alcohol Thermometer, Tooth preservation kit, Plastic non-latex gloves, Flashlight and extra batteries, Blanket, Mouthpiece for giving CPR)</p>	१० लाख
३६	<p>लाश व्यवस्थापनका लागि आवश्यक पर्ने सामाग्रीहरु</p> <p>(एप्रोन, मास्क, ग्लोव, चस्मा, रवर बुट, डोरी, मृत व्यक्तिका सामाग्री राख्ने प्लाष्टीकका झोला, लाश राख्ने प्लाष्टीक व्याग, पीक, सावेल, शव वाहन)</p>	५ लाख
३७	<p>भुकम्प पश्चातको उद्धारका लागि CSSR का सामाग्री</p> <p>(Bolt-cutter, Chainsaws, Chipping hammer, Chisel, Circular saw, Come-along, Crowbar, Reciprocating saw, Rotary hammer, Rotary rescue saw, Hacksaw, Hammer, Pry bar,</p>	५५ लाख

	Hydraulic jack, Saw, Shovels, Sledgehammer, Pliers, Keyhole saw, Screwdriver, Latex gloves, Halogen lights, Megaphone, Extension cord, Fire extinguisher, Generator, Handheld radios, Safety vest, Safety cones, Ladder, Wood piece)	
३८	गाँउपालिका सवै वडा, सडक, नदी, बस्ती, खुला ठाउ, स्कुल, स्वास्थ्य चौकी देखिने नक्शा	५ हजार
३९	विपद् जोखीम न्यूनिकरण तथा व्यवस्थापन योजना	
४०	आपतकालिन कोष	

५.४ प्रभावित व्यक्तिहरूका लागि तत्काल आवश्यक खाद्य सामग्रीको विवरण

तालिका नं. प्रभावित व्यक्तिहरूका लागि खाद्य सामग्री सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	विवरण	प्रति व्यक्ति/प्रति दिन
१	पानी	१० लीटर
२	पानी शुद्धीकरण गर्ने औषधी	५ ग्राम
३	चिउरा	१०० ग्राम
४	चाउचाउ	१ गोटा
५	बिस्कूट	१ गोटा
६	जूस	१ गोटा
७	चिनी	५० ग्राम
८	चियापत्ती	२ ग्राम
९	चामल	५०० ग्राम
१०	दाल	६० ग्राम

११	तरकारी	१५० ग्राम
१२	माछा/मासु	२०० ग्राम
१३	आलु	१०० ग्राम
१४	अण्डा	१ गोटा
१५	तेल	४० मीली
१६	मसला	३० ग्राम
१७	नुन	५ ग्राम
१८	दाउरा	४ किलो

५.५ गाँउपालिका, गाँउ कार्यपालिकाका जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीहरुको विवरण

नाम	पद	शाखा	ईमेल	फोन नं
<u>ठान बहादुर</u> <u>रोकाया</u>	अध्यक्ष			
<u>देवकी</u> <u>तिमल्सिना</u>	उपाध्यक्ष			
<u>कृष्ण केशर</u> <u>आचार्य</u>	नि.प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	प्रशासन	acharyakrishna9868228198@gmail.com	9858028198
<u>रामराज</u> <u>शाही</u>	इन्जिनियर	प्राविधिक शाखा	shahiramraj28@gmail.com	९८४४७३०६३ ७

<u>छत्र बहादुर शाही</u>	शाखा अधिकृत	पशु शाखा	chhatra123@gmail.com	९८४८३२५७९ ६
<u>किरण बुढाथेकी</u>	स्वास्थ्य संयोजक	स्वास्थ्य शाखा	kiranxetri99@gmail.com	९८४९१०००० १
<u>हस्त बहादुर छत्याल</u>	रोजगार संयोजक	रोजगार सेवा केन्द्र		९८६९११५६२ ६
<u>विरजन शाही</u>	प्राविधिक सहायक (शिक्षा)	शिक्षा	birjanshahi479@gmail.com	
<u>भुमिका खनाल</u>	लेखापाल	लेखा	bkhan1077@gmail.com	9866212432
<u>रंजित कुमार राउत</u>	कविराज	स्वास्थ्य	ranjitkumarrautsabail10@gmail.com	9764185070
<u>सन्दिप गौतम</u>	कृषि विकास अधिकृत	कृषि	sandipiaas2020@gmail.com	९८६८१२००६ ६
<u>शेखर शाही</u>	सूचना तथा संचार प्रविधि अधिकृत	सूचना तथा प्रविधि शाखा	sarkegadmun.ito@gmail.com	९८६४९५१८८ ४
<u>वीरमान बोहोरा</u>	सूचना अधिकारी	प्रशासन शाखा	bambohora520@gmail.com	९८४८३१५५२ ०
<u>छक्क बहादुर शाही</u>	एम.आई.एस . अपरेटर	पञ्जिकरण	cbshahithakuri@gmail.com	९८४८३२५९८ १
<u>पार्वती रोकाया</u>	सहायक पाचौं	याेजना शाखा	parbatirokaya756@gmail.com	९८४३४२३५३ २

मानसिंह कार्की	सब- इंजिनयर	रोजगार सेवा केन्द्र		९८६७९८२३८ ३
तेज बहादुर ऐडी	सहायक कम्प्यूटर अपरेटर	प्रशासन शाखा	tejkumaraidi@gmail.com	

५.६ विपद व्यवस्थापनका लागि तार्किक फ्रेमवर्क दृष्टिकोण (LFA)

५.६.१ नीतिगत तयारी

विपदहरू	प्रस्तावित कार्यक्रमहरू	कार्यान्वयन अवधि	अनुमानित लागत (लाखमा)	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय
१	गाँउपालिकास्तरमा विपद् राहत कोष वा आपतकालीन कोष स्थापना गर्ने	अ.का			
२	सरोकार संस्थाहरू तथा समुदायहरू बीच संयोजन गर्न विपद जोखिम व्यवस्थापनका लागि मार्ग निर्देशिका तयार गर्ने	अ.का.	६	गाँउपालिका	रा.आ.स.के./जी.आ.स.के. /अन्य संस्थाहरू
३	गाँउपालिका विपद् व्यवस्थापन समिति गठन गन	अ.का.	१	गा.पा.	
४	वडास्तरमा विपद् व्यवस्थापन समिति गठन गर्ने		२		
५	समुदायस्तरमा विपद् व्यवस्थापन समिति		१		

	गठन गर्ने				
६	गाँउपालिका स्तरमा विपद जोखिम व्यवस्थापन इकाइ/फोकल व्यक्ति/डेस्क/संयोजक थापना गर्ने		१०	गा.पा.	जी.आ.स.के./अन्य संस्थाहरु
७	स्वयंसेवकहरुको संजाल स्थापना गरि विपद् तयारी, उद्धार तथा राहत सम्बन्धि क्षमता अभिवृद्धि तालिम सञ्चाल गर्ने		५	गा.पा.	जी.आ.स.के., रेडक्रस
८	राहत तथा पुर्नस्थापना संयन्त्र निर्माण गरि कार्यान्वयन गर्ने	अ.का.		गा.पा.	स.स. तथा गै.स.स.
९	प्रत्येक घरधुरीमा स्वास्थ्य तथा सम्पती विमा गर्ने	सधै		कृ.वि.म., स्वा.ज.म.	
भुकम्प	भवन संहिता बनाई सोही बमोजिम मात्र घर बनाउने अनुमती प्रदान गर्ने	सधै	८	गा.पा.	भवन विभाग

५.७.२ भौतिक विकास तथा निर्माण

विपद्को प्रकार	प्रस्तावित कार्यक्रमहरु	कार्यन्वयन अवधि	अनुमानित लागत (लाखमा)	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय

सवै	जोखिमयुक्त सबै समुदायहरुमा सहज पहुँचका लागि सडक तथा पुलहरुको स्तरोन्नती गर्ने	म.का.	१००	गा.पा. , स.बि.	जी.स.स., र अन्य संस्थाहरु
	जोखिमयुक्त सबै स्थानमा आपतकालिन उपयुक्त आश्रय स्थलहरुको पहिचान तथा निर्माण गर्ने		६०	गा.पा. , जी.स.स	भ.वि., गै.स.स.
	आपतकालीन परिचालन केन्द्र निर्माण गर्ने	म.का.	१२	जी.आ.स.के., जी.वि.रा.स. , गा.पा.	जी.स.स., गै.स.स.
	जल तथा मौसम बिज्ञान विभाग संगको सहकार्यमा मौसमि गतिबिधि निगरानी तथा सूचना प्रणालीको प्रावधान राख्न	संघै	१५	ज.मौ.बि.	गै.स.स.
	प्रयाप्त मात्रामा एम्बुलेन्स, बारुण यन्त्र, उपचार केन्द्र तथा आपतकालिन	अ.का.	११०	जी.आ.स.के., जी.वि.रा.स. गाँउपालिका	जी.स.स, गै.स.स.
	उपकरणहरुको व्यवस्था गर्ने औषधी तथा आपतकालीन खाद्यान्न र लुगाफाटोको भण्डारण गर्ने	अ.का.	१०	गा.पा. आ.स.के, गाँउपालिका	जी.आ.स.के., जी.वि.रा.स.
पहिरो	पहिरोबाट प्रभावित हुनसक्ने स्थानमा आवश्यकता अनुसार तारजाली तथा तटबन्धहरु निर्माण गर्ने	दि.का.	५००	ज.उ.प्र.नि.वि. , गाँउपालिका	के.स., प्र.स.

	बायोइन्जिनियरीडका कामको लागी	दि.का.	४००	गाँउपालिका, ब.का.	के.स., प्र.स.
	पहिरोले प्रभाव पार्न सक्ने सम्भावित स्थानका बस्तीलाई सुरक्षीत स्थानमा स्थानान्तरण गर्ने ।	दि.का.	२०	गाँउपालिका	
बाढी	बाढीबाट प्रभावित हुनसक्ने स्थानमा आवश्यकता अनुसार तारजाली तथा तटबन्धहरु निर्माण गर्ने	दि.का.	४००	ज.उ.प्र.नि.वि. , गाँउपालिका	के.स., प्र.स.
	खाली ठाउँ तथा खोला नदी किनारमा वृक्षारोपण गर्ने	दि.का.	१२	जी.ब.का.	गा.पा. , स्थानीय समुदाय
	बाढीले प्रभाव पार्न सक्ने सम्भावित स्थानका बस्तीका सुरक्षीत स्थानमा स्थानान्तरण गर्ने ।	दि.का.	१५	गाँउपालिका	
	बाढीको समयमा बस्न मिल्ने सुरक्षित स्थानको पहिचान गर्न	अ.का.		गाँउपालिका आ.स.के	
	बाढीको समयमा वैकल्पिक संचार तथा विद्युत सुविधाको व्यवस्था गर्ने	अ.का.		सु.प्र.बि.	

आगलागी	आगलागी रेखा (Fireline) निर्माण गर्ने र आगो नियन्त्रणको संयन्त्र बनाउने, गाँउपालिका एक बारुणयन्त्र खरिद गर्ने	म.का.	१००	गाँउपालिका	जी.ब.का., सा.ब.उ.स. र स्थानिय समुदायहरु
	आवश्यक स्थानहरुमा आगलागी नियन्त्रणको लागि पानी संकलन केन्द्र वा पोखरीहरु निर्माण गर्ने (बस्तीहरुमा र जंगलमा)	म.का.	५०	गाँउपालिका, गा.पा. आ.स.क	जी.आ.स.के.
खडेरी	आकाशे पानी संकलन गर्न प्रत्येक वडाहरुमा पोखरीहरु निर्माण गर्ने	म.का.	१००	सी.वि., जी.कृ.वि.का.	
	सबै खेतियोग्य जमिनमा सिँचाईको भरपर्दो व्यवस्था गर्ने (नहर, ट्युबवेल, लिफ्ट सिचाइ)	दि.का.	७००	सी.वि., जी.कृ.वि.का.	
	Drip and Sprinkler irrigation प्रयोगलाई प्रोत्साहन गर्ने	म.का.	८	जी.सी.का., जी.कृ.वि.का., न. पा.	
	सिमसार, पोखरी आदिको संरक्षण गर्ने	दि.का.		जी.सी.का., जी.कृ.वि.का., गा.पा.	गै.स.स., सा.ब.उ.स.
	पोखरी निर्माण, आकाशे	दि.का.		जी.सी.का.,	गै.स.स.,

	पानी संकलन र पानीको धारा निर्माण			जी.कृ.वि.का., गा.पा.	सा.ब.उ.स.
	वैकल्पिक बीज, बीज संरक्षण तथा खाद्यान्न सूरक्षाको संयन्त्र निर्माण गर्ने	अ.का.		जी.सी.का., जी.कृ.वि.का., गा.पा.	गै.स.स., सा.ब.उ.स.
	खाली ठाउँमा वृक्षारोपण गर्ने	दि.का.	२५	जी.सी.का., जी.कृ.वि.का., गा.पा.	गै.स.स., सा.ब.उ.स.
भुकम्प	भुकम्प प्रतिरोधी संरचनाहरु बनाउने	दि.का.		गा.पा.	
	गाँउपालिकाभर प्रयोग गर्न आवश्यकता अनुसार क्रेने, एकजाभेटर जस्ता हेभी ईक्युपमेन्टको व्यवस्था गन	दि.का.		गा.पा.	जी.आ.स.के.
	भुकम्प प्रतिरोधी घर बनाउने व्यक्तिलाई सहूलियतको व्यवस्था मिलाउने	अ.का.	१०	गा.पा.	गा.पा.
	ईक्वीपमेन्ट सहित आवश्यक न्यूनतम उद्धार सामाग्री सहित खोज तथा उद्धार योजना तयारी गर्ने	अ.का.	१०	गा.पा.	जी.आ.स.के.
सर्पदंश	स्वास्थ्य केन्द्रहरुमा सर्पदंश उपचार इकाई स्थापना गर्ने	अ.का.	१	गा.पा.	

जनावर आतङ्क	वनजङ्कलमा घेरावार गर्ने	दि. का.	५	गा.पा.	
----------------	-------------------------	---------	---	--------	--

५.७.३ संस्थागत क्षमता विकास

विपद्को प्रकार	प्रस्तावित कार्यक्रमहरु	कार्यन्वयन अवधि	अनुमानित लागत (लाखमा)	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय
सबै	विपद व्यवस्थापन समिति गठन तथा संस्थागत गर्ने	अ.का.		गाँउपालिका	जी.वि.रा.स., स्थानीय गै.स.स., सरोकारवाला संस्थाहरु
	सबै वडा तथा जोखिमयुक्त समुदायहरुमा स्वयंसेवक दस्ताहरु निर्माण गर्ने	अ.का.	२	गा.पा. रेडक्रस, जी.वि.रा.स.	रेडक्रस जी.वि.रा.स., गै.स.स.
	स्वयंसेवक दस्ताहरु तथा सम्बन्धित सरकारी कर्मचारीहरु तथा सरोकारवालाहरुलाई समुदायमा आधारित विपद ब्यबस्थापन, उदार तथा राहत तालिम प्रदान गर्ने	अ.का.	४	जी.वि.रा.स., रेडक्रस	रेडक्रस जी.वि.रा.स., गै.स.स.
	जोखिममा रहेका बस्तीहरुको पहिचान गरि उनीहरुको आपतकालीन सुरक्षा व्यवस्था मिलाउने	अ.का.	३	जी.वि.रा.स., गा.पा.	

कृषि महामारी तथा खडेरी	जोखिम प्रतिरोधी बालि, प्रजातिहरु, प्रविधिहरु तथा उपायहरुको बारेमा तालिम संचालन गरि क्षमता अभिवृद्धि गर्ने	सधै		गाँउपालिका	ने.कृ.अ.प.
	कृषि विकास योजना बनाई कार्यान्वयन गर्ने	अ.का.	१०	गा.पा.	उपभोक्ता समितिहरु
भूकम्प	भूकम्पका बारेमा आममानसमा सचेतना जगाउने	अ.का	५	गा.पा. , जी.आ.स.के.	रेडक्रस
	बाढी र पहिरोको जोखिम तथा त्यसबाट उत्पन्न हुनसक्ने समस्या समाधानका लागि सार्वजनिक सुचना प्रवाह गर्ने	म.का.		गा.पा.	रेडक्रस

५.७.४ मानव संसाधन विकास

विपद्को प्रकार	प्रस्तावित कार्यक्रमहरु	कार्यन्वयन अवधि	अनुमानित लागत (लाखमा)	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय
सबै	गाँउपालिका कर्मचारी तथा पदाधिकारीहरुलाई तालिम प्रदान गर्ने <ul style="list-style-type: none"> ● विपद् योजना सम्बन्धी ● विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी 	अ.का.	५	जि.वि.रा.स, रेडक्रस, गा.पा.	जि.कृ.वि.का जि.स.स गै.स.स.

	<ul style="list-style-type: none"> ● जलवायु परिवर्तन ● Agro-meteorological भविष्यवाणी 				
	गाँउपालिका भित्र रहेको सबै विद्यालयहरूमा विपद् न्यूनिकरण (Disaster Risk Reduction) तालिम नियमितरूपमा सञ्चालन गर्ने	अ.का.	५	जि.वि.रा.स, जि.आ.स.के. रेडक्रस, गा.पा.	जी.स.स., गै.स.स
	सबै वडाहरूमा नियमितरूपमा आपतकालीन उद्धार तालिम सञ्चालन गर्ने	अ.का.	५	जी.वि.रा.स., जी.आ.स.के.,	जी.स.स., गै.स.स. रेडक्रस, न. पा.
	सबै वडा तथा विद्यालयहरूमा प्राथमिक उपचार तालिम नियमितरूपमा सञ्चालन गर्ने	अ.का.	२	जि.वि.रा.स, रेडक्रस, गा.पा.	जी.स.स., गै.स.स.
	विपद् उद्धार सम्बन्धि तालिम सञ्चालन गरी स्वयंसेवक तथा रेस्क्यु टीमको विकास गन	अ.का.	२	जि.वि.रा.स, रेडक्रस, गा.पा.	जी.स.स., गै.स.स.
भुकम्प	वडास्तरमा स्थानीय स्वयमसेवकको गठन गरी परिआएको बेला तालिम सञ्चालन तथा परिचालन गन	अ.का.	१	जि.वि.रा.स, रेडक्रस, गा.पा.	जी.स.स., गै.स.स.
	भुकम्प प्रतिरोधि घर बनाउने तरिकाको बारेमा तालिम	म.का.	३	गा.पा. ., भ.वि	जी.स.स., गै.स.स.

	प्रदान गर्नुका साथै प्रचारप्रसार गर्ने				
	भूकम्पबाट जोगिने उपायहरूको बारेमा समुदायस्तरमा तालिम सञ्चालन गर्ने	अ.का.	२	जी.आ.स.के., जी.वि.रा.स. , रेडक्रस, गा.पा.	जी.स.स., गै.स.स.
	विद्यालयहरूमा नियमितरूपमा भूकम्प पूर्व-अभ्यास (Earthquake Drill) गर्ने	अ.का.	२	जी.आ.स.के., जी.वि.रा.स. , रेडक्रस, गा.पा.	जी.स.स., गै.स.स.
आगलागी	आगलागी सम्बन्धी तालिम प्रदान गर्ने	म.का.		जी.आ.स.के., जी.वि.रा.स., रेडक्रस, गा.पा.	जी.स.स., गै.स.स.
	वडास्तरमा अग्नी रेखा निर्माण सम्बन्धी तालिम प्रदान गर्ने	दि.का.	५	गा.पा. , व.का	जी.स.स., गै.स.स.
खडेरी	बैकल्पिक बालीको विकास तथा खडेरी सहन सक्ने जातको वालीनाली खेतीपाती सम्बन्धि तालिम प्रदान गर्ने	अ.का	२	जी.आ.स.के., जी.वि.रा.स. , रेडक्रस, गा.पा.	जी.स.स., गै.स.स.
पहिरो	Bio-Engineering सम्बन्धी तालिम प्रदान गर्ने	म.का.	५	गा.पा.	जी.स.स., गै.स.स
	वडास्तरमा पहिरो नियन्त्रण	म.का.	५		

	सम्बन्धी तालिम प्रदान गर्ने				
--	-----------------------------	--	--	--	--

५.७.५ प्राकृतिक स्रोत व्यवस्थापन

विपद्को प्रकार	प्रस्तावित कार्यक्रमहरु	कार्यन्वयन अवधि	अनुमानित लागत (लाखमा)	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय
सबै	वृक्षारोपण गरी क्षयीकरण भएको भू-भागको अवस्थामा सुधार गर्ने	दि.का.	१०	जी.ब.का., गा.पा.	जी.स.स., गै.स.स.
खडेरी	प्रभावकारी सिंचाई, भू-उपयोग प्रविधि, बालि तथा प्रजातिहरुलाई प्रोत्साहन गर्ने	दि.का.	५	गाँउपालिका	जी.स.स., गै.स.स.
	Mulching र Compost Manuring लाई प्रोत्साहन गर्ने	दि.का.	३	गाँउपालिका	जी.स.स., गै.स.स.
आगलागी	वृक्षारोपण मार्फत हरियालि र ओसिलो प्रदान गर्ने	दि.का.	५	जी.आ.स.के., जी.वि.रा.स., रेडक्रस, गा.पा.	जी.स.स., गै.स.स.
	बन जंगलमा रहेको सुख्खा पातपतिंगरहरुलाई नियमित रुपमा हटाउन	दि.का.	१		
	वनजंगलको प्राविधिक तथा	दि.का.	५		

	वैज्ञानिक व्यवस्थापन गर्ने				
पहिरो/ बाढी	Bio-Engineering सम्बन्धी तालिम प्रदान गर्ने	म.का.	५	गा.पा.	जी.स.स., गै.स.स.
	नदि किनार तथा जलाधार क्षेत्रहरूमा वृक्षारोण तथा बायो इन्जिनियरिंग गर्ने	दि.का.	१५	जी.ब.का., गा.पा.	जी.स.स., गै.स.स.
	समुदायमा आधारित वन तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यक्रम लाई प्रोत्साहन गर्ने	दि.का.	१५	जी.ब.का., गा.पा.	गै.स.स
	भिरालो जमिनमा (Slope agricultural land technology (SALT) लाई प्रोत्साहन गर्ने	दि.का.	२५	जी.कृ.वि.का., गा.पा.	गै.स.स
	सडक निर्माण गर्दा Grading/Level मिलाउने	दि.का.		गाँउपालिका	
माहामारी	लामखुट्टेको नियन्त्रण गर्न खुला ठाउँहरूमा पानी जम्न नदिने जनचेतना फैलाउने		३	सा.ब.उ.स., जी.ब.का.	रेडक्रस गै.स.स.
	पानिको मुहान सफा राख्ने र व्यतिगत सरसफाइ गर्ने सम्बन्धि जनचेतना कार्यक्रम गर्ने	दि.का.	५	रेडक्रस, स्वास्थ्य संस्था	गै.स.स

५.७.६ जीवनयापन विकास (Livelihood Development)

संस्थागत क्षेमता विकास विपदहरू	प्रस्तावित कार्यक्रमहरू	कार्यन्वयन अवधि	अनुमानित लागत (लाखमा)	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय
सबै	हिउँदको समयमा नदि किनारहरूमा लगाउन मिल्ने उपयुक्त बाली विकास गर्ने			गाँउपालिका	ने.कृ.अ.प.
	गैर-कृषि आम्दानीका उपायहरू विकास तथा अबलम्बन गर्ने		८	गाँउपालिका	गै.स.स., सहकारीहरू
	जोखिमयुक्त समुदायहरूमा क्षमता विकास तालिम संचालन गर्ने जस्तै सिलाई बुनाइ, मैना बत्ति बनाउने, परम्परागत हस्तकलाका सामान बनाउने तालिमहरू सञ्चालन गर्ने		१०	गाँउपालिका	गै.स.स., सहकारीहरू
	माछा, कादो, मकै तथा धान खेति जस्ता एकीकृत खेति प्रणाली कार्यक्रम संचालन गर्न अभिमुखीकरण तालिम सञ्चालन गर्ने		५	गा.पा.	ने.कृ.अ.प.
	ब्यबसाइक रुपमा बाख्रा, कुखुरा, बगुर जस्ता एकीकृत खेति प्रणाली कार्यक्रम		७	गा.पा.	ने.कृ.अ.प.

	संचालन गर्न अभिमुखीकरण तालिम सञ्चालन गर्ने				
	वनजंगलमा आधारित उत्पादनमुखी व्यवसायहरु अबलम्बन गर्ने तालिम सञ्चालन गर्ने		१०	जी.ब.का., गा.पा.	गै.स.स., निजि क्षेत्र
	व्यवसाइक रुपमा जडिवुटि उत्पादन तालिम सञ्चालन गर्ने		१०	जी.ब.का., गा.पा.	गै.स.स., निजि क्षेत्र
खडेरी	समुदायहरुलाई गुणस्तरीय बिउ तथा प्रविधि उपलब्ध गराउन	दि.का.	७	गाँउपालिका, जी.कृ.का	
	एकीकृत खेति प्रणाली सम्बन्धि तालिमहरु संचालन गर्ने	दि.का.	१०	गाँउपालिका, जी.कृ.का	
	सबै खेति योग्य जमिनहरुमा सिंचाई सुविधा विस्तार गर्ने	दि.का.	१५०	गाँउपालिका, जी.सी.का	
माहामारी	लामखुट्टेको नियन्त्रण गर्न खुला ठाउँहरुमा पानी जम्न नदिने जनचेतना फैलाउने		३	रेडक्रस, स्वास्थ्य संस्था	रेडक्रस गै.स.स.
	पानिको मुहान सफा राख्ने र ब्यतिगत सरसफाइ गर्ने सम्बन्धि जनचेतना कार्यक्रम	दि.का.	५	रेडक्रस, स्वास्थ्य संस्था	गै.स.स

	गर्ने				
--	-------	--	--	--	--

५.७.७ पूर्व सूचना जानकारी प्रणाली

संस्थागत क्षेमता विकास विपदहरु	प्रस्तावित कार्यक्रमहरु	कार्यन्वयन अवधि	अनुमानित लागत (लाखमा)	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय
सबै	स्वचालित जलवायु मापन केन्द्र स्थापना गर्ने	म.का.	१५	ज.मौ.वि.	गै.स.स., गा.पा.
	प्रतिकार्य (Response) को चुस्त संयन्त्र निर्माण गर्ने	दि.का.	१५	जी.वि.रा.स. , गा.पा.	गै.स.स., रेडक्रस
खडेरी	खडेरी पुर्वसूचना, pest and crop damage prevention का बारेमा सुसुचित गर्ने संयन्त्र विकास गर्ने	म.का.	१२	गाँउपालिका	गा.पा. , स्थानीय समुदाय, गै.स.स.
बाढी	बाढी पूर्वसूचना प्रणाली स्थापना गर्ने	म.का.	१२	जी.स.स	जी.वि.रा.स., ज.मौ.वि.
माहामारी	मौसमी रोगहरुको समय तालिका निर्माण गरि विपद पता लगाउने	म.का.	५		

आगलागी	आगलागी रेखा (Fireline) निर्माण गर्ने (वन क्षेत्र)	म.का		न.पा	जी.ब.का सा.ब.उ.स समुदाय
चट्याङ	चट्याङ भविष्यवाणी तथा तयारी सम्बन्धी जनचेतना कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने गाँउपालिका स्तरमा	अ.का.	५	जी.वि.रा.स. , न.पा	स्थानीय गै.स.स.

५.७.८ आपत्कालीन विपद् प्रतिकार्य योजना

विपद्को प्रकार	प्रस्तावित कार्यक्रमहरु	कार्यन्वयन अवधि	अनुमानित लागत (लाखमा)	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय
वडास्तरमा	सूचना सम्प्रेषण, खोज, तथा उद्धार कार्यक्रम परिचालन गन	आपतकालीन अवस्थामा		जी.वि.रा.स.	संचार माध्यमहरु
	सुरक्षा निकाय तथा स्वयंसेवक टोलि परिचालन गन	आपतकालीन अवस्थामा		जी.प्रा.का, गा.पा. आ.स.के	सुरक्षा निकाय, रेडक्रस
	फोहोरमैला व्यवस्थापन प्रबन्ध तथा स्वच्छता कायम राख्ने			जी.वि.रा.स.	गै.स.स., सुरक्षा निकाय, रेडक्रस
	सबै जोखिमयुक्त क्षेत्रहरुमा उद्धार, खोज तथा राहत सामग्रीको	आपतकालीन अवस्थामा		जी.वि.रा.स.	गै.स.स., सुरक्षा निकाय

	व्यवस्था गर्ने				
	सुरक्षित आश्रयको व्यवस्था गर्ने (प्रकोप प्रभावित क्षेत्रमा)	सधै		जी.वि.रा.स. , गा.पा.	गै.स.स., सुरक्षा निकाय
	मृत शरीरहरूको उचित व्यवस्थापन गर्ने	आपतकालीन अवस्थामा		उद्धार टोली, नेपाल प्रहरी	गै.स.स., सुरक्षा निकाय
पहिरो	क्षतिको मुल्यांकन गन	आपतकालीन अवस्थामा			
	अस्थाईरूपमा पहिरो नियन्त्रण गर्न मानव श्रोतको परिचालन गर्ने	आपतकालीन अवस्थामा		जी.वि.रा.स. , ज.उ.प्र.नि.वि. , रेडक्रस	सुरक्षा निकाय, राजनैतिक दलहरू, स्वयंसेवकहरू, सामुदायिक संस्थाहरू
बाढी	क्षतिको मुल्यांकन गर्ने	आपतकालीन अवस्थामा			
	अस्थाईरूपमा पहिरो नियन्त्रण गर्न मानव श्रोतको परिचालन गर्ने	आपतकालीन अवस्थामा		जी.वि.रा.स. , ज.उ.प्र.नि.वि. , रेडक्रस	सुरक्षा निकाय, राजनैतिक दलहरू, स्वयंसेवकहरू, सामुदायिक संस्थाहरू

खडेरी	किटनासक औषधी तथा बिउहरु उपलब्ध गराउने	आपतकालीन अवस्थामा		नगरपालिका	गै.स.स
आगलागी	आगलागी नियन्त्रण संयन्त्र परिचालन गर्ने	आपतकालीन अवस्थामा		गाँउपालिका	जी.प्रा.का
माहामारी	प्रभावित क्षेत्रहरुमा घुम्ती स्वास्थ्य टोलीहरु खटाउन	आपतकालीन अवस्थामा	७		रेडक्रस
	माहामारी नियन्त्रणका लागि औषधी वितरण गर्ने	आपतकालीन अवस्थामा	३	गाँउपालिका	रेडक्रस

५.७.९ पुर्नस्थापना तथा पुर्ननिर्माण

विपद्को प्रकार	प्रस्तावित कार्यक्रमहरु	कार्यन्वयन अवधि	अनुमानित लागत (लाखमा)	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय
सबै	राहत संकलन तथा वितरणका लागि तथ्याङ्क तयार पार्ने	विपदपछि तत्कालै	५	जी.वि.रा.स. र गा.पा. बि.रा.स.	रेडक्रस, गै.स.स.
	पुर्नस्थापना तथा पुननिर्माणका लागि एकिन तथ्याङ्क तयार पार्ने	विपद् पछि	५	जी.वि.रा.स. र गा.पा. बि.रा.स.	गै.स.स. सरोकारवालाहरु
	प्रभावित बासिन्दाहरुलाई	विपद् पछि	११०		सबै

	पुनर्थापनाका लागि आवश्यक सामाग्रीहरु उपलब्ध गराउने (जस्तै: बिउ, घर बनाउने काठ)				सरोकारवालाहरु
	विपद तयारी तथा प्रतिकार्य प्रभावकारिता मुल्यांकन गन	विपद् पछि	५	जी.वि.रा.स. र गा.पा. बि.रा.स.	सबै सरोकारवालाहरु
पहिरो	क्षतिग्रस्त संरचनाहरुको पुनर्निर्माण गर्ने	विपद् पछि	७००	जी.वि.रा.स./ गा.पा. बि.रा.स./ जी.ब.का./ सा.ब.उ.स.	सबै सरोकारवालाहरु
बाढी	क्षतिग्रस्त संरचनाहरुको पुनर्निर्माण गर्ने	विपद् पछि	३००	जी.वि.रा.स./ गा.पा. बि.रा.स./ जी.ब.का./ सा.ब.उ.स.	सबै सरोकारवालाहरु
खडेरी	खडेरी प्रभावित क्षेत्रहरुमा सिँचाईको वैकल्पिक प्रबन्ध गर्ने	दि.का	१००	जी.सि.का, न.पा	गा.पा. , प्र.स., के.स.
आगलागी	क्षतिग्रस्त संरचनाहरुको	विपद् पछि	३००	जी.वि.रा.स./ गा.पा. बि.रा.स./	सबै सरोकारवालाहरु

	पुनर्निर्माण गर्ने			जी.ब.का./जि.व.का सा.ब.उ.स.	
शीतलहर	जीवनयापन सुधार गतिविधिहरु सञ्चालन गर्ने	दि.का	१०	गा.पा.	राजनैतिक दलहरु, गै.स.स.
महामारी	स्वास्थ्य सम्बन्धि जनचेतनाका गतिविधिहरु सञ्चालन गर्ने	दि.का	१५	न.पा	राजनैतिक दलहरु, गै.स.स.

संक्षेपीकरण

गा.पा. :	गाँउपालिका
प्र.स.:	प्रदेश सरकार
के.स.:	केन्द्र सरकार
सु.प्र.बि.:	सूचना तथा प्रसारण विभाग
ज.मौ.वि.:	जल तथा मौसम विभाग
भा.वि.:	भवन विभाग
जी.आ.स.के:	जिल्ला आपतकालीन संचालन केन्द्र
गा.पा. आ.स.के:	गाँउपालिका आपतकालीन संचालन केन्द्र
गा.पा. बि.रा.स.:	गाँउपालिका विपद् राहत समिति
सा.ब.उ.स:	सामुदायिक वन उपभोक्ता समिति
गै.स.स.:	गैर-सरकारी संस्था
स.वि.:	सडक विभाग
सी.वि.:	सिँचाई विभाग
जी.वि.रा.स.:	जिल्ला विपद् राहत समिति
ने.कृ.अ.प.:	नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्
कृ.बि.म.:	कृषि तथा पशुपंक्षी विकास मन्त्रालय
स्वा.ज.म.:	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय
ज.उ.प्र.नि.वि.:	जल उत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण विभाग

अनुसूचीहरू

अनुसूची १: विपद् प्रारम्भिक दर्ता लेखाजोखा फाराम



संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र नेपाल

विपद् प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखा फाराम

१ स्थान र पहुँच सम्बन्धि सूचनाको जानकारी		
१.१ प्रदेशको नाम :	१.२ जिल्लाको नाम:	१.३ पालिका :
१.४ उपयुक्तमा चिन्ह लगाउने	१.५ वार्ड नम्बर:	१.६ मिति: दिन / महिना / साल
<input type="checkbox"/> महानगरपालिका <input type="checkbox"/> उपमहानगरपालिका <input type="checkbox"/> नगरपालिका <input type="checkbox"/> गाउँ पालिका		
१.७ सूचना संकलन गर्ने व्यक्तिको विवरण :		

नामः १ २ ३ ४ ५	पद /संस्था :	सम्पर्क नम्बर :	टोलि नेता <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/>
१.८ प्रभावित क्षेत्रको प्रकार	<input type="checkbox"/> शहरी <input type="checkbox"/> अर्द्ध शहरी <input type="checkbox"/> ग्रामीण <input type="checkbox"/> दुर्गम	१.९ विपद् प्रभावित भौगोलिक क्षेत्रको वर्णनः	<input type="checkbox"/> हिमाल <input type="checkbox"/> पहाड <input type="checkbox"/> उपत्यका <input type="checkbox"/> तराई
१.१० प्रभावित वडा सम्मको पहुँचमा प्रभाव	<input type="checkbox"/> पहिलाको जस्तै सामान्य <input type="checkbox"/> कठिन (मुस्किल छ) <input type="checkbox"/> धेरै कठिन	१.११ प्रभावित वडा सम्म पुग्ने साधन	<input type="checkbox"/> पैदल <input type="checkbox"/> सामान्य कार <input type="checkbox"/> गाडी (फोर व्हील) <input type="checkbox"/> ट्रक <input type="checkbox"/> हेलिकप्टर <input type="checkbox"/> अन्य(उल्लेख गर्ने) <input type="checkbox"/> अन्य(उल्लेख गर्ने)
१.१२ समान्यतया जिल्ला सदरमुकामबाट प्रभावित क्षेत्र सम्म लाग्ने समय	<input type="checkbox"/> १ घण्टा भन्दा कम <input type="checkbox"/> १ देखि २ घण्टा <input type="checkbox"/> २ देखि ४ घण्टा <input type="checkbox"/> ४ देखि ८ घण्टा <input type="checkbox"/> १ दिन भन्दा बढि <input type="checkbox"/> अन्य (उल्लेख गर्ने)	१.१३ अहिले जिल्ला सदरमुकामबाट प्रभावित क्षेत्र सम्म लाग्ने समय	<input type="checkbox"/> १ घण्टा भन्दा कम <input type="checkbox"/> १ देखि २ घण्टा <input type="checkbox"/> २ देखि ४ घण्टा <input type="checkbox"/> ४ देखि ८ घण्टा <input type="checkbox"/> १ दिन भन्दा बढि <input type="checkbox"/> अन्य (उल्लेख गर्ने)

१.१४ प्रभावित वार्ड भित्रका टोलहरुको पहुँच छ ?	<input type="checkbox"/> छ <input type="checkbox"/> छैन <input type="checkbox"/> थाहा छैन	१.१५ वार्ड भित्र पहुँच कम भएका मानिसहरुको सहयोगका लागि कुन साधन उपयोगी हुन्छ ?	<input type="checkbox"/> पैदल <input type="checkbox"/> कार <input type="checkbox"/> गाडी (फोर व्हील) <input type="checkbox"/> ट्रक <input type="checkbox"/> हेलिकप्टर <input type="checkbox"/> अन्य(उल्लेख गर्ने) <input type="checkbox"/> अन्य(उल्लेख गर्ने)
--	---	--	---

२. विपद सम्बन्धि विवरण			
२.१ घटना घटेको मिति		२.२ घटना घटेको समय	
२.३ विपदको प्रकार	<input type="checkbox"/> बाढी <input type="checkbox"/> भूकम्प <input type="checkbox"/> अन्य (उल्लेख गर्ने) <input type="checkbox"/> पहिरो <input type="checkbox"/> महामारी <input type="checkbox"/> आगलागी <input type="checkbox"/> शित लहर		
२.४ विपदको परिणामका आधारमा वडा भित्रका मानिसहरुको भनाई			
२.४.१ मृतक	२.४.२ हराएका	२.४.३ घाइते	२.४.४ विस्थापित
<input type="checkbox"/> छ <input type="checkbox"/> छैन <input type="checkbox"/> थाहा छैन अथवा,	<input type="checkbox"/> छ <input type="checkbox"/> छैन <input type="checkbox"/> थाहा छैन अथवा,	<input type="checkbox"/> छ <input type="checkbox"/> छैन <input type="checkbox"/> थाहा छैन अथवा,	<input type="checkbox"/> छ <input type="checkbox"/> छैन <input type="checkbox"/> थाहा छैन अथवा,
करिव कति जनाको मृत्यु	करिव कति जना हराएका	करिव कति जना घाइते	करिव कति जना

भएको होला ?	होलान ?	भएका होलान ?	विस्थापित भएका होलान ?
२.५ प्रभावित क्षेत्रमा संचारको अवस्था कस्तो छ ? (मोबाइल, टेलिफोन)		<input type="checkbox"/> ठिक छ <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> आँसिक ठिक <input type="checkbox"/> अवरुद्ध	
२.६ प्रभावित क्षेत्रमा विपद्को कारणले अन्य कुन कुन सेवाहरु अवरुद्ध भएका छन् ? चिन्ह लगाउनुहोस ।		<input type="checkbox"/> विद्युत <input type="checkbox"/> मुख्य सडक <input type="checkbox"/> पुलहरु <input type="checkbox"/> खानेपानीको आपूर्ती <input type="checkbox"/> बजार/पसल <input type="checkbox"/> विमानस्थल <input type="checkbox"/> स्वास्थ्य सेवा <input type="checkbox"/> अन्य (उल्लेख गर्ने)	

३ प्रभावित व्यक्ति तथा सेवाहरु					
३.१ प्रभावित क्षेत्रका मुख्य सेवा तथा कार्यालयहरु संचालनको अवस्था कस्तो छ ?	जम्मा	संचालन मा छ	आँसिक क्षति तथा संचालन	पूर्ण क्षति	थाहा छैन
३.१.१ विद्यालय					
३.१.२ क्याम्पस					
३.१.३ स्वास्थ्य केन्द्र					

३.१.४ लैंगिक हिंसा व्यवस्थापनका लागि एकद्वार संकट व्यवस्थापन केन्द्र					
३.१.५ सामुदायिक केन्द्रहरु					
३.१.६ गा.पा.					
३.१.७ न.पा.					
३.१.८ वडा कार्यालय					
३.१.९ रेडक्रसको कार्यालय					
३.१.१० प्रहरी कार्यालय					
३.१.११ पुस्तकालय					
३.१.१२ अन्य (उल्लेख गर्ने)					
३.१.१३ अन्य (उल्लेख गर्ने)					
३.२ विपद्का कारणले कुन समुहका मानिसहरु बढि जोखिममा रहेका छन् ?	<input type="checkbox"/> गर्भवति तथा स्तनपान गराइरहेका महिलाहरु <input type="checkbox"/> अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरु <input type="checkbox"/> ६० वर्ष भन्दा मथिका पुरुषहरु <input type="checkbox"/> ६० वर्ष भन्दा मथिका महिलाहरु <input type="checkbox"/> १८-६० वर्ष सम्मका पुरुषहरु <input type="checkbox"/> १८-६० वर्ष सम्मका महिलाहरु <input type="checkbox"/> १२-१७ वर्ष सम्मका केटाहरु	<input type="checkbox"/> १२-१७ वर्ष सम्मका केटीहरु <input type="checkbox"/> ६-११ वर्ष सम्मका केटाहरु <input type="checkbox"/> ६-११ वर्ष सम्मका केटीहरु <input type="checkbox"/> २-५ वर्ष सम्मका केटाहरु <input type="checkbox"/> २-५ वर्ष सम्मका केटीहरु <input type="checkbox"/> २ वर्ष मुनिका केटाहरु <input type="checkbox"/> २ वर्ष मुनिका केटीहरु			

३.३ प्रभावित क्षेत्रमा माथि उल्लेख नभएका समुह जस्तै: घरवार विहिन	जोखिममा रहेका समुहको बारेमा जानकारी भएमा उल्लेख गर्नु होस	
--	---	--

४. खानेपानी, सरसफाई र स्वच्छता

४.१ पिउने पानीको मुख्य श्रोतको अवस्था कस्तो छ ? यदि क्षति भएको छैन भने ४.३ मा जाने ।	<input type="checkbox"/> पूर्ण क्षतिग्रस्त <input type="checkbox"/> आंशिक क्षति <input type="checkbox"/> क्षति भएको छैन
४.२ बैकल्पिक पिउने पानीको श्रोतको व्यवस्था कस्तो छ ?	<input type="checkbox"/> छ, सुरक्षित श्रोतको रूपमा प्रयोग भएको छ <input type="checkbox"/> छ, सुरक्षित/असुरक्षित थाहा छैन तर प्रयोग भएको छ <input type="checkbox"/> बैकल्पिक श्रोतको प्रयोग भएको छैन
४.३ फोहोर मैला व्यवस्थापनको व्यवस्था छ ?	<input type="checkbox"/> छ <input type="checkbox"/> छैन

५. अस्थायी आवास र अन्य अनिवार्य गैर-खाद्य सामग्रीहरू

५.१ के विपद्का कारण आवास सम्बन्धी कुनै समस्या भएको छ? (यदि छैन वा थाहा छैन भने ६.१ मा जानुहा वासस्थानकोस्)	<input type="checkbox"/> छ <input type="checkbox"/> छैन
५.२ तत्कालको लागि कति घरपरिवारलाई अस्थायी आवासको आवश्यकता छ ?	संख्या उल्लेख गर्ने
५.३ अहिले विस्थापितहरू कहाँ बसेका छन् ?	<input type="checkbox"/> विद्यालय <input type="checkbox"/> अन्य सार्वजनिक भवन <input type="checkbox"/> सडक छेउमा शिविर बनाएर <input type="checkbox"/> जंगल छेउमा शिविर बनाएर <input type="checkbox"/> अन्य (उल्लेख गर्ने)

<p>५.४ विस्थापितहरु बस्न सक्ने त्यस्ता ठाउँहरु कहाँ कहाँ छन् ?</p>	<input type="checkbox"/> विद्यालय <input type="checkbox"/> अन्य सार्वजनिक भवन <input type="checkbox"/> सडक छेउमा शिविर बनाएर <input type="checkbox"/> जंगल छेउमा शिविर बनाएर <input type="checkbox"/> अन्य (उल्लेख गर्ने)
<p>५.५ कति समयका लागि अस्थायि आवास आवश्यक छ ?</p>	<input type="checkbox"/> १ हप्ता सम्म <input type="checkbox"/> १ देखि २ हप्ता सम्म <input type="checkbox"/> २ हप्ता देखि १ महिना सम्म <input type="checkbox"/> १ महिना देखि ३ महिना सम्म <input type="checkbox"/> ३ महिना भन्दा बढी
<p>६. खाद्यान्न तथा बजार</p>	
<p>६.१ के विपद्का कारण प्रभावित क्षेत्रका मानिसहरुले सञ्चित गरेर राखेको खाद्यान्न नष्ट भएको छ ?</p>	<input type="checkbox"/> छ <input type="checkbox"/> छैन <input type="checkbox"/> आंशिक <input type="checkbox"/> थाहा छैन
<p>६.२ के प्रभावित वडा भित्रको बजार सामान्य रुपमा चलिरहेको छ ?</p>	<input type="checkbox"/> पूर्ण संचालन <input type="checkbox"/> आंशिक संचालन <input type="checkbox"/> संचालन छैन <input type="checkbox"/> थाहा छैन
<p>६.३ के बजारमा पर्याप्त खाद्यान्न सञ्चित छ ?</p>	<input type="checkbox"/> छ <input type="checkbox"/> छैन <input type="checkbox"/> थाहा छैन
<p>६.४ के बजार सम्म स्थानीय समुदायको सहज पहुँच छ ?</p>	<input type="checkbox"/> छ <input type="checkbox"/> आंशिक <input type="checkbox"/> छैन <input type="checkbox"/> थाहा छैन
<p>७. स्वास्थ्य तथा पोषण</p>	
<p>७.१ प्रभावित क्षेत्रमा विपद् पश्चात स्वास्थ्य सम्बन्धी कुनै समस्याहरु उत्पन्न भएका छन् ? (यदि छैन भने ७.३ मा जानुहोस् ।)</p>	<input type="checkbox"/> छ <input type="checkbox"/> छैन <input type="checkbox"/> थाहा छैन

७.२ यदि छ भने कस्ता खालका समस्याहरु देखा परेका छन् ?	<input type="checkbox"/> घाइते <input type="checkbox"/> सरुवा रोग <input type="checkbox"/> आवश्यक प्रजनन स्वास्थ्य सेवामा समस्या <input type="checkbox"/> अपर्याप्त औषधि आपूर्ति <input type="checkbox"/> अपर्याप्त जनशक्ति <input type="checkbox"/> स्वास्थ्य निगरानि प्रणालिले काम नगरेको <input type="checkbox"/> अन्य (उल्लेख गर्ने)
७.३ प्रभावित क्षेत्रका मानिसहरुको स्वास्थ्य सुविधामा पहुँच कस्तो छ ?	<input type="checkbox"/> विपद् पूर्व जस्तै दुरुस्त (कुनै परिवर्तन छैन) <input type="checkbox"/> लामो समय लाग्छ / धेरै कठिन <input type="checkbox"/> केहीलाई मात्र स्वास्थ्य सेवाको पहुँच नभएको हो <input type="checkbox"/> वा सबैलाई <input type="checkbox"/> थाहा छैन

द. संरक्षण	
८.१ के त्यहाँ बच्चाहरु हराइरहेको वा परिवार संग छुटेको बारेमा जानकारी छ ?	<input type="checkbox"/> छ <input type="checkbox"/> छैन
८.२ के त्यहाँ कुनै लैंगिक हिंसा भएकोबारेमा जानकारी छ ?	<input type="checkbox"/> छ <input type="checkbox"/> छैन
८.३ ति क्षेत्रका मानिसहरुमा डर तथा चासोका विषयहरु के के छन् ?	<input type="checkbox"/> बत्तिको अभाव <input type="checkbox"/> गोपनियताको अभाव <input type="checkbox"/> तस्करिको डर <input type="checkbox"/> लैङ्गिकतामा आधारित हिंसा बढ्नु

	<input type="checkbox"/> अन्य (उल्लेख गर्ने) <input type="checkbox"/> अन्य (उल्लेख गर्ने)
--	--

९. विपद् पश्चात् विकसित घटनाक्रम

९.१ मौसमको वर्तमान अवस्था कस्तो छ ?	<input type="checkbox"/> मौसम समान्य छ <input type="checkbox"/> भारी वर्षा <input type="checkbox"/> अत्याधिक चिसो <input type="checkbox"/> हावाहुरी <input type="checkbox"/> अत्याधिक गर्मि <input type="checkbox"/> हिमपात <input type="checkbox"/> अन्य (उल्लेख गर्ने)
-------------------------------------	--

१०. उपलब्ध श्रोत साधन, समस्याको सामना गर्ने रणनीतिहरु र आवश्यक सहयोग

मुख्य सुचनादाताको सुचना र लेखाजोखा टोलिको अवलोकनका आधारमा उक्त क्षेत्रमा देखिएको थप आवश्यक सहयोग		
क्षेत्र	अतिरिक्त सहयोगको आवश्यकता	उक्त क्षेत्रमा आवश्यक भएको तथा उपलब्ध सहयोग
१०.१ खोज तथा उद्धार	<input type="checkbox"/> छ <input type="checkbox"/> छैन	
१०.२ आकस्मिक प्राथमिक उपचार	<input type="checkbox"/> छ <input type="checkbox"/> छैन	
१०.३ खानेपानि, सरसफाई तथा स्वच्छता प्रवर्द्धन	<input type="checkbox"/> छ <input type="checkbox"/> छैन	

१०.४ आवास तथा गैर खाद्य सामग्रीहरु	<input type="checkbox"/> छ <input type="checkbox"/> छैन	
१०.५ संरक्षण	<input type="checkbox"/> छ <input type="checkbox"/> छैन	
१०.६ खाद्यान्न	<input type="checkbox"/> छ <input type="checkbox"/> छैन	
१०.७ शिक्षा	<input type="checkbox"/> छ <input type="checkbox"/> छैन	
१०.८ स्वास्थ्य	<input type="checkbox"/> छ <input type="checkbox"/> छैन	
१०.९ लेखाजोखा टोलीको लेखाजोखा पश्चात उक्त वार्डमा तत्काल आवश्यक राहत सामग्रीको कसरि वर्णन गर्नु हुन्छ ?	<input type="checkbox"/> सहयोगको अति आवश्यकता <input type="checkbox"/> केहि मात्रामा सहयोगको आवश्यकता <input type="checkbox"/> स्थानिय क्षेत्रमा उपलब्ध श्रोतबाट आवश्यकता पूर्ति गर्न सकिने	
१०.१० तत्काल सहयोगका लागि सबैभन्दा उच्च प्राथमिकतामा के परेको छ ? प्राथमिकता निर्धारण गर्दा नम्बरमा उल्लेख गर्नुहोस । (प्राथमिकताको आधारमा १ देखि ३ सम्म क्रमबद्ध मिलाएर राख्नुहोस्)	<input type="checkbox"/> खानेपानी	<input type="checkbox"/> सरसफाई
	<input type="checkbox"/> आवास	<input type="checkbox"/> ओढ्ने र ओछ्याउने
	<input type="checkbox"/> स्वास्थ्य	<input type="checkbox"/> खाद्यान्न
	<input type="checkbox"/> संरक्षण	<input type="checkbox"/> अन्य(उल्लेख गर्ने)
	<input type="checkbox"/> खोज तथा उद्धार	<input type="checkbox"/> आवश्यकता पूर्ति गर्न सकिने
केहि थप टिप्पणि भएमा उल्लेख गर्ने:		

११ सूचनाका स्रोतहरु (यो प्रतिवेदन तयार गर्न प्रयोग गरिएका तथ्याङ्कका स्रोतहरु उल्लेख गर्नुहोस्)

म पु

पालिकाका कर्मचारिहरु

वडा प्रमुख

वडा सदस्य

विद्यालयका शिक्षक/प्रधानाध्यापक

कृषि तथा पशु विकास अधिकृत

विभिन्न समुहहरु

स्थानिय विपद व्यवस्थापन समिति

रेडक्रस

म पु

प्रहरी

स्वास्थ्य कार्यकर्ता

अ गै स स

गै स स

इन्जिनियर

संयुक्त राष्ट्र संघ

समुदायका प्रभावित सदस्यहरु

स्थानिय तहका क्षेत्रगत कार्यालयहरु

अनुसूची २: वडा स्तरीय भेलाका फोटोहरू



अनुसूची ३: फिल्ड अवलोकनका फोटोहरू



अनुसूची ४: गाँउपालिका छलफलका फोटोहरू



अनुसूची १: वडामा सुचना संकलन गर्दाको माइनुटहरु

आज मिति २०८१/०१/०१ जार्जिया दिन मंगलबार पाडो - पाडोको इलाका विपद व्यवस्थापन र प्रतिकार कार्य योजना (Disaster management and Response plan) को वडा ले. प्र स्तरमा फलफूल कार्यक्रम पछि वडाको वडा अध्यक्ष श्री सिद्धु कार्की अध्यक्षको अध्यक्षतामा वडा स्तरीय विपद व्यवस्थापन तथा प्रतिकार योजनाको फलफूल कार्य योजनाको फलफूल तपस्विल मीमोसिमको उपरिचालना कार्यक्रम गरियो।

उपस्थितहरू:-

- १) सिर कार्की - वडा अध्यक्ष
- २) वासु कार्की - कार्यपालिका सदस्य
- ३) दिगीजी फडेर - वडा सदस्य
- ४) जिवन मडतारा - वडा सदस्य
- ५) कुशल मडतारा - वडा सदस्य
- ६) पासरा मडतारा - वडा शयक प्रसारक
- ७) गुरु कार्की - नेपाली काङ्ग्रेस प्रतिनिधी
- ८) सुनाम फडेर - ने.क.पा माओवादी प्रतिनिधी
- ९) गणेश मडतारा - लालिग्रोह मा.वि. वि.व्य.स. अध्यक्ष
- १०) विजय मडतारा - ने.क.पा रंजाले प्रतिनिधी
- ११) एस नेपाली - ने.क.पा नेपाली काङ्ग्रेस प्रतिनिधी
- १२) विलवन कार्की - पाडो उमेर समुह
- १३) च्यागी बहुवाल - पाडो उमेर समुह
- १४) मान बहादुर कार्की -
- १५) खडक मडतारा
- १६) धन फडेर
- १७) भावदेवी विड
- १८) विवेक फडेर

उपस्थितहरू	अमित मडतारा	पातावर विड
अध्यक्ष	रविन बजाल	सुगर्व विड
सहायक अध्यक्ष	अक्राव बान्छारी	अभिनेय

वडा स्वरिध छलफलमा डेढका सावल जवाफ अर्थात
प्रशान्दरु मोर्फत संकलन गरियो आवश्यक स्थान-
मा फिर्स अवलाफन गरि त्यहाँको वस्तु स्थिती
सम्पूर्ण परिवेशको अध्ययन गरि स्थानियका
आवश्यकता वडाको विषय आवस्थापन तथा पुति
कायगो सम्पूर्ण वस्तु - स्थिती संकलन गरि
पुनर्विक्रम गरि वडागो समग्र विषयहरूमा स्थानीय
प्रतिनिधी, राजनियिक फल, कृषिजीवी वर्ग, पाको
उमेरको समुह संग वडा नं. २ को वडा कार्याल-
यमा छलफल गरियो।

(Signature)



(Signature)

(Signature)

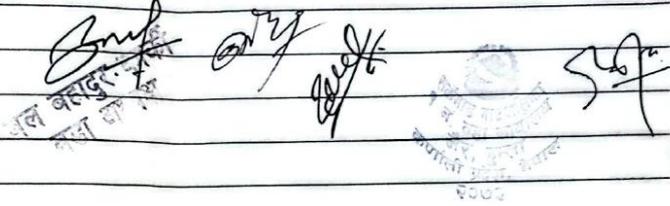
आज मिति २०८१/०२/१४ गतेको दिन सेक्रेटारिेट गाउँपालिका
द्वाराको विपद व्यवस्थापन र प्रतिकार योजना (Disaster
management and Response plan) को वडा नं. १ स्तरीय
द्वलफल कार्यक्रममा यस वडाका वडा अध्यक्ष श्री वल व कार्की
उपरोक्त अध्यक्षतामा वडा स्तरीय विपद व्यवस्थापन तथा
प्रतिकार योजनाको द्वलफल कार्य योजनाको द्वलफल
तपशिल वमोडिभनो उपस्थितिका कार्यक्रम गरियो ।

उपस्थितिकाहरू :-

- १) वल व कार्की - वडा अध्यक्ष
- २) उज्वल मल्ल - वडा सदस्य
- ३) दसरे शर्मा - वडा सदस्य
- ४) वीर रावत - वडा सदस्य
- ५) अमला शर्मा - वडा सदस्य
- ६) पाण्डव बुढा - वडा सायक प्रशासक
- ७) कर्णेश्वर बुढी - शिक्षक
- ८) जसपुरी शेरकाया - वृद्धिजीवी
- ९) नसानी नेपाली - फलित उत्थान समूह
- १०) भाग्यी शेरकाया - वृद्धिजीवी
- ११) गौरीलाल बुढा - वडा पाठशाला प्रतिनीधी
- १२) कानेश्वर बुढी रावत
- १३) चन्द्र वहादुर बुढा - पाठशाला समूह
- १४) अमरका शेरकाया
- १५) नवल नेपाली
- १६) नवल बुढा - स्वास्थ्य इन्चार्ज
- १७) पुष्पक बोग्राम
- १८) कालचौदे ।
- १९) जोकुल सुनार
- २०) हरे शेरकाया

अतिथि	अनिल भण्डारी	खातावसु विद
उपस्थित	रविन ढुंगेल	भुगबि विद
आयोजक	आमाष भिन्नाथ	कमिन्सि

वडा रतिया छलफलमा उठेका प्रश्नहरू भाषित संकलन
गारियो आवश्यक रचनामा फिर्दा भएलाकन गारि
रचानायका आवश्यकता वडाको वस्तुस्थिति संकलन
गारि प्रतिवेदन गारि वडाको सम्पूर्ण विषयहरूमा
छलफल भयो।

The block contains several handwritten signatures in black ink. To the right of the signatures is a circular official stamp. The stamp contains text in Nepali: 'सुदूरपश्चिम प्रदेश सरकार' (Government of Sudurpashchim Province) and 'सुदूरपश्चिम प्रदेश' (Sudurpashchim Province). The year '२०७२' (2072 BS) is also visible at the bottom of the stamp.

धारा 31(1) 2072/071 वरु गते यस सके गुड गाठपति ट
हुठलाको विपत व्यवस्थापन तथा प्रतिकार योजना निर्माण
समाहमा वडा दलिय भेला वडा अध्यक्ष श्री रङ्गमल
रोकाको अध्यक्षतामा सम्पन्न गरियो/भेलाको विपत प्रती
कार्ययोजना का बुझा समाज सेवा पुष्टि मिति समाज
अनुसार जन प्रति निधि विन् निल उष्णपानीमा हलका
व विन् निवृत्त हु गरियो ।
उपस्थितहरू:

- 1) रङ्गमल रोकाया - वडा अध्यक्ष
- 2) प्रमिला रोकाया - वडा सदस्य
- 3) लालकन रेडी - वडा सदस्य
- 4) धर्म व. थुडा - वडा सदस्य
- 5) हस्त विक - वडा सदस्य
- 6) बिसु रेडी
- 7) वरपति विक
- 8) कछुवा रोकाया
- 9) गोविन्द रेडी
- 10) गौरया रोकाया
- 11) गोरख विक
- 12) अरुण वहादुर रोकाया
- 13) विरव रेडी
- 14) जय वहादुर विक
- 15) सिरा विक

अनिल भडा
रविन खनाल
आमास आमास
वातावरण वि
भूक वि
इति

निर्णय हु

अन्ततः केवलापी हलफल गर्दा हलफलमा डेढाडरा-
हु प्रनहु भाईत संकुलन गरियो आवस्यक पर्ने हलाको
स्थलगत अध्ययन गरियो हलातिय आवस्यकता वडाको वृत्त
हलाको हलफल गरि सम्पूर्ण विषय हला हलफल गरी
आयोजनाभरि समावेश गर्ने निर्णय गरियो

वडा

वडा

वडा

वडा





आज दिने 2022/02/19 को अखंडता आ.प.प. इकाई
 विपद व्यवस्थापन तथा प्रतिक्रिया योजना (Disaster Management &
 Response Plan) को वडा नं. 8 स्थरीय इलाकल उपक्रम में
 वडा आधिकारिक अदालत श्री: वाचडला पापा जू को अखंडता
 आ वडा स्थरीय विपद व्यवस्थापन तथा प्रतिक्रिया योजना
 इलाकल लपलिल कर्मचारी, उपस्थितिमा उपक्रम जारी।

उपस्थिति

नाम/पर	पद
श्री: वाचडला पापा	आ. वडा अदालत - 8
श्री: सिंह	जि. स. स. सदस्य, इकाई
श्री: कुली आनी	वडा सदस्य
श्री: सुनार	वडा सदस्य
श्री: वहादुर शाही	स्थानीय कुटुंबिनी
श्री: वहादुर शाही	जलवायु परिवर्तन अतिथिता
श्री: वहादुर शाही	स्थानीय - 8
श्री: वहादुर शाही	स्थानीय - 8
श्री: पुजा पापा	उपस्थिति सदस्यिनी
श्री: वहादुर शाही	स्थानीय व्यवस्थापक
श्री: वहादुर शाही	स्थानीय अजार अरक्षक
श्री: वहादुर शाही	

श्री: अमित शर्मा वतानावरण विपद
 श्री: रविन ठाकुर नू-गर्भ विपद
 श्री: आशा शर्मा इन्जिनियर

वडा स्थरीय इलाकला उठका इकाई, प्रलामी
 गडित सिंकर गरीमा आकास लाममा दिवड अकलीकु गरी
 स्थानीय आकासता, वडा वहादुर शाही वहादुर शाही
 उपस्थितिमा लपलिल कर्मचारी उपस्थितिमा उपक्रम जारी।

श्री: वहादुर शाही
 श्री: वहादुर शाही
 श्री: वहादुर शाही

आज मीने २०८२/१०२/१०९ जिल्हा दिन सर्वेगाड गांडपालिक
 हुमलाची निव्वळ वास्तव्यता तथा प्राणि कार्य योजना (Disaster
 Management and Response Plan) ची वडा म. ३ स्तरीय कलपल
 कार्यक्रम चस वडाकी का.का प्रथम शी जगत पडेर उभरी.
 डिप्युलतामा वडा स्तरीय निव्वळ वास्तव्यता तथा प्राणि कार्य
 योजनाची कलपल कार्य योजनाची कलपल तपसिल वमोका
 ची कुपसिधलिमा कार्यक्रम जामेरी ।

इपकिधलिह

- १, जगत पडेर - का.का. डिप्युल
- २, प्राडगी धावा - कार्यपालिका रावत
- ३, शाडती कुडी - वडा माहिता रावत
- ४, कुम पडेर - वडा प्र.प.स. सहायक
- ५, धर्म पडेर - देवकोटा डा.वि.प.डा
- ६, सिम वडपडेर - " " जयपडा न.का.
- ७, जेम वडपडेर - " " शिडक
- ८, गड वडपडेर - " " "
- ९, डाला डामा - स्वस्थ संयोजक
- १०, रण रावत
- ११, कन्त काडी
- १२, सुरी काडी
- १३, पवन पडेर
- १४, वाशडली कुडेर रावत
- १५, स्वाम्पेती धावा
- १६, गोकुल काडी
- १७, जग पडेर
- १८, चक्र रावत
- १९, सिम वडपडेर - शिडक जयपडा
- २०, विज डडेर
- २१, राजू काडी
- २२, जामा रावत
- २३, अनिल भंडारी
- २४, एविन काल
- २५, आमाष आचार्य
- २६, पानावृष वि
- २७, शं. गव वि
- २८, इमि मिथर

का तालिका हलफलांग डेवरा डुराएक पणतक आर्कन
अंकन आरगो आतएक रमाया फिन्ड डालतोक आरि अयमिफ
आतएकता तदाका वस्तुशुभिलि अंकन आरि पालिकन अरि
तदाको अयभुण विपणनका हलफलांग अयो ।

४-७
५-७
६-७
७-७
८-७
९-७
१०-७
११-७
१२-७
१३-७
१४-७
१५-७
१६-७
१७-७
१८-७
१९-७
२०-७
२१-७
२२-७
२३-७
२४-७
२५-७
२६-७
२७-७
२८-७
२९-७
३०-७
३१-७
३२-७
३३-७
३४-७
३५-७
३६-७
३७-७
३८-७
३९-७
४०-७
४१-७
४२-७
४३-७
४४-७
४५-७
४६-७
४७-७
४८-७
४९-७
५०-७
५१-७
५२-७
५३-७
५४-७
५५-७
५६-७
५७-७
५८-७
५९-७
६०-७
६१-७
६२-७
६३-७
६४-७
६५-७
६६-७
६७-७
६८-७
६९-७
७०-७
७१-७
७२-७
७३-७
७४-७
७५-७
७६-७
७७-७
७८-७
७९-७
८०-७
८१-७
८२-७
८३-७
८४-७
८५-७
८६-७
८७-७
८८-७
८९-७
९०-७
९१-७
९२-७
९३-७
९४-७
९५-७
९६-७
९७-७
९८-७
९९-७
१००-७

आज मिति २०८१/०२/१५ गते यस लक्ष्मण गा.पा.
 वडा नं ६ डा वडा अध्यक्ष श्री वल वहादुर खत्री ज्यूको अध्यक्षतामा
 सर्वेसाधारण गा.पा.को विपद् व्यवस्थापन तथा प्रतिकार मीपता (DMRP)
 तयारी गर्ने लागि वडा स्तरीय हलदल तयारिलेको उपदिष्टिमा उपस्थित

उपदिष्टि

नाम/थर	पद
श्री. वल वहादुर खत्री	वडा अध्यक्ष - ६, सर्वेसाधारण गा.पा.
श्री. चन्द्र सिंह डाडी	वडा सदस्य - ६, सर्वेसाधारण गा.पा.
श्री. राजेश डाडी	
श्री. कल्याण जैसी	वडा स्तरीय विपद् व्यवस्थापन म. अध्यक्ष
श्री. लुहार डाडी	समानिप, समानिप
श्री. शिव चन्द्र खत्री	समानिप उपदिष्टि
श्री. सुरेन्द्र रावल	
श्री. लुटके डाडी	
श्री. राधिका डाडी	
श्री. प्रकाशपुर डाडी	
श्री. विपिन डाडी	
श्री. मानदेव डाडी	
श्री. कालीबहादुर डाडी	
श्री. लोडपिरे इन्भाल	प्र.अ. कुम्भारी
श्री. पवन सिंह डाडी	
श्री. खडक डाडी (क)	
श्री. प्रभु डाडी (ख)	
श्री. राविर रावल	
श्री. विर वं. कार्की	
श्री. जय डाडी	
श्री. मन्मथ वं. शारी	
श्री. अमर श्रेष्ठ	
श्री. अनिल भण्डारी	वातावरण विपद्
श्री. रविन ठकाल	श्री. गणेश ठिक
श्री. आनन्द आनन्द आनन्द	इतिहास निगम

Date:

Page:

सुदूरपश्चिम प्रदेशको अर्थ र ७ स्थानीय तहहरूको विकास, जनशक्ति
विकास, स्वास्थ्य, शिक्षा, कृषि, पर्यटन, शहरी विकास, विद्युत
आपूर्ति, रक्षा, सामाजिक विकास, विद्युत, आवास, शहरी विकास, विद्युत, पर्यटन
विकास, शहरी विकास, सामाजिक विकास, विद्युत, आवास, शहरी विकास,
विद्युत, पर्यटन विकास, शहरी विकास, सामाजिक विकास, विद्युत, आवास, शहरी विकास

